

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1959:35

Ecklesiastikdepartementet

**FLYTTNING, KVARSITTNING
OCH UTKUGNING**

I HÖGRE SKOLOR I RELATION TILL
FOLKSKOLANS BETYGSÄTTNING

Av Jonas Orring

1957 ÅRS SKOLBEREDNING

Stockholm 1959

Statens offentliga utredningar 1959

Kronologisk förteckning

1. Statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. Idun. 164 s. Jo.
2. Filmstöd och biografnöjesskatt. Idun. 153 s. Fl.
3. Preliminär nationalbudget för år 1959. Marcus.
4. Kompetensfördelningen av administrativa besvärsmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten. Idun. 485 s. Ju.
5. Läkemedelsförsörjningens organisation. Idun. 304 s. I.
6. Fångvårdsanstalters optimala storlek. Idun. 63 s. + 6 s. ill. Ju.
7. Statligt kreditstöd till hantverk och småindustrim.m. Kihlström. 131 s. H.
8. Utbildning av lärare i yrkesämnen för industri och hantverk samt handel. Idun. 210 s. E.
9. Lokala skyddstjänstemän samt arbetarskyddsstyrelsens organisation. Idun. 78 s. S.
10. Författningsutredningen: IV. Opinionsbildningen vid folkomröstningen 1957. Idun. 145 s. Ju.
11. Förutsättningarna för civil varvsdrift vid Karlskrona örlogsvarv. Idun. 56 s. Fö.
12. Tilläggspensioneringens administration. Idun 186 s. S.
13. Familjebeskattningen. Idun 275 s. Fl.
14. Reviderad nationalbudget för år 1959. Marcus. V + 112 s. Fl.
15. Fångvårdsstyrelsen. Idun. 216 s. Ju.
16. Riksdagens budgetarbete. Marcus. 56 s. Fl.
17. Domarbanan. Idun. 222 s. Ju.
18. Fänges arbetsersättning. Idun. 98 s. Ju.
19. Statsbidragen till städernas vägar och gator m. m. Idun. 136 s. K.
20. Det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation. Idun. 181 s. Ju.
21. Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts arbetsuppgifter och organisation. Idun. 303 s. K.
22. Den statliga centrala rationaliserings- och revisionsverksamhetens organisation. Idun. 238 s. Fl.
23. Arméns befäl. Idun. 431 s. Fö.
24. Förslag till lag om straff för varusmuggling m. m. Idun. 407 s. Fl.
25. Verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna. Idun. 197 s. S.
26. Arbetstiden för viss militär och civilmilitär personal. Idun. 98 s. Fö.
27. Omreglering av hovrätternas domkretsar. Idun. 136 s. Ju.
28. Besparingar inom statsverksamheten. Idun. 278 s. Fl.
29. Donationsfonder och övriga diverse medel inom statsförvaltningen. Idun. 71 s. Fl.
30. Lantmäteriväsendets och kartverkets organisation. Idun. 322 s. Jo.
31. Myrslogar i Dalarna. Kihlström. 121 s. Ju.
32. Förbättrade familjeförmåner för folkpensioneringen m. m. Idun. 238 s. S.
33. Organisatoriska riktlinjer för Svensk statistik. Idun. 198 s. Fl.
34. Atomansvarighet I. Idun. 57 s. Ju.
35. Flyttning, kvarsättning och utkuggning. Idun. 88 s. E.

Anm. Om särskild tryckort ej angives, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = ecklesiastikdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1959 :35

Ecklesiastikdepartementet

FLYTTNING, KVARSTITNING
OCH UTKUGGNING

i högre skolor i relation till folkskolans betygsättning

Av Jonas Orring

1957 ÅRS SKOLBEREDNING

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE AB
STOCKHOLM 1959

STATENS ÖVERKLIGRE HÖFVINGEN I STOCKHOLM

År 1880

RIKSDAGENS PROTOKOLL

ÖFRÖRETTEN

I högre och i relation till följande förklarade

af Johan Oxen

1880 ÅR 1880

1880 ÅR 1880

1880 ÅR 1880

Innehåll

<i>Skrivelse till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet . . .</i>	5
I Undersökningens syfte och allmänna uppläggning	7
II Några tidigare undersökningar	12
III Den föreliggande undersökningens genomförande	22
IV Bearbetning av det insamlade materialet.	28
V Undersökningens resultat	33
a. Elevernas fördelning på studievägar vid intagningen i skolan	33
b. Elevernas fördelning på kön och levnadsålder vid intagningen	33
c. Elevernas betygspoäng vid intagningen. Vissa jämförelser mellan skolformerna	36
d. Elevernas gång genom den högre skolan	39
e. Kommentarer i brev från skolor m. m.	52
f. Ytterligare något om betygens prognosvärde	53
VI Diskussion	59
a. Betygen som urvalsinstrument	59
b. Kan betygens värde som urvalsinstrument förbättras	61
c. Kvarsittning och utkuggning. Några reflexioner om orsaker och effekt	64
d. Antalet elever, vilkas skolgång fördröjts eller avbrutits	65
VII Slutanmärkning.	67
Bilagor	68

Till

Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Ecklesiastikdepartementet

I det arbete som 1957 års skolberedning har att utföra intar frågan om elevernas gång genom skolan, och då i första hand genom dess högre stadium, en framskjuten plats. Det framhålles också i de av dåvarande departementschefen utfärdade direktiven för skolberedningens arbete bl. a. följande: »Utredningens mest krävande arbetsuppgift och om man så vill kärnpunkten i dess arbete är den förnyade avvägningen mellan inre, pedagogisk och yttre, organisatorisk differentiering.» (Prop. 1957: 106 s. 52.)

För att skolberedningen skall erhålla en så fullständig bild som möjligt av det komplicerade område som differentieringsfrågan utgör, pågår också med vederbörligt tillstånd i beredningens regi eller med dess medverkan flera vetenskapliga undersökningar. Därutöver verkställes inom skolberedningen ett antal andra undersökningar av varierande omfattning, av vilka några berör frågan om sättet för elevernas gång genom den nioåriga skolans högstadium.

På realskolans åldersstadium tillämpas för närvarande två skilda *system* för elevpassagen. Enligt det ena, tillvalssystemet, skall eleverna passera de tre sista skolåren på grundval av ett — successivt upprepat — fritt tillval. Enligt det andra, det som normalt tillämpas vid realskolan och övriga högre skolor, utväljer den mottagande skolan bland de inträdessökande till elever dem, som enligt fastställda bedömningsgrunder anses vara de mest meriterade. Urvalssystemet kan för sin tillämpning ta olika metoder i anspråk. Från och med den intagning som föregick höstterminen 1949 användes författningsenligt betygsmetoden, dvs. tillträdet till den högre skolan baseras på den avlämnande lärarens betyg. I princip innebär f. ö. också gällande bestämmelser om elevernas flyttning inom högre skolor att eleverna »utväljes» för vidare studier enligt samma metod.

Inom skolberedningen har det befunnits önskvärt att medelst en utredning belysa huruvida avlämnande lärares betyg kan sägas ha ett så gott prognosvärde, att en ändamålsenlig och någorlunda säker bedömning av elevernas förutsättningar för vidare studier kan förmedlas av metoden. Den nioåriga skolan, vars framtida utformning det åligger beredningen att framlägga förslag om, är en obligatorisk skola omfattande samtliga elever i de aktuella årsklasserna. I anslutning härtill har beredningen självfallet i denna fråga betraktat dagens problem utifrån den avlämnande skolans synvinkel. Härifrån sett är det knappast tillräckligt att endast en — större eller mindre — del av de elever, som kommer in på en viss studieväg, också förstår fullfölja studierna efter denna. Det är lika viktigt, att den använda metoden för bedömning av elever fungerar så, att inte ett avsevärt antal elever med läggning och intresse för vidare studier blir utestängda från önskad studieväg. Ett urvalsresultat, som från den mottagande skolans synvinkel ter sig tillfredsställande, kan sålunda från den avlämnande skolans synvinkel te sig otillfredsställande därför att ett inte ringa antal elever, som skulle ha motsvarat den mottagande skolans krav, blir utestängda från denna på grund av bristfälligheter i prognosmetoden. Men även för en allmän övergång från urvalssystemet till systemet med elevernas fria tillval kan det vara väsentligt att veta om betygsmetoden kanske kan bli ett hjälpmedel av värde vid föräldra- och elevinformation vid tillämpningen av tillvalssystemet.

En undersökning av sambanden mellan avlämnande lärares betyg och elevernas senare framgångar i skolarbetet har därför befunnits önskvärd. Den har utförts inom skolberedningens sekretariat av huvudsekreteraren, undervisningsrådet Jonas Orring, som under arbetets gång haft tillfälle att kontinuerligt diskutera såväl undersökningens uppläggning som dess genomförande och redovisning med skolberedningens experter professor Kjell Härnqvist, Göteborg, och skolpsykologen fil. lic. Sven-Eric Henriksen, Stockholm. Genom beslut den 12 oktober 1959 erhöll skolberedningen tillstånd att i tryck framlägga resultaten av bl. a. denna undersökning. Sedan undersökningsrapporten nu färdigställts, får skolberedningen härmed vördsamt överlämna densamma.

Stockholm den 15 oktober 1959.

Ragnar Edenman

Stellan Arvidson

Gunnar Helén

Tore Karlson

Harald Larsson

Maj Larsson

Matts Bergom Larsson

Birgitta Sjöqvist

/ Jonas Orring

KAPITEL I

Undersökningens syfte och allmänna uppläggning

I vår hittillsvarande skolordning önskar varje år ett antal av folkskolans elever övergång från folkskolan till någon av den högre skolans skolformer. Med »högre skolor» avses här och i det följande allmänna respektive praktiska realskolor, statliga såväl som kommunala och privata statsunderstödda samt kommunala flickskolor och samskolor ledande till normal-skolekompetens. Varje högre skola har ett bestämt studiemål, vilket är så avpassat, att det inte kan uppnås av alla elever i en årskull. Därför har behov förelegat av metoder med vilka den mottagande skolan kunnat välja ut sådana elever från folkskolan, vilka kan tänkas fullfölja studier enligt den högre skolformens studiemål.

Urvalet av elever skedde som bekant tidigare medelst ett för varje vårtermin av den högre skolan anordnat inträdesprov. Mot inträdesprovet restes så småningom avsevärda invändningar. Bl. a. anfördes dels att de inträdessökande eleverna rimligen borde prövas på just sådant kunskapsstoff vari de tidigare erhållit undervisning, dels att lärarna vid den högre skolan knappast kunde besitta sådan förtrogenhet med folkskolans kursplaner, undervisning och arbete i övrigt, att inträdesprovet kunde beräknas utgöra ett rättvisande urvalsinstrument. Någon förbättring uppnåddes då centralt utarbetade, gemensamma prov i t. ex. räkning så småningom började tillhandahållas lärarna. Men kritiken mot denna form av urvalsförfarande växte sig trots detta starkare, varvid bl. a. ifrågasattes lämpligheten av att prestationer vid ett enstaka provtillfälle utgjorde grunden för beslut om intagning.

Så länge antalet sökande till de högre skolorna var relativt litet var också olägenheterna med det då tillämpade intagningsförfarandet begränsade. I och med den starkt ökande tillströmningen till dessa skolor, en tillströmning som inte motsvarades av en liknande ökning av tillgången på elevplatser i de högre skolorna, accentuerades de olägenheter som var förbundna med intagning genom inträdesprov.

Som en förklarlig följd härav tillämpas från och med höstterminen 1949 en prövningsfri intagning, då i stället intagningen baseras på de betyg, som den inträdessökande erhållit i folkskolan.

Då försöksverksamheten med nioårig enhetsskola påbörjades från och med läsåret 1949/50 förändrades situationen avsevärt för eleverna i de

skolområden där försöksverksamheten startades. Försöksskolan innehåller inom sig de utbildningsmöjligheter, som tidigare representerades av såväl folkskola som högre skola, och det fanns inte längre behov av att utvälja elever till vissa utanför den egna skolan stående utbildningsvägar med speciella utbildningsmål. Emellertid skulle försöksskolan trots allt tillfredsställa skilda önskemål hos eleverna i fråga om utbildning. Problemet om elevernas väg genom skolan mot olika utbildningsmål löstes som bekant på så sätt, att passagen skulle ske på grundval av fritt tillval av ämnen från elevernas sida. Men även i dessa fall uppstår ofta, även vid en strikt tillämpning av det fria tillvalets princip, ett behov hos målsmän att bli orienterade om deras barns möjligheter till främst vidare studier av teoretisk natur.

På realskolans åldersstadium tillämpas sålunda för närvarande två skilda *system* för elevpassagen. Enligt det ena, tillvalssystemet, skall eleverna passera de tre sista skolåren på grundval av ett — successivt upprepat — fritt tillval. Enligt det andra, det som tillämpas vid realskolan och övriga högre skolor, utväljer den mottagande skolan bland de inträdessökande till elever dem, som enligt fastställda bedömningsgrunder anses vara de mest meriterade. Urvalssystemet kan för sin tillämpning ta olika *metoder* i anspråk. Från och med den intagning som föregick höstterminen 1949 användes som redan nämnts författningsenligt betygsmetoden, dvs. tillträdet till den högre skolan baseras på den avlämnande lärarens betyg. I princip innebär f. ö. gällande bestämmelser om elevernas flyttning inom högre skolor också, att eleverna där »utväljes» för vidare studier på grundval av avlämnande lärares betyg.

För att skolberedningen skulle erhålla bästa möjliga underlag för sina bedömanden dels i differentieringsfrågan i dess helhet och dels i frågan om principen för elevernas gång genom den obligatoriska skolan, befanns det önskvärt att medelst en undersökning belysa huruvida avlämnande lärares betyg kan sägas ha så gott prognosvärde, att en ändamålsenlig och någorlunda säker bedömning av elevernas förutsättningar för vidare studier kan förmedlas av betygsmetoden. Eftersom den nioåriga skolan är en obligatorisk skola omfattande samtliga elever i de aktuella årsklasserna, har beredningen självfallet betraktat problemet inte från den mottagande skolans utan från samhällets, barnens och den avlämnande skolans synvinkel. Härifrån sett är det knappast tillräckligt att endast en — större eller mindre — del av de elever, som kommer in på en viss studieväg, också förmår fullfölja studierna efter denna. Det är lika viktigt, att den använda metoden för bedömning av elever fungerar så, att inte ett avsevärt antal elever med läggning och intresse för vidare studier blir utestängda från önskad studieväg. Ett urvalsresultat, som från den mottagande skolans synvinkel ter sig tillfredsställande, kan sålunda från den avlämnande skolans synvinkel te sig otillfredsställande, därför att ett inte ringa antal elever, som skulle ha mot-

svarat den mottagande skolans krav, blir utestängda från denna på grund av bristfälligheter i prognosmetoden. Det bästa hade väl varit, om man vid en undersökning som denna kunnat för varje undersökt elev följa hans betyg och prestationer termin för termin genom hela skolan, men då detta rent tekniskt skulle bli svårigenomförbart, begränsades undersökningen till att avse elevernas flyttning, kvarsittning eller avgång från skolan utan avslutade studier.

De tidigare undersökningar av liknande slag, som finns utförda, är i ett eller annat avseende begränsade, varför de knappast ger tillräcklig grund för mer allmängiltiga slutsatser. Realskoleutredningens motsvarande undersökning begränsades dels till stockholmsområdet, dels till att avse enbart tre- och fyraåriga realskolor. I den av Dahlqvist—Dahr genomförda undersökningen kan visst material erhållas, dock begränsat till ett urval av skolor i mellan- och västsverige. Den har också primärt haft ett annat syfte än förevarande undersökning och mer landsomfattande slutsatser i det avseende, som här eftersträvas, kan knappast erhållas därur. Den väsentligaste begränsningen vid tidigare undersökningar synes dock ha bestått däri, att man betraktat urvalssystemet som givet, varför man mera ägnat sig åt systemets tekniska utformning och åt möjligheten att förbättra använda metoder än åt att ställa frågan, huruvida själva systemet är rationellt eller inte.

Den prövningsfria intagningen till högre skolor tillämpades allmänt första gången vid den intagning, som föregick höstterminen 1949. Med hänsyn härtill ansågs intagningen till höstterminen 1951 vara den tidigaste, som borde undersökas. Visserligen hade härigenom åtskilliga elever, och främst då de elever, som vunnit inträde i sjuårig flickskola höstterminen 1951 och varit kvarsittare en gång, icke hunnit igenom hela skolan vid den tidpunkt, då undersökningen genomfördes. Under alla förhållanden bedömdes det dock som nödvändigt att basera undersökningen på en så sen intagning, att berörda skolor och lärare hade hunnit förvärva viss förtrogenhet med den prövningsfria intagningen.

Det bedömdes också som rimligt, att man vid en lämplig uppläggning av undersökningen borde kunna erhålla vissa andra upplysningar av värde för bedömning av skilda studievägars rekrytering, elevernas fördelning på ålder och kön m. m.

I anslutning till vad ovan framhållits i frågan om betygens värde som prognosinstrument antingen elevernas passage genom skolan baserar sig på urval eller deras fria tillval bör också framhållas, att prognosfrågan gäller inte bara urval till olika utbildningsvägar utan också flyttning av elever från klass till klass. Även om härvidlag viss tvekan kan råda om nödvändigheten av s. k. flyttningsbestämmelser, i själva verket flyttningsspärrar, bör dock erinras om att vederbörande författningar för inte bara realskolan utan också försöksskolan och folkskolan innehåller klart utformade

bestämmelser om villkoren för flyttning, bestämmelser som baserar sig på de betyg eleven erhållit i närmast lägre årskurs. Det kan vara av betydelse för ett kommande ställningstagande till frågan om vilken vikt man skall tillmäta betygen, då det gäller att avgöra om en elev skall få flytta eller inte från en klass till nästa.

I det föregående har i korthet frågan om urval resp. fritt tillval nämnts. En närmare precisering härvidlag kan vara motiverad.

Om en elev och hans målsman uttrycker önskemål om en viss utbildning på så sätt, att ansökan sändes om inträde till önskad utbildningsväg och denna ansökan sedermera behandlas och bifalles eller avslås — på grundval av elevens tidigare betyg, inträdesprov eller liknande — kan detta sägas vara ett system med *urval* av elever till den vidare utbildningen. Målsmannens eller elevens möjlighet att vidhålla önskemålen om viss utbildning saknas om betygen, bedömda av vederbörande instans, visar sig otillräckliga. Härvidlag måste man erinra sig, att betygen absolut sett kan vara i hög grad tillfredsställande, men att antalet tillgängliga platser i förhållande till antalet sökande kan vara litet med påföljd att de företedda betygen är otillräckliga i föreliggande konkurrens.

Vid ett system med fritt tillval är avsikten, att eleven och målsmannen skall erhålla erforderlig orientering om utbildningsvägar och krav på dessa m. m., samt att eleven därefter (tillsammans med föräldrarna) skall få välja önskad utbildning genom förslagsvis fritt tillval bland ett antal ämnen. Vid tillämpningen i försöksdistrikten framföres emellanåt önskemål om att det fria tillvalet bör vara i viss mån begränsat, t. ex. med hänsyn till de betyg eleven tidigare erhållit. Redan i detta sammanhang torde böra framhållas, att ett »i viss mån begränsat fritt tillval» givetvis i princip icke är ett fritt tillval utan ett urval. Att urvalet härvidlag kan ske smidigare och mindre matematiskt än vad som tidigare varit fallet ändrar ingenting i principen om att det inte längre är målsmannens och elevens önskemål om en viss utbildning, som i det tveksamma fallet blir avgörande, utan skolans uppfattning huruvida eleven kan tillgodogöra sig den önskade utbildningen. Men oavsett hur man ställer sig i denna principfråga, huruvida man anser att *urvalet* eller *tillvalet* bör tillämpas, bör det vara av intresse att veta vilken vikt man kan lägga vid de betyg en elev erhållit i en viss klass för att därav bedöma hans möjligheter att fullgöra önskade prestationer vid senare studier. Ty även vid ett fritt tillval vill målsmännen säkerligen ta ledning av barnens betyg, och som en naturlig följd därav uppstår sannolikt ej sällan den situationen, att målsmän frågar barnens lärare till råds angående barnens möjligheter att bedriva vidare studier.

Vår undersökning har av naturliga skäl måst i flera avseenden begränsas. En komplicerad fråga vid undersökningen har givetvis varit att bestämma vilka mått på graden av framgång i den högre skolan, som skall användas. En möjlighet hade varit att göra en intensivundersökning på ett litet, sorg-

fälligt utvalt försöksmaterial under det första eller kanske t. o. m. de två första skolåren i den högre skolan. Att identifiera skolframgången med studieresultaten i första klassen måste dock av flera skäl anses mindre lämpligt. Många elever har då ännu inte hunnit anpassa sig till den nya skolmiljön, och lärarna har ännu inte tillräckligt allsidiga erfarenheter av de nya eleverna för att kunna bedöma dem så nyanserat och med en så godtagbar säkerhet, som en intensivundersökning måste förutsätta. Vidare visar erfarenheten, att situationen i den högre skolan förändras och skärps för eleverna senare under skolgången, då de närmar sig antingen examen eller tidpunkten för avgången till gymnasiet. Under sådana förhållanden ansågs det erforderligt att låta undersökningen omfatta hela realskolestadiet, varigenom materialet blev alltför omfattande för en intensivundersökning.

Gjorda överväganden, grundade främst på ovan återgivna omständigheter, resulterade i att vi som mått på elevernas framgångar resp. misslyckanden i den högre skolan fick nöja oss med uppgifter om elevernas flyttning, kvarsittning resp. avgång utan avslutade studier (utkuggning) från den högre skolan. Ytterligare en viktig — och beklaglig — begränsning av undersökningen ansågs på ett tidigt stadium erforderlig. För en riktig bedömning av elevernas studieresultat i den högre skolan hade givetvis uppgifter om orsakerna till elevernas kvarsittning m. m. varit önskvärd. Inte minst under femtiotalets första hälft, då tillgången på arbete även för ungdomar varit jämförelsevis god, har säkerligen lockelsen att ta ett väl avlönat förvärvsarbete emellanåt varit skäl nog för eleverna att sluta skolan. Att det härvidlag vanligen varit fråga om elever med jämförelsevis klena betyg är troligt. Det har emellertid säkerligen i sådana fall mången gång varit svårt att avgöra vad som varit orsak och vad som varit verkan, dvs. om eleven fått dåliga betyg därför att han intresserat sig för eller ägnat sig åt förvärvsarbete på fritid, eller att han ägnat sig åt förvärvsarbete därför att det gått dåligt i skolan. Med den uppläggning undersökningen erhållit har det dock varit möjligt (jfr bilaga 1, anvisningarna, punkt 8) att ur materialet erhålla uppgift om antalet elever fördelade på skolform och kön, vilka slutat skolan utan att ha varit stadgemässigt tvungna därtill. Frågan beröres vidare under kapitel V, avsnitt d, Elevernas gång genom den högre skolan (s. 49 ff).

KAPITEL II

Några tidigare undersökningar

De av lärarna i folkskolan satta betygen har i vår undersökning fått utgöra det underlag till vilket flyttning m. m. för eleverna i högre skolor relaterats. Med hänsyn härtill hade det säkerligen varit värdefullt att också något stanna inför de principer efter vilka nämnda betyg avges. Detta skulle emellertid delvis falla utanför ramen för redogörelsen under detta avsnitt liksom för undersökningen i dess helhet. I det följande beröres därför endast några sådana tidigare undersökningar, som kan tänkas utgöra bakgrund till eller belysa den aktuella undersökningen.

1. Den 30 juli 1937 tillkallade ecklesiastikministern lektorn vid folkskoleseminariet i Kalmar Frits Wigforss att såsom sakkunnig inom departementet undersöka lämpligheten av de sedan 1927 års riksdags beslut gällande bestämmelserna för intagning av elever i högre skolor. Den 30 september 1938 avlämnade utredningsmannen »Betänkande med utredning och förslag angående intagning av elever i första klassen av de allmänna läroverken och med dem jämförliga läroanstalter». (SOU 1938: 29.)

Efter en inledande historik över frågan om intagning av elever i högre skolor behandlar författaren bland andra frågor även den om urvalsproblemet. I samband därmed lämnas en statistisk redogörelse över dels antalet vårterminen (och höstterminen) 1935 prövade, för inträde godkända resp. intagna elever i första klassen av den femåriga och av den fyraåriga realskolan, dels också flyttningar i de allmänna läroverken vid slutet av vårterminen 1930 och början av höstterminen 1930. Sistnämnda uppgifter lämnas för realskolans tre dåvarande former — den sexåriga, den femåriga och den fyraåriga — men de avser endast en del av realskolornas klasser. Motvarande statistik lämnas beträffande flyttningar vid slutet av vårterminen resp. början av höstterminen 1935 för allmänna läroverk och högre kommunala skolor. Den senare statistiken avser dock samtliga klasser utom avgångsklasserna. Sammanfattningsvis drar Wigforss följande slutsatser av den statistiska redovisningen (s. 26 f).

»Statistik angående studieresultaten i läroverket. Att många av de sökande, som intagas i läroverken, ej ha tillräckliga förutsättningar att på ett tillfredsställande sätt följa undervisningen medges allmänt även från läroverkshåll och framgår också av statistiken över underbetygs- och kvarsittningsfrekvensen. Vitsordet »godkänd» i inträdesprövningen utgör tydligen en mycket bristfällig garanti för att sökanden har tillräcklig studiebegåvning.

Av den i bilagan upptagna statistiken framgår, att av de år 1935 i klass 1⁵ i de allmänna läroverken intagna gossarna var det nära 30 %, som ej blevo flyttade vid första läsårets slut, för flickorna var motsvarande tal ungefär 15 %. Genom arbete på sommaren blevo visserligen flertalet av dem uppflyttade, men kvarsittarnas antal utgjorde dock ca 12 % för gossarna och 6 % för flickorna. Av de i klass 1⁴ vid de allmänna läroverken intagna blevo ca 26 % av gossarna och 15 % av flickorna ej flyttade vid första läsårets slut. Antalet kvarsittare blev 14 % resp. 7 %.

Då risken för kvarsittning i de högre klasserna något ökas, för flickorna ganska mycket, blir det ett betydande antal, som ej nå igenom realskolan utan kvarsittning något år. Om vi för pojkar i den femåriga realskolan räkna med i genomsnitt 15 % kvarsittare varje år, skulle ungefär halva antalet av de intagna ej nå upp till högsta realklassen utan försening på vägen dit. För den fyraåriga realskolan skulle motsvarande tal vara $\frac{2}{5}$.»

Wigforss slutade som bekant med att föreslå, att den dittillsvarande ordningen med intagning av elever i högre skolor med hjälp av inträdesprov skulle, utom i vissa undantagsfall, ersättas med intagning på basis av vitsorden från folkskolan.

2. I anslutning till kungl. brev den 12 april 1940 angående prövningsfri intagning vid vissa högre skolor utförde doktor Axel Mebius på skolöverstyrelsens statistiska avdelning i början av år 1944 en »Statistisk undersökning beträffande under åren 1940 till och med 1942 i vissa högre läroanstalters första klass utan prövning intagna lärjungar». Undersökningen, som var av betydande omfattning med uppgifter från inemot 9 000 elever, upprepades sedermera av Mebius. Resultatet från det senare tillfället föreligger i form av en maskinskriven redogörelse den 23 november 1948 med rubriken »Statistisk undersökning beträffande under åren 1943 t. o. m. 1946 i vissa högre läroanstalters första klass utan prövning intagna lärjungar».

En mer ingående redogörelse för vid nämnda undersökning vunna erfarenheter faller utom ramen för denna överblick. Som bakgrund till skolberedningens egen flyttningsundersökning torde det räcka med att återge ett mer allmänt uttalande av Mebius från den senare undersökningen (s. 20 f. i redogörelsen).

»Redan vid ett mera ytligt betraktande av tabell I för gruppen A+B+C finner man, såsom i den föregående undersökningen redan framhållits, att ett icke oväsentligt samband råder mellan folkskolebetygen och läroverksbetygen. Mycket höga läroverksbetyg uppvisas sålunda i regel av lärjungar med höga folkskolebetyg och motsvarande gäller i fråga om de låga betygen. Vidare iakttages, huru som läroverksbetygen i stort sett förskjutas uppåt med stigande folkskolebetyg. Enligt t. ex. tabell I: 1 var sålunda för lärjungar med betygssumman 4 i 3 ämnesgrenar i folkskolan den *vanligaste* betygssumman i läroverket 5/5,5 medan för lärjungar med sammanlagt resp. 4,5, 5 och 5,5 folkskolebetyg läroverksbetygens summa oftast var 7/7,5, för lärjungar med 6 folkskolebetyg 7/7,5 eller 8/8,5 och för lärjungar med 6,5 eller 7 folkskolebetyg 10/10,5.

Ännu starkare intryck får man måhända dock av de mycket stora olikheterna i läroverksbetyg mellan olika lärjungar med *samma* betygssumma i folkskolan. För exempelvis elever med 6 betyg i de 3 ämnesgrenarna varierar sålunda läroverks-

betygens summa enligt tabell I: 1 mellan 3/3,5 och 15/15,5. Även för varje läroverk för sig framträda i regel betydande skillnader mellan lärjungar med samma folkskolebetyg. Man kan sålunda med ledning av en lärjunges betyg från folkskolan, åtminstone om detta icke är påfallande högt, icke med större säkerhet uttala sig om, hurudant hans studieresultat i läroverket kommer att te sig.»

Tilläggas bör att det citerade uttalandet i dess helhet gäller båda undersökningarna. Vidare bör omtalas, att undersökningen differentierats på pojkar och flickor samt att flickorna i den högre skolan därvid genomgående visade sig ha något högre medelbetyg än pojkarna. (Tabellerna A och D till utredningen.)

3. I 1940 års skolutrednings betänkande »Sambandet mellan folkskola och högre skola» (SOU 1944: 21) återfinnes bl. a. ett antal tabellariska översikter över lärjungar, som intagits i 5-årig realskola höstterminen 1934 och i 4-årig realskola höstterminen 1935. Även om där lämnade uppgifter icke relaterats till den avlämnande lärarens betyg — av naturliga skäl eftersom intagningen vid den tiden skedde genom inträdesprövning — torde några av de lämnade uppgifterna dock böra återges.

Undersökningen berörde nära 11 000 elever, vilka följdes upp genom hela realskolan. Av de 11 000 eleverna avgick 10 % under skolgången till andra liknande skolor, men de avgångna eleverna har inte kunnat följas i sina vidare öden. I det efterföljande angivna procenttal hänför sig samtliga till totala antalet intagna elever.

De intagna eleverna fördelade sig med 40 % på den femåriga (79 % gossar och 21 % flickor) och med 60 % på den fyraåriga realskolan (47 % gossar och 53 % flickor). Av den allmänna översikten över lärjungarnas studiegång i realskolan (tab. 10 B s. 323) framgår, att av de en gång intagna eleverna i den femåriga realskolan har 44 % av dem nått målet på genom organisationen avsedd tid (för den fyraåriga realskolan 55 %), 19 % har visserligen nått målet, men suttit kvar en eller flera gånger (9 % för den fyraåriga realskolan), 13 % av dem övergått till annan realskola (7,5 %) och där i större eller mindre utsträckning nått sitt mål, medan 23 % måst avbryta eller avbrutit skolgången i realskolan utan avslutade studier (29 %). Övriga elever utgöres av sådana som antingen fortfarande var kvar i skolan vid tiden för undersökningens genomförande eller som avlidit under skoltiden.

Slutligen må beträffande denna undersökning nämnas, att en närmare analys av skolgången (tab. 14 s. 327) visar, att den största avgången av elever skett efter klasserna 3^s—2^a med för den femåriga realskolan 10 % av gossarna och 7 % av flickorna och för den fyraåriga linjen 13 % av gossarna och 11 % av flickorna, samtliga uppgifter i relation till det reducerade antalet intagna elever i nybörjarklassen. Den närmast största avgången hade skett efter klasserna 4^s—3^a.

4 och 5. I omedelbar anslutning till ovan nämnda utredning överlämnade

1940 års skolutredning två betänkanden, som i hög grad berör den fråga, vi här behandlar. Frågan om »lärjungurvalet till studielinjer med den nuvarande realskolans mål» (SOU 1945: 44) av ledamoten rektor Elisabeth Dahr, Jönköping, utmynnade i ett förslag om allmän övergång till provningsfri intagning jämte vissa övriga därmed förknippade förslag. Och eftersom betyg och betygsättning i flera avseenden blir en fundamental fråga vid en provningsfri intagning till högre skolor, var det naturligt, att 1940 års skolutredning i ett efterföljande betänkande, »Skolans betygsättning» (SOU 1945: 45), anlade principiella synpunkter just på den frågan bl. a. mot bakgrunden av de i föregående betänkande framförda förslagen.

6. En undersökning av den teoretiska skolningens inverkan på testresultaten, intelligenstestens prognosvärde och de sociala faktorernas inverkan på urvalet till högre läroanstalter (Testresultatens prognosvärde, av Torsten Husén, Stockholm 1950, 194 s.) har även intresse i detta sammanhang. Professor Husén har därvid bl. a. undersökt vilken prognos i fråga om studieframgång fram till 20-årsåldern, som ställes av intelligensmätningar utförda i 10-årsåldern.

Huséns undersökning, som baserade sig på en år 1938 av S. Hallgren utförd provning av samtliga barn i Malmö, som då gick i folkskolans tredje klass, genomfördes år 1948 då försökspersonerna således befann sig i 20-årsåldern. Vid vardera undersökningstillfället användes ett särskilt för ändamålet iordningställt grupp-test. Beträffande jämförelsen mellan testets och lärarbedömningens prognosförmåga framhåller Husén bl. a. följande (s. 149).

Väljer man graden av erhållen skolutbildning som kriterium, finner man ett samband mellan 1938 års test och skolframgången på + 0,61. Sambandet mellan lärarbedömning och skolframgång blev något högre eller + 0,64. Om denna överlägsenhet för lärarbedömningen säger Husén (samma sida, punkt 5):

»Vid en detaljerad jämförelse mellan testets och lärarbedömningens prognosförmåga visar sig lärarbedömningen vara en aning överlägsen. Sannolikheten för att en elev, vilken i en 5-gradig skattning hänförs till de bägge lägsta begåvningsgraderna, skall gå i land med högre utbildning är liten. Testet torde ställa bättre prognos i fråga om de mest begåvade eleverna än lärarbedömningen, medan förhållandet är omvänt i fråga om de minst begåvade eleverna.»

7. Sedan den provningsfria intagningen tillämpats i större omfattning åren 1949 och 1950 undersöktes erfarenheterna härav. Syftet med undersökningen, vilken utfördes av Dahr och dåvarande överläraren Ragnar Dahlkvist, Göteborg, var att se vilka ytterligare förbättringar i intagningsförfarandet, som kunde föreslås samt att om möjligt finna urvalsmetoder utöver de dittills tillämpade, som kunde förbättra prognosen vid bedömningen av de inträdessökande. Tre redogörelser för undersökningen avlämnades under år 1950, den sista med lillhörande förslag avlämnades den 8 december

1950. Ett sammanfattande referat av denna återfinnes i Aktuellt från skolöverstyrelsen nr 1951: 10 s. 131 ff.

Utöver att såväl de inträdessökande som de intagna eleverna redovisas fördelade på olika kön, på städer av olika struktur m. m., innehåller rapporten huvudsakligen vissa administrativa iakttagelser och rekommendationer. I redogörelsen återges även några uttalanden av de mottagande skolornas rektorer, av vilka en del förklarar sig jämförelsevis nöjda med övergången till prövningsfri intagning, medan andra däremot uttalar tvivel på folkskolebetygens lämplighet som urvalsinstrument och kritiserar den ojämna betygsättningen. Redogörelsen utmynnår slutligen i förslag om viss försöksverksamhet för förbättring av urvalsförfarandet. De förslag som härvid i första hand framföres som lämpliga att pröva är dels det s. k. kvoteringsystemet, dvs. ett system som innebär att varje primärskola skall tilldelas en viss andel av tillgängliga platser, dels kombinationen av folkskolebetyg och psykologiska test, dels kombinationen av folkskolebetyg och inträdesprov och slutligen framföres även tanken på minimifordringar för inträde i realskolan.

Den 7 april 1951 uppdrog skolöverstyrelsen åt en kommitté, med bl. a. Dahlkvist, att i enlighet med ovan nämnda förslag av den 8 december 1950 utarbeta lämpliga psykologiska prov, som vid intagningen av elever vid allmänna läroverk och därmed jämförliga läroanstalter skulle kunna utgöra komplement till elevernas betyg från folkskolan. Utprövning av förslaget om intagning av elever i högre skolor på grundval av såväl avlämnande lärares betyg som psykologiska prov i enlighet med de förslag, som utarbetats av den nämnda kommittén, uppdrogs åt Dahlkvist och Dahr.

8. Resultatet av deras undersökningar, vilkas andra fas f. n. håller på att avslutas, har framlagts i en »Preliminär redogörelse för försök rörande formerna för intagning i högre skolor» ingiven till skolöverstyrelsen den 4 mars 1955. Undersökningen berörde cirka 5 300 barn läsåret 1951/52, av vilka omkring 1 500 tillhörde folkskolans fjärde klass och 3 800 folkskolans sjätte klass. De förra barnen kom från jönköpings-, kalmar- och falköpingstrakten medan de senare till övervägande delen kom från Göteborg och göteborgstrakten.

Av den preliminära rapporten framgår, att man funnit en något större säkerhet i förhållande till elevernas senare prestationer med det kombinerade intagningsförfarandet än med intagning baserad på enbart avlämnande lärares betyg. Förbättringen förefaller dock vara av så blygsam omfattning, att man måste fråga sig, om den motiverar den jämförelsevis stora administrativa apparat som metoden förutsätter och den därmed förenade kostnadsökningen. Visserligen bör väl i rättvisefrågor knappast en avvägning ske mellan kostnader och »utbyte» eftersom den enskildes rätt väl får sägas vara okränkbar oavsett vad kostnaden blir. Men eftersom ingen metod för urval av elever kan ge varje enskild individ fullständig rättvisa, kan

det ändå vara befogat att resa den gjorda invändningen. Av större intresse förefaller utredningsmännens konstateranden vara, å ena sidan att »statistiska skäl otvetydigt (talar) för bibehållande i en eller annan form av folkskolebetygen som hjälpmedel vid intagningen», å andra sidan att »liknande men ej lika starka skäl talar för en komplettering av folkskolebetygen med något annat hjälpmedel, dvs. för ett kombinerat förfarande». Författarna framhåller också att »från målsmannahåll har framkommit tvivel på att eleverna vederfares rättvisa vid nuvarande system», och man ifrågasätter om inte förtroendet för intagningsförfarandet skulle ökas, om målsmännen bleve representerade i de högre skolornas intagningsnämnder. Över huvud synes de sakkunniga vilja jämförelsevis starkt framhålla »det delade ansvaret» för intagningen av elever till vidare utbildning i högre skolor.

Rapporten slutar med förslag om ytterligare prov vårterminen 1955 »inom ett icke för litet antal skolområden» av två skilda kombinerade intagnings-system. Som redan nämnts fortsattes undersökningsarbetet, vilket ännu inte slutgiltigt redovisats.

Det faller sig naturligt för den som arbetar med problemen om elevernas flyttning m. m. i högre skolor att även fråga sig hur elevernas framgångar resp. uteblivna framgångar avhänger av prestationerna i de olika ämnena, samt om det föreligger några skillnader mellan könen härvidlag. Tre undersökningar från senare år torde här böra nämnas.

9. I Aktuellt från skolöverstyrelsen nr 1950: 18 (s. 233 ff.) har dåvarande skolöverläkaren, professor C. W. Herlitz, publicerat en undersökning rörande kvarsittare i första klassen av den femåriga realskolan. Den avsåg elever vid samtliga statliga och kommunala realskolor, vilka läsåret 1945/46 tillhörde första klassen av den femåriga realskolan och vilka påföljande år fortfarande var elever i samma klass. Även om denna undersökning haft ett delvis begränsat och ett annat syfte än skolberedningens förevarande undersökning, kan man dock ur redogörelsen bl. a. utläsa, att vederbörande lärare för omkring 60 % av de 354 eleverna uppgivit, att enligt deras uppfattning bristande begåvning utgjort enda orsak till kvarsittningen. De tillfrågade lärarna ansåg vidare, att ca 20 % av kvarsittarna gick om klassen utan att bristande begåvning kunde påvisas som enda eller bidragande orsak till misslyckandet i skolan. Undersökningen behandlar även andra tänkbara orsaker till misslyckanden liksom också något om deras konsekvenser.

10. En liknande undersökning för att utröna eventuella skillnader mellan könen i fråga om erhållna betyg redovisas av Herlitz i Aktuellt från skolöverstyrelsen nr 1954: 16 (s. 193 ff.). Den avser en jämförelse mellan manliga och kvinnliga elevers betyg i klasserna 3⁵, 4⁵, 2⁴ och 3⁴ vid tio allmänna läroverk höstterminen 1951. Undersökningen, som berörde omkring 1 700 elever, varav något fler flickor än pojkar, är av övervägande statis-

tisk art. Den omfattade dels medelbetyget i läroämnena, dels också en undersökning av resultatet i vart och ett av ämnena svensk skrivning, svenska språket och litteraturen, engelska och matematik, men författaren har icke dragit några mer allmängiltiga slutsatser av erhållna resultat och ej heller låtit undersökningen utmynna i något förslag.

11. Genom cirkulärskrivelse den 18 november 1954 till rektorer vid högre läroanstalter under skolöverstyrelsens inseeende (Aktuellt från skolöverstyrelsen nr 1955: 4 s. 67 f.) har överstyrelsen, efter av dess statistiska avdelning företagen undersökning, framlagt en översikt av de vitsord i läroämnena, vilka vid slutet av vårterminen 1953 utdelades vid halva antalet allmänna läroverk och kommunala gymnasier. Läroverk med linje ledande till särskild realexamen har, vad realskolan beträffar, undantagits från undersökningen. Redogörelsen ansluter sig till ett tidigare av överstyrelsen den 11 maj 1953 utfärdat cirkulär med förslag till betygsfördelning med niogradig skala.

Resultatet av undersökningen redovisas klass för klass, varvid någon uppdelning av eleverna på pojkar och flickor inte företagits. Vidare redovisas också, med uppdelning på kön, antalet kvarsittare klass för klass på såväl realskolan som gymnasiet.

Flera, om än icke överraskande så dock intressanta, upplysningar erhålles av redovisningen. Uppenbart är att en s. k. glidande betygskala tillämpas inom såväl realskolan som gymnasiet, varvid dock betygsglidningen emellan klasserna inom realskolan är måttlig. Tänkbart är att utsällningen av kvarsittare delvis medverkat till den successiva höjning av betygsnivån som utmärker betygsglidningen. Skillnaden i den absoluta betygsnivån mellan ämnena inom varje klass är emellertid betydande, varvid det visar sig att i realskolan ämnena matematik, tyska och engelska, vanligen i nu nämnd ordning, genomgående är de för eleverna svåraste. I realskolans övre klasser utdelades i nämnda ämnen vårterminen 1953 inemot eller över 20 % underbetyg, vilket faktum skolöverstyrelsen kommenterar på följande sätt (s. 68): »En medelsiffra av över 20 % underbetyg i ett ämne innebär, att i ett betydande antal avdelningar avsevärt mer än en femtedel av lärjungeantalet tilldelats underbetyg.»

Som nämnts redovisas också antalet kvarsittare i varje klass höstterminen 1953 för såväl femårig som fyraårig linje i realskolan och dessutom i gymnasiet. För den femåriga allmänna realskolans del har antalet kvarsittare i procent av antalet elever i motsvarande klass för samtliga elever (pojkar och flickor tillsammans) uppgått till 4,6, 5,6, 10,2, 10,6 och 6,8 % resp. för klasserna 1^s—5^s. Motsvarande antal uppgår för den fyraåriga allmänna realskolan till 3,3, 6,1, 8,8 och 5,8 % respektive. Läroverk med linje ledande till särskild realexamen var uteslutna ur undersökningen. Motsvarande uppgifter ur vår undersökning återfinnes i bilagorna 14 och 16 (tabellerna 12 och 14).

12. Frågan om studiegången för elever på fyra- och treåriga realskollinjer i Stockholm undersöktes av Realskoleutredningen och redovisas i dess betänkande (SOU 1955: 53, tabell s. 410). Den tabellariska översikten har fördelat eleverna dels på poänggrupper i nio läroämnen, dels på tre möjligheter för passagen genom skolan: (1) Normal studiegång, (2) Försenad eller avbruten studiegång samt (3) Övriga. Inom var och en av huvudgrupperna har så en uppdelning skett på undergrupper. Av de 2 122 elever i den fyraåriga realskolan som undersökningen gällde har 34 % gått igenom skolan på normalt tid, medan 56 % av eleverna har en avbruten eller försenad skolgång bakom sig. Av de elever som gått rakt igenom skolan hade 39 % 17 betygspoäng i nio läroämnen eller därunder vid intagningen, medan 61 % av dem hade över 17 betygspoäng vid intagningen. För de elever som försenats i eller avbrutit sin studiegång hade 79 % 17 betygspoäng eller därunder vid intagningen i skolan, medan 21 % av dessa elever hade mer än 17 betygspoäng vid intagningen. Av intresse är här att konstatera den anhopning mot mitten av betygsskalan, som faktiskt föreligger såväl i gruppen av elever som på normalt tid passerat skolan, som i den grupp elever som försenade passerat skolan eller som avbrutit studierna. I den grupp som på normalt tid gått igenom skolan hade 52 % av eleverna 16—18,5 betygspoäng vid intagningen. I den andra gruppen befann sig 47 % av eleverna i samma poängintervall vid intagningen.

13. En annan på senare tid utförd undersökning torde också böra nämnas i detta sammanhang, även om dess syfte inte primärt varit att undersöka flyttning m. m. inom realskolan i relation till folkskolans betygsättning. Vad som här avses är de beräkningar av reserverna för högre utbildning, som professor Kjell Härnqvist, nu i Göteborg, utfört för 1955 års universitetsutredning. I SOU 1958: 11 s. 46 återfinnes en tabell (nr 21) över sannolikheten (i %) att påbörja och genomföra realskolestudier i olika betygsklasser och socialgrupper. Av tabellen, som sammanfört eleverna från alla realskoleformer, framgår att 80 % av de undersökta eleverna med som regel födelseåret 1934, som — efter intagning genom inträdesprov — en gång påbörjat realskolestudier, förr eller senare kommit fram till realexamen eller motsvarande studienivå. Bortfallet av elever uppgår således för detta material till 20 %. Hela antalet undersökta elever har med hänsyn till deras betyg vid vårterminens slut i folkskolans fjärde klass uppdelats i 8 grupper, varav i denna del av redovisningen dock endast de sex högsta grupperna (från 8,5 betygspoäng och uppåt) är aktuella. Visserligen — och självfallet — visar de statistiskt funna resultaten att eleverna med de bästa folkskolebetygen haft den största framgången i sina realskolestudier. Av de tre högsta grupperna har nämligen 88—95 % av eleverna i respektive grupp förr eller senare kommit fram till realexamen eller motsvarande. Men anmärkningsvärt är, att i den grupp, som vid avgången från

fjärde klassen i folkskolan hade betyg mellan 13,5 och 15,5 poäng, har nära 80 % av gruppens elever kommit fram till skolformens studiemål.

Slutligen bör under detta avsnitt två ytterligare undersökningar nämnas. Den ena undersökningen är utförd av professor Gunnar Boalt (Skolutbildning och skolresultat, Stockholm 1947, 149 s.) och den andra av fil. lic. John Blomqvist (Kvarsittning och skolframgång, Stockholm 1958, 122 s.). Boalts undersökning är baserad på ett elevmaterial i Stockholms skolor och Blomqvists på ett material i Solna.

14. Elevmaterialet i den förra undersökningen omfattade ca 4 900 elever av vilka 75 % var födda år 1925. Materialet anses vara representativt för Stockholm. Bland de resultat, som erhöles vid denna undersökning, kan sambandet mellan uppflyttning i den högre skolan och folkskolebetyget nämnas. Eleverna i den högre skolan delades upp i två grupper, nämligen (1) flyttade, dvs. de, som nått klasserna 5⁷, 4⁶, 4⁵ och 3⁴ samt (2) ej flyttade elever, dvs. de, som inte nått någon av dessa klasser. Sambandet mellan flyttning och folkskolebetyget uppgår till $+0,42 \pm 0,037$. De redovisningar, som lämnas, gör det svårt att göra en jämförelse av sambandet mellan å ena sidan flyttning och å andra sidan folkskolebetyg och resultat från inträdesprövningarna. Mellan *poängsummorna för inträdesprövningarna* och *flyttning* i den femåriga realskolan erhöles i tur och ordning för de fyra första klasserna följande samband (korrelationskoefficienter): 0,47, 0,39, 0,40 och 0,36. Sambandet mellan *flyttning* och *folkskolebetyg* anges ej för denna skoltyp, men väl för den fyraåriga realskolan, där det för de tre första klasserna i tur och ordning uppgick till 0,45, 0,51 och 0,53. Av dessa resultat att döma tycks folkskolebetyget ha något större samband med studieframgången, så som den definierats i denna undersökning, än det som resultatet vid inträdesprövningarna har. Denna slutsats styrkes om man beaktar, att spridningen i klass 6, varifrån eleverna i den fyraåriga realskolan rekryteras, minskat i jämförelse med klass 4 till följd av att övergång till läroverk (femårig realskola) skett även från klasserna 4 och 5.

15. Blomqvists undersökning utfördes med syfte att belysa studieframgångens samband med olika faktorer såsom elevens kroppsliga utveckling och hälsa, personlighetsdrag, studiemiljö, hemmiljö och fritidsintressen. I redogörelsen redovisas även såväl folkskolebetygens som intelligenspoängens samband dels med betyget i realskolan och dels med flyttning-kvarsittning.

Av samtliga elever (366 st.), som påbörjade sina studier vid högre allmänna läroverket i Solna höstterminerna 1949 och 1950 blev 86 elever (23,5 %) kvarsittare åtminstone en gång under de tre första klasserna. Dessa 86 kvarsittare jämfördes med 86 andra elever, som regelbundet flyttats upp till klass 4⁵. Med *studieframgången*, bestämd i form av flyttning-kvarsittning, uppvisar *folkskolebetyget* en korrelation på $0,53 \pm 0,08$. Mellan

studieframgången och *betygssumman av de tre s. k. kärnämnen* uppgår korrelationen till $0,39 \pm 0,08$. Sambandet mellan *studieframgång* och *testresultat* är $0,39 \pm 0,09$. På grundval av dessa resultat samt de som erhöles vid lärarnas och mödrarnas skattningar av elevernas studielämplighet drar författaren den slutsatsen, att »varken test, betyg eller skattningar har ett någorlunda fullständigt samband med studieframgången. Detta innebär, att andra faktorer än intellektuella i stor utsträckning bestämmer densamma.» Vilka dessa faktorer är har författaren sökt fastställa. På basis av undersökningens huvudresultat sammanfattar Blomqvist några slutsatser (citat s. 104), nämligen att studieframgången har:

1. föga samband med elevernas kroppsliga utveckling och hälsa
2. tydligt samband med personlighetsdrag hos eleverna
3. tydligt samband med elevernas studiemiljö
4. mycket tydligt samband med elevernas hemmiljö
5. visst samband med elevernas fritidsintressen.

KAPITEL III

Den föreliggande undersökningens genomförande

Utöver de i inledningskapitlet redovisade synpunkterna på undersökningens syfte och allmänna uppläggning har i huvudsak följande överväganden gjorts.

För uppnående av det ställda målet — att undersöka elevernas i högre skolor flyttning, kvarsittning resp. avgång från skolan utan avslutade studier i relation till de betyg eleverna erhöi i folkskolan — hade det sannolikt varit mest upplysande om man för varje undersökt elev kunnat följa hans betyg och flyttningar m. m. genom hela skolan. En sådan undersökning där den enskilde eleven följs klass för klass, och där de vid en hösttermins början intagna eleverna redan efter ett läsår är skilda åt, måste emellertid rent tekniskt bli svårgenomförbar, och flyttningsundersökningen begränsades därför på så sätt, att de intagna eleverna som grupp betraktade följdes läsår för läsår, varvid de uppdelades på sådana som gått rakt igenom skolan, sådana som blivit fördröjda och sådana som avgått från skolan utan avslutade studier. Den begränsning i de upplysningar om skolgången, som man därvid får nöja sig med, måste rimligtvis vägas mot den ökade insats, som kräves för att i detalj följa varje enskild elev. Vidare bör också en detaljerad uppföljning av eleverna med studium av deras betyg naturligen kompletteras med uppgifter om orsaker till uteblivna framgångar m. m. Men en så intensiv undersökning torde av tekniska skäl med nödvändighet få starkt begränsas vad omfånget beträffar. Den av Blomqvist genomförda och i föregående kapitel omnämnda undersökningen omfattade sålunda endast 172 elever.

Vid vår undersökning har förfarits så, att alla de elever som uttagits för undersökningen och vilka intogs i respektive skola höstterminen 1951 (för treåriga skolformer höstterminen 1953) har följts, inte klass för klass utan läsår för läsår. De tillfrågade skolorna har därför, utöver intagningsdata för eleverna, lämnat uppgift om deras flyttningsförhållanden vid slutet av varje läsår och i den klass eleven då befunnit sig. För de elever som gått rakt igenom skolan utan försening betyder den använda metoden, att de för varje läsår befunnit sig i den klass, som de med hänsyn till organisationen skulle befinna sig i. För övriga elever medför metoden, att de endast fram till

första kvarsittningen befunnit sig i »rätt» klass, men att de senare befunnit sig i klasser med lägre ordningstal än vad som svarar mot skolformens organisation. Det har vid bearbetningen, i varje fall i denna omgång, således inte visat sig möjligt att t. ex. hålla isär de elever, som blivit kvarsittare i en tidigare klass men som sedan fått flytta, från de elever, som blivit kvarsittare i en senare klass. Vid studium av tabellbilagor och diagram är det således nödvändigt, att man erinrar sig, att uppföljningen avser förhållanden läsår efter läsår och inte klass efter klass.

Med hänsyn till att tidigare undersökningar som regel varit geografiskt eller på annat sätt begränsade, bedömdes det som önskvärt att flyttningsundersökningen utfördes så, att dess resultat så långt möjligt kunde bli allmängiltigt för samtliga elever och skolor tillhörande respektive skolform.

Antalet elever, som *vann inträde* i första klassen av 4-, 5-, 6- och 7-åriga skolformer höstterminen 1951 och i 3-åriga skolformer höstterminen 1953, uppgick enligt bilaga 3, tabell 1 till i runt tal 31 000 resp. 800. Av tekniska och ekonomiska skäl bedömdes det som knappast möjligt att innesluta samtliga dessa elever i undersökningen, varför ett lämpligt urval bland dem som det aktuella läsåret intogs i den högre skolan blev erforderligt.

De högre skolorna ligger som bekant ingalunda jämnt fördelade över landet, och för att vi skulle erhålla ett urval av klasser som svarade någorlunda representativt mot skolornas geografiska fördelning, grupperades de på orter enligt följande sammanställning

- A. Skolor i Stockholm, Göteborg och Malmö
- B. Skolor i övriga orter med gymnasium
- C. Skolor i orter utan gymnasium.

Följande skolformer berördes av undersökningen, nämligen

- a. högre allmänna läroverk
- b. realskolor med kommunalt gymnasium
- c. statliga realskolor utan gymnasium
- d. kommunala realskolor, allmänna och praktiska
- e. kommunala flickskolor
- f. privatläroverk.

Totala antalet skolor och nybörjaravdelningar framgår av följande sammanställning, varvid man bör lägga märke till att undersökningen vad beträffar elever i treåriga studielinjer avser intagningarna höstterminen 1953 och för övriga höstterminen 1951.

Tabellen ger en överblick över antalet skolor och avdelningar inom olika skolformer på orter av olika typ. Av tabellen framgår, att en uttagning av antalet nybörjaravdelningar och därmed antalet elever skolformsvis inom var och en av ortgrupperna var nödvändig, för att vi i undersökningsmaterialet skulle erhålla en representation som är proportionell mot skolformernas geografiska fördelning.

Antal	Ort-grupp	Skolform					
		a	b	c	d	e	f
Skolor (skolenheter)	A	17		14	12	¹ 13	9
	B	49	32	2	18	² 38	11
	C			106	42		4
Avdelningar av 3-årig allmän realskola	A	1		1	8		
	B	3			1		1
	C			6			1
Avdelningar av 3-årig praktisk realskola	A						
	B				4		
	C						
Avdelningar av 4-årig allmän realskola	A	13		28			1
	B	77	64	3	1		4
	C			183	53	4	
Avdelningar av 4-årig praktisk realskola	A				40		
	B				48		
	C				3		
Avdelningar av 5-årig allmän realskola	A	55		44	5		9
	B	130	41	2	5		11
	C			4			
Avdelningar av 6-årig flickskola	A					5	
	B					31	
	C						
Avdelningar av 7-årig flickskola	A					43	5
	B					66	1
	C						

¹ 7-åriga flickskolelinjen vid h.a.l. Statens normalskola inräknad.

² Hälsingborgs högre flickskola och Västerviks Läroanstalt för Flickor, vilka båda var privata skolor 1951, inräknade.

För varje ortgrupp och skolform förtecknades skolorna i den ordning de återfinnes i läroverkslärares riksförbunds årsbok (1956). Inom varje skola antecknades därefter parallellavdelningarna i bokstavsordning samt inom varje avdelning antalet elever — erhållet ur skolans katalog — fördelade på pojkar och flickor. Med hjälp av s. k. slumpstabeller uttogs därefter för var och en av skolformerna den första parallellavdelningen i förteckningen samt därefter för

den femåriga realskolan var sjätte klass

den fyraåriga allmänna realskolan var sjätte klass

den fyraåriga praktiska realskolan samtliga klasser

den sjuåriga kommunala flickskolan varannan klass samt från

den sexåriga kommunala flickskolan samtliga klasser.

Självfallet uttogs även från de treåriga skolformerna samtliga klasser.

Däremot utelämnades helt, med hänsyn till dessa skolformers ringa omfattning, samtliga nybörjarklasser i sex- och sjuåriga privata samskolor ledande till normalskolekompetens.

Det totala antalet uttagna och av undersökningen berörda nybörjaravdelningar och elever kom sålunda att preliminärt bli följande.

Studielinje	Antal			
	avdelningar	pojkar	flickor	totalt
5-årig allmän linje.....	51	1 117	640	1 757
4-årig allmän linje.....	72	1 037	1 346	2 383
4-årig praktisk linje.....	91	1 543	1 515	3 058
3-årig allmän linje.....	22	280	400	680
3-årig praktisk linje.....	4	61	75	136
7-årig flickskolelinje.....	56		1 809	1 809
6-årig flickskolelinje.....	36		425	425
Summa	332	4 038	6 210	10 248

Uppgifterna om antalet nybörjaravdelningar liksom om antalet elever i dessa höstterminen 1951 resp. höstterminen 1953 har till allra största delen erhållits ur vederbörande skolas höstterminkatalog för det läsår undersökningen avsåg. Kataloguppgifterna innesluter emellertid förutom nybörjarna även ett antal kvarsittare. Dessutom har i enstaka fall avgång från skolan skett redan *under* det första läsåret. I ett begränsat antal fall har dessutom inkomna uppgifter måst kasseras därför att de varit ofullständiga eller därför att eleverna under den tid, som undersökningen omfattat, avgått från skolan utan att uppgift om deras vidare skolgång kunnat erhållas. Av här nämnda skäl har därför totala antalet av undersökningen direkt berörda elever, vilka kunnat följas upp genom åren, blivit lägre än vad som framgår av tabellen ovan. Det totala antalet av undersökningen berörda och uppföljda elever återfinnes i följande tabell, vilken likaledes upptar den procentuella skillnaden mellan antalet från katalogerna erhållna elever och antalet slutligen medtagna elever.

Antalet elever i de treåriga linjernas nybörjarklasser är, som synes av sammanställningen, alltför ringa för att medge en statistisk analys. Den följande statistiska behandlingen berörande just relationen mellan studie-

Antal av undersökningen berörda, uppföljda elever jämfört den i förhållande till kataloguppgifterna procentuella minskningen av antalet elever

Skolform	Pojkar			Flickor			Samtliga		
	Antal elever	Minskning %	Kvar-sittare % ¹	Antal elever	Minskning %	Kvar-sittare % ¹	Antal elever	Minskning %	Kvar-sittare % ¹
5-årig realskola.....	1 046	6,8	7,6	603	5,8	1,7	1 649	6,2	5,5
4-årig allmän realskola...	1 007	2,9	4,6	1 297	3,6	2,2	2 304	3,3	3,2
4-årig prakt. realskola...	1 386	10,2	10,2	1 446	4,6	2,6	2 832	7,4	6,4
3-årig allmän realskola...	239	—	—	344	—	—	583	—	—
3-årig prakt. realskola....	58	—	—	78	—	—	136	—	—
7-årig flickskola.....	—	—	—	1 699	6,1	2,2	1 699	6,1	2,2
6-årig flickskola.....	—	—	—	400	—	—	400	—	—

¹ I nybörjarklassen, enligt föreliggande undersökning.

framgång och folkskolebetyg har därför begränsats till de skolformer, där eleverna togs in i skolan höstterminen 1951, och av detta skäl saknas i tabellen procentangivelser för de treåriga linjerna, liksom av samma skäl också för den sexåriga.

Som synes av tabellen uppgår bortfallet av elever jämfört med de antal som erhållits ur kataloguppgifterna i endast ett fall till 10 %. I övrigt uppgår bortfallet till omkring 7 % och därunder. För belysning av storleken hos detta bortfall har i tabellen i en kolumn även angivits den kvarsittningsprocent i första klassen, som erhållits vid föreliggande undersökning. För undanröjande av missförstånd bör dock framhållas, att nämnda kvarsittningsprocent inte räknats på antalet ur katalogerna erhållna elever utan på antalet höstterminen 1951 nyintagna elever. Vidare avser här lämnade uppgifter om kvarsittningen de elever, som nyintagits höstterminen 1951, medan skillnaden mellan kataloguppgifterna och antalet i undersökningen uppföljda elever till en del beror på att katalogerna innefattar kvarsittare från föregående år, dvs. sådana kvarsittare, som intogs höstterminen 1950. De anförda kvarsittningstalen kan dock ge någon belysning av storleksordningen hos den minskning, som föreligger. Den synes i intet fall vara sådan, att man har anledning befara några avgörande systematiska fel i undersökningsmaterialet.

Hur undersökningen utfördes torde i allt väsentligt framgå av blanketterna, bilagorna 1 och 2. På försättsbladet till blanketthäftet (bilaga 1) markerades före utsändningen den nybörjaravdelning vid skolan, vilken genom slumpförfarande uttagits och för vilken uppgifter önskades. På blankettens andra del (bilaga 2) fyllde vederbörande skola sedan i elevernas data och markerade därvid med det i anvisningsbladet angivna kodsystemet varje elevs flyttningsförhållanden vid slutet av varje läsår. Dvs. med hänsyn till att åtskilliga elever, vilka blivit kvarsittare vid läsårets slut, flyttningsprövar vid nästa läsårs början, har markeringarna avsett den senare tidpunkten, varigenom elever, som blivit flyttade efter prövning, kunnat föras till den högre klassen.

Markeringskoden upptar siffrorna 0—9 och dessutom möjligheten till övermarkering med X eller Y. Övermarkeringen har använts för att ange övergång till gymnasiet i samband med flyttning. Härigenom har vi vid den senare bearbetningen kunnat medräkna de till gymnasiet avgångna eleverna som i sedvanlig ordning flyttade. Genom markeringssystemet har de flesta vanligen förekommande situationerna vid ett läsårs slut eller vid nästa läsårs början kunnat infångas. Ett undantag utgör de elever, som vid ett läsårs slut eller under pågående läsår hoppar över en klass till den näst efterföljande högre. Genom följebrevet till vederbörande rektorer uppmanades dock dessa att per brev eller på annat lämpligt sätt meddela oss de ytterligare omständigheter av betydelse för undersökningen, som kunde föreligga, och i anvisningsblanketten (bilaga 1) intogs under en särskild

punkt (VI, s. 2) en uppmaning till den, som fyllde i blanketterna, att göra särskild anteckning om de elever, som hoppat över en klass. Anteckning härom återfinnes från fyra skolor: två elever har hoppat över klass 2⁵, en elev klass 2⁴ och en elev klass 2⁷. Särskild kontroll av de lämnade uppgifterna i detta speciella avseende har ej företagits, men under alla förhållanden synes företeelsen med överhoppning av klass vara av försumbar storleksordning.

I detta sammanhang må slutligen tilläggas, att sifferkoden utformats så, att man skulle kunna gruppera de gjorda markeringarna på följande sätt. Siffrorna 1, 2 och 6 betyder att eleverna — utan eller med prövning, men — utan tidsförlust kommit upp i närmast högre klass. Siffrorna 8, 9 och 0 betyder att eleverna utan att ha avslutat sina studier avgått från skolan, antingen de varit tvungna härtill eller ej. De återstående siffermarkeringarna slutligen betyder att eleverna är kvar i skolan men att de går om klassen.

Det har vid bearbetningen av materialet av praktiska skäl visat sig lämpligt att gruppera elevernas flyttningsförhållanden på det sätt, som ovan anges.

Blankettmaterialet utsändes i november 1957 med ett blanketthäfte för varje uttagen klass och med anhållan om att det, vederbörligen ifyllt, skulle återsändas till oss senast den 10 januari 1958. Svar har erhållits från samtliga tillskrivna skolor så när som på en, vilken saknade intagningsjournaler för det aktuella läsåret (1951/52). Sedan de inkomna uppgifterna genomgåtts och kontrollerats, visade det sig, inte oväntat, att en del uppgifter var ofullständiga och behövde kompletteras. Men i ett antal fall saknade vederbörande skola fullständiga uppgifter om en del elever intagna höstterminen 1951 resp. 1953. Anledningarna härtill varierade som redan nämnts. En elev kunde ha avflyttat från skolan utan att han, trots uppgift härom, övergått till annan skola. I några fall har elever emigrerat och i åter andra fall har elever, trots försök härtill från vår sida, inte kunnat följas i sina vidare öden. Vi övervägde att söka upp dessa elever med hjälp av folkbokföringen, men med hänsyn dels till de betydande kostnader och besvär, som var förenade härmed, dels till att antalet av dem var så ringa, att det uppenbarligen inte kunde påverka resultatet, bedömdes denna åtgärd som inte erforderlig. Elever med ofullständiga uppgifter har sålunda eliminerats ur materialet. Beträffande omfattningen härav hänvisas till den ovan givna tabellariska sammanställningen. En viktig del av behandlingen av det inkomna materialet bestod för övrigt i att följa de elever, som flyttat till annan skola, i deras vidare skolgång. För detta ändamål sändes till mottagande skola brev med för oss tillgängliga uppgifter jämte anhållan till rektor att med användande av undersökningens teknik komplettera med felande uppgifter. Alla elever, vilka flyttat från en skola till en annan, har på sådant sätt kunnat följas i den vidare skolgången under det antal läsår, som undersökningen omfattar.

KAPITEL IV

Bearbetning av det insamlade materialet

Med hänsyn till det insamlade materialets art och omfattning har bearbetningen skett med tillhjälp av hålkort.

Syftet med undersökningen har redan inledningsvis angivits. Avsikten var således att elevernas framgångar i den högre skolan skulle relateras till de betyg, som de erhållit vid avgången från folkskolan. På blanketterna (se bilaga 2) har därför var och en av de högre skolor, som berörts av undersökningen, lämnat uppgift om elevernas betygspoäng dels i de nio ämnen och ämnesgrenar, som medräknas vid intagningen, dels i den s. k. kärnämnesgruppen, allt enligt de bestämmelser, som gällde vid tiden för intagningen. Enligt dessa föreskrevs bl. a. att elev, för att vara behörig till inträde i den femåriga realskolans första klass och motsvarande skolformer, skulle ha minst 13,5 betygspoäng i de nio ämnena och ämnesgrenarna, därav minst 4,5 betygspoäng i den s. k. kärnämnesgruppen.

För den fortsatta statistiska bearbetningen befanns det lämpligt att indela samtliga elever med hänsyn till deras betygspoäng vid intagningen, varvid indelningen skedde med avseende på totalpoängen. Följande grupper fixerades, nämligen

grupp 1 elever med högst 16,0 betygspoäng				
» 2	»	»	16,5—18,0	»
» 3	»	»	18,5—20,5	»
» 4	»	»	21,0—22,5	»
» 5	»	»	23,0—27,0	»

Redan här må anmärkas att gränserna för de högre poänggrupperna kunde ha sänkts något. Med den fastställda poängindelningen visade sig nämligen antalet elever i den femte gruppen bli så litet, att det i flera avseenden knappast tillåter säkra slutsatser beträffande eleverna i den gruppen.

Till belysning av innebörden av de valda poänggrupperna ges nedan några exempel på vilka poängsummor, som erhålles vid sex olika, fingerade betyg. Likaså anges poängsummorna i den s. k. kärnämnesgruppen vid några olika betyg.

Poängsumma för vitsord i läroämnen vid sex olika betyg

Poängsumma totalt:

	I	II	III	IV	V	VI
Tal- och läsövningar	B	Ba	AB	AB	AB	A
Skriivn. och språklära	B	Ba	AB	AB	AB	a
Rättstavning	B	Ba	AB	AB	AB	a
Tillämpad räkning	B	Ba	AB	AB	AB	a
Mekanisk räkning	B	Ba	AB	AB	a	a
Kristendoms-kunskap	B	Ba	Ba	AB	a	a
Geografi	B	Ba	Ba	AB	a	a
Naturkunnighet	B	Ba	Ba	AB	a	a
Historia	B	Ba	Ba	AB	a	a
Poängsumma	9	13,5	16	18	20,5	23

Poängsumma »i rutan» (i de s. k. kärnämnen):

	I	II	III	IV	V
Tal- och läsövningar	Ba	AB	AB	a	A
Skriivn. och språklära	Ba	Ba	AB	a	A
Tillämpad räkning	Ba	Ba	AB	a	A
Poängsumma	4,5	5	6	7,5	9

Naturligtvis kan även andra kombinationer av vitsord än de här anförda ge samma poängsummor.

Det insamlade materialet har bearbetats i följande fyra avseenden.

I första omgången har vi för samtliga sju studielinjer undersökt elevernas fördelning vid intagningen i skolan med hänsyn till deras kön, levnadsålder och betygspoäng. De kvantitativa uppgifterna i dessa avseenden återfinnes i bilagorna 4—10 (tabellerna 2—8). För eleverna i var och en av de fem poänggrupperna liksom för det totala antalet elever har vidare medelsumman av betygspoängen vid intagningen uträknats. Detta gäller såväl totalsumman som summan »i rutan», dvs. i kärnämnesgruppen. En sammanställning för samtliga skolformer av elevernas procentuella fördelning med hänsyn till *levnadsålder och kön* redovisas i bilaga 11 (tabell 9) medan för samtliga skolformer elevernas procentuella fördelning vid intagningen på *poänggrupper* återfinnes i bilaga 12 (tabell 10). Redan här må f. ö. nämnas, att det med hänsyn till undersökningens syfte befanns önskvärt med en grafisk framställning av elevernas fördelning vid intagningen på poänggrupper, inte minst därför att man därigenom får en bättre överblick över skillnader och likheter i detta avseende mellan olika skolformer. Då emellertid i materialet antalet elever på de treåriga studievägarna är ringa, har i den grafiska framställningen dessa utelämnats. Diagrammet återfinnes på s. 33 (diagram 1).

Det andra avsnittet av bearbetningen begränsades av det nyssnämnda skälet till att gälla femårig allmän realskola, fyraårig allmän realskola, fyra-

årig praktisk realskola samt sjuårig kommunal flickskola. För dessa skolformer har de elever, som intogs i skolan höstterminen 1951, följts genom skolan läsår för läsår med avseende på (1) flyttning, på (2) försenad genomgång av skolan samt på (3) avgång från skolan utan avslutade studier. För var och en av skolformerna i nämnd ordning redovisas såväl den kvantitativa som den procentuella fördelningen av de intagna elevernas gång genom skolan läsår för läsår i bilagorna 13—20 (tabellerna 11—18). Dock ger den tabellariska sammanställningen, hur upplysande den än må vara, knappast erforderlig överblick över elevernas gång genom skolan. Elevernas procentuella fördelning läsår för läsår i de tre avseenden, som undersöktes, dvs. flyttning, kvarsittning, avgång från skolan, redovisas därför grafiskt i ett antal flödesdiagram på sidorna 40—43 (diagrammen 2—5).

Även om den i det föregående redovisade bearbetningen av materialet varit av värde, har självfallet ett särskilt intresse knutits till frågan *hur elever inom skilda poänggrupper* passerat genom skolan samt vilka skillnader härvidlag, som föreligger mellan poänggrupperna. I bilagorna 21—24 (tabellerna 19—22) återfinnes därför för var och en av skolformerna en sammanställning som i absoluta och relativa tal återger hur elever inom olika poänggrupper, sedan de intagits höstterminen 1951, vårterminen 1956 fördelar sig med hänsyn till sin gång genom skolan. Det grafiska återgivandet av dessa förhållanden återfinnes på sidorna 45—48 (diagram 6—9).

Det har vidare i sista avsnittet av bearbetningen befunnits önskvärt att sammanföra uppgifterna om elevernas gång genom skolan till en för samtliga skolformer gemensam sammanställning. Först härigenom kan man få en bättre överblick över bl. a. skillnaderna skolformerna emellan. Uppgifter om den relativa fördelningen på flyttade, kvarsittande resp. avgångna elever har därför från tabellerna 19—22 sammanställts för samtliga skolformer i bilaga 25 (tabell 23). För att slutligen erhålla en ytterligare uppfattning om innebörden av erhållna procenttal har vi anbringat dessa på totala antalet nyintagna elever höstterminen 1951, dvs. det antal, som framgår av tabell 1, bilaga 3. Resultatet återfinnes i bilaga 26 (tabell 24), där man således omedelbart kan se hur många av de nämnda hösttermin intagna eleverna, som passerat direkt genom skolan, som blivit kvarsittare och som kugats ut eller frivilligt avgått från skolan utan avslutade studier.

Redan inledningsvis framhöll vi, att urvalet av den intagningsårgång som skulle följas var delvis bundet. Å ena sidan bedömdes det som önskvärt att utvälja en så tidig årgång, att man kunde följa eleverna genom hela skolan. För valet av en tidig årgång talade också den omständigheten, att anordningen med särskild realexamen med bl. a. friare flyttning i realskolans lägre klasser längre fram under 50-talet fick märkbar omfattning och att detta försök således skulle ha komplicerat undersökningen. Å andra sidan började den prövningsfria intagningen generellt tillämpas först fr. o. m. läsåret 1949/50. Då anordningen rimligtvis borde ha varit i bruk åtminstone någon

tid innan den kunde tänkas ha erhållit erforderlig stabilitet, stannade vi således för, vad beträffar fyraårig eller längre studiegång i den högre skolan, att följa den årgång av elever, som togs in höstterminen 1951. Med den vid bearbetningen använda principen om att följa eleverna för varje läsår oavsett vilken klass de då befinner sig i, inträffar det emellertid, att ett antal elever fortfarande är kvar i skolan vid den tidpunkt, då uppföljningen av eleverna upphör. Det är inte orimligt att räkna med att åtminstone en del av de kvarsittare, som fortsätter sin skolgång efter denna tidpunkt, kommer att avgå från skolan utan avlagd examen eller i övrigt avslutade studier. Under förutsättning att man vill dra längre gående slutsatser om studiegången i skolan i hela dess längd, måste den framräknade och i tabellerna redovisade uppgiften om antalet elever, som slutat skolan utan avslutade studier, därför anses som ett minimalt, medan å andra sidan uppgiften om antalet kvarsittare måste anses som ett maximalt.

Även i några andra avseenden har bearbetningen måst begränsas, främst av praktiska skäl. Sålunda har något samband mellan t. ex. den totala betygspoängen och betygspoängen i de s. k. kärnämnenäna inte framräknats, och ej heller sambandet mellan å ena sidan elevernas gång genom skolan, sådan den bestämts i föreliggande bearbetning av materialet, och å andra sidan betygspoängen i kärnämnesgruppen.

Med det system som kommit till användning för markering på blanketten (bilaga 1) av elevernas framgångar m. m. har det, som tidigare nämnts, varit möjligt att med hålkortsbearbetning räkna fram en uppdelning av de elever, som avgått från skolan utan avslutade studier, på dels sådana som på grund av otillräckliga studieprestationer varit tvungna att sluta, och dels sådana som slutat frivilligt trots godkända eller nästan godkända betyg. Då en sådan uppdelning dock inte kan inrymma alla varianter mellan direkt utkuggning och helt frivillig avgång har denna bearbetning begränsats till en framräkning av det antal elever, som slutat skolan utan att ha varit oundgängligen nödsakade härtill. Resultatet av undersökningen i denna del återfinnes under kapitel V, avsnitt d, Elevernas gång genom den högre skolan. F. ö. torde det i ett betydande antal fall vara i det närmaste omöjligt att med tillgängliga och realiserbara metoder utröna, om en elev intresserar sig för eller övergår till förvärvsarbete därför att han misslyckats i skolan, eller om han misslyckas i skolan därför att han känner sig lockad av förvärvsarbete. Under sådana förhållanden måste det anses tvivelaktigt, om en mer detaljerad bearbetning på denna punkt kan ge upplysningar av nämnvärd betydelse.

Sannolikt hade det också varit av ett visst intresse att undersöka hur många elever i den högre skolan, som frivilligt går om en klass och vilken klass, som i så fall är den mest frekventerade, en undersökning, som med den använda metoden, icke behövt erbjuda alltför stora tekniska svårigheter. Erfarenheten talar dock för, att frekvensen av frivillig kvarsittning på realskolestadiet varit jämförelsevis ringa under 1950-talets första del med dess goda

tillgång på arbete även för ungdomar utan fullständig realskoleutbildning. En bearbetning av materialet med det här nämnda syftet måste också med säkerhet differentieras på dels olika skoltyper och dels olika ortgrupper, eftersom företeelsen med frivillig kvarsittning i varje fall till en del sammanhänger med ökad konkurrens om platser i vidareutbildande skolformer. Då den här nämnda frågan knappast sammanhänger med undersökningens huvudsyfte, avstod vi emellertid från att ta med den vid bearbetningen.

En annan fråga, som heller inte medtagits i den slutliga bearbetningen, men som det vid en senare tidpunkt måhända kan visa sig erforderligt att få besvarad, gäller den praktiska realskolan. Det är sannolikt, att det här råder en viss om än inte betydande skillnad i fråga om flyttning m. m. mellan de olika linjerna inom skolformen. Även denna fråga har vi emellertid avstått från att behandla.

I några i och för sig intressanta avseenden har vi således funnit det erforderligt eller lämpligt att begränsa bearbetningen av materialet. Detta har emellertid, som tidigare nämnts, överförts till hålkort, och det är därför möjligt att vid en senare tidpunkt komplettera bearbetningen med dessa frågor liksom även i en del andra avseenden.

Hela frågan om elevernas gång genom skolan, oavsett vilken skolform det gäller, är ett stort komplex med många aspekter. Om man bortser från det begränsade syfte, som denna undersökning hade, finns det åtskilliga näraliggande frågor inom problemområdet, som man gärna skulle vilja ha besvarade, men som i föreliggande undersökning helt lämnats åt sidan och där således inga data ens insamlats. Främst gäller det frågan om vilka ämnen, som utgör de egentliga stötestenarna och i vilka således det största antalet underbetyg utdelas. Det har, med en viss generalisering, sagts, att skolans ämnen kan indelas i två grupper: dels sådana som man får underbetyg i, dels sådana som man kompenserar med. Och ändå gäller utfärdade betygsanvisningar för samtliga ämnen, varför betygsättningen, om anvisningarna verkligen följdes lika i alla ämnen, borde vara i stort sett likformig. Denna i och för sig intressanta fråga har som nämnts lämnats utanför vår undersökning, av naturliga skäl för övrigt eftersom det enligt det uppställda målet var relationen mellan framgången i den högre skolan och folkskolans betygsättning, som skulle studeras. Här bör också erinras om den i kapitel II omnämnda undersökningen av den högre skolans betygsättning (s. 18), som skolöverstyrelsen utfört på betyg utdelade vid allmänna läroverk och kommunala gymnasier vårterminen 1953.

Lika intressant och lika värdefull för skolans arbete och elevernas gång genom skolan är frågan om vilka skäl som förorsakar misslyckanden i skolarbetet. Även detta problem ligger emellertid utanför syftet med vår undersökning och har således utelämnats såväl vid materialinsamling som bearbetning.

KAPITEL V

Undersökningens resultat

Elevernas fördelning på studievägar vid intagningen i skolan

Av sammanställningen över antalet nyintagna elever i real- och flickskolor höstterminen 1951 (tabell 1, bilaga 3) framgår, att 78 % av de nära 31 000 intagna eleverna gick till den femåriga och den fyraåriga realskolan. Den femåriga realskolan rekryterade 33 % av totala antalet intagna elever, medan den fyraåriga realskolan tog emot nära 45 % av dem. Sistnämnda skolform var alltså den dominerande, vilket även understrykes av att endast litet mer än 11 % av det totala antalet nyintagna elever gick till den sjuåriga flickskolan och något mer än 7 % till den fyraåriga praktiska realskolan.

Även relationen mellan de skolformer, som ansluter till folkskolans fjärde klass, kan vara av intresse. Av de 13 807 elever, som togs in till den femåriga realskolan och den sjuåriga flickskolan, gick 74,5 % till den förra och 25,5 % till den senare skolformen. Fördelningen utsäger dock inte alltför mycket om t. ex. skolformernas dragningskraft, eftersom den till stor del är bunden av antalet tillgängliga nybörjarklasser i var och en av skolformerna.

Motsvarande uppgifter för de skolformer, som ansluter till folkskolans sjätte klass, visar följande. Av de totalt nyintagna 17 081 eleverna gick 81 % till den fyraåriga allmänna realskolan, 16,5 % till den fyraåriga praktiska realskolan och slutligen 2,5 % till den sexåriga flickskolan. Vad slutligen de treåriga studievägarna beträffar hade de fortfarande läsåret 1953/54 en jämförelsevis begränsad omfattning. Knappt 800 elever i hela landet vann inträde i den treåriga realskolan, den allmänna såväl som den praktiska, höstterminen 1953.

Elevernas fördelning på kön och levnadsålder vid intagningen

Denna framgår av tabellerna 2—8. Här torde intresset i första hand böra riktas mot tabellerna 2—5, dels därför att den treåriga praktiska realskolan var en till omfånget jämförelsevis liten skolform vid tiden för undersökningen och dels därför att de båda flickskolelinjerna har endast kvinnlig rekrytering.

Elevernas *procentuella* fördelning på levnadsålder och kön har sammanställts i tabell 9 (bilaga 11). Av denna framgår att fördelningen mellan pojkar och flickor ingalunda var likartad i olika skolformer med samundervis-

ning. I den femåriga realskolan utgjorde pojkarna nära två tredjedelar av hela antalet elever. Detta är visserligen en inte obetydlig minskning från de 79 % för pojkarnas del, som gällde höstterminen 1934 (se kapitel II, s. 14), men antalet pojkar var ändå oväntat högt. Till en del kan det bero på att flickskolan, vilken genomgående förekommer på orter med femårig realskola, »konkurrerar» med den senare skolformen om de kvinnliga eleverna och tar in ett antal flickor, vilka eljest skulle ha gått till realskolan. I den fyraåriga allmänna realskolan bestod däremot de nyintagna eleverna höstterminen 1951 till 44 % av pojkar och 56 % av flickor, och i den fyraåriga praktiska realskolan slutligen fördelade sig pojkar och flickor vid intagningen nästan lika. Som längre fram visas avgick emellertid före studietidens slut fler pojkar än flickor, med påföljd att antalet flickor, som lämnat skolformer med realexamen, trots allt övervägde antalet pojkar.

Huvudintrycket av fördelningen mellan könen blir dock att eleverna, statistiskt sett och för samtliga skolformer tillsammans, förefaller fördela sig jämförelsevis lika mellan könen. Detta beror på att den överrepresentation av pojkar, som förekommer i den femåriga realskolan, städernas och de större samhällenas skolform, kompenseras av den övervikt av flickor, som finnes i den fyraåriga realskolan, vilken med hänsyn till sin lokalisering kan betraktas som landsbygdens skolform och som kvantitativt är den dominerande.

Vad elevernas ålder vid intagningen beträffar kan man av sammanställningen för samtliga skolformer i tabell 9 lägga märke till bl. a. följande.

Antalet elever, som vid intagningen är *underåriga*, dvs. som kommit in i den högre skolan tidigare än vad som är normalt, är jämförelsevis litet, men dock inte så litet att det bör förbigås utan vidare. För den femåriga realskolans del utgör de 8—9 % av de intagna, och i den fyraåriga allmänna realskolan vinner 6—7 % underåriga elever inträde. För övriga skolformer däremot uppgår de underåriga till omkring 5 % eller därunder. Vår undersökning har inte uttrönt orsaken till att eleverna är underåriga. Av erfarenheten från folkskolan torde man dock våga framhålla, att elever i denna skolform endast i enstaka fall hoppat över en klass och på så sätt kunnat vinna ett år. Det vanligaste torde således vara, att de underåriga eleverna börjat skolan vid sex års ålder och efter skolgång i folkskolan på med hänsyn till skolorganisationen normal tid övergått till den högre skolan.

Om *överårigheten* vid övergången från folkskolan till den högre skolan kan bl. a. följande utläsas av tabell 9.

Vid inträdet i den femåriga realskolan är var femte flicka och mer än var fjärde pojke eller genomsnittligt nästan var fjärde elev minst ett år för gammal. Det vill med andra ord säga, att dessa elever övergått till den högre skolan från folkskolans femte eller högre klass i stället för från dess fjärde. Intressant är f. ö. iakttagelsen, att även den andra skolformen med anknytning till folkskolans fjärde klass, nämligen den sjuåriga flickskolan, före-

ter liknande förhållanden. Av dess elever är f. ö. något fler, eller i det allra närmaste var fjärde elev, minst ett år för gammal vid inträdet i skolan. Före- teelsen är knappast överraskande, eftersom flickskolorna regelmässigt före- kommer på sådana platser, där det även finns femåriga realskolor, varför eleverna konkurrerar om platserna i båda skolformerna samtidigt. För en betydande del av sina elever, eller omkring en fjärdedel av dem, erbjuder så- ledes dessa två skolformer en (5 + 5)-årig skolgång resp. en (5 + 7)-årig skolgång till realexamen (resp. normalskolekompetens) under förutsätt- ning att eleverna passerar den högre skolan utan försening, en fråga som belyses längre fram i redogörelsen.

Av de återstående skolformerna tilldrar sig i första hand den fyraåriga realskolans båda varianter intresset. Förhållandena är här inte obetydligt bättre, åtminstone i stort sett. Överårigheten är för dessa skolformer begrän- sad till omkring 15 %, dock med det viktiga undantaget, att nästan var femte av de i den praktiska realskolan intagna pojkarna är överårig. Vidare bör här också erinras om att studievägen över den fyraåriga realskolan redan genom sin organisation är ett år längre än vägen över den femåriga realskolan.

Allmänt sett är det ur flera synpunkter betänkligt, att en så betydande del av de i högre skolor intagna eleverna är överåriga vid inträdet i skolan. Den hittillsvarande skolorganisationen med femårig realskola är uppbyggd så, att den bl. a. skall erbjuda en tolvårig skolgång fram till studentexamen, vilket betyder att elever med normal skolgång bakom sig skall avlägga stu- dentexamen vid 19 års ålder. Om emellertid var femte till var fjärde elev är minst ett år för gammal vid inträdet i den högre skolan, måste detta för- hållande allvarligt bidra till att höja den genomsnittliga studentexamens- åldern. Härtill samverkar bl. a. också den förlängning av studiegången, som är en följd av den kvarsittning, som en betydande del av eleverna råkar ut för (jfr s. 39 ff.). Ett av skälen till att inträdesåldern i så många fall är för- höjd, är sannolikt att tillgången på elevplatser i realskolans och flicksko- lans nybörjarklasser varit otillräcklig med därav följande ökad konkurrens om platserna. Inträdessökande, som avvisas vid första ansökningstillfället, återkommer då efter ytterligare ett år i folkskolan.

Åtskilliga reflexioner torde kunna knytas till den här redovisade iakttagel- sen, att ett avsevärt antal av eleverna är överåriga vid inträdet i den högre skolan. För vår undersökning räcker det att beakta förhållandet, då vi senare skall bedöma säkerheten i förutsägelserna hos folkskolebetygen. Följderna i de avseenden vi velat undersöka av en ett år för lång skolgång i folkskolan är dock inte lätta att precisera. Den kan ha medfört att eleven där fått betyg, som ligger över hans förmåga, men det är inte heller orimligt om man men- nar att de elever, som har fem i stället för fyra års förberedelser för vidare studier i den högre skolan, bör ha större möjligheter att följa dess arbete. Om det senare är fallet måste härav dras den slutsatsen, att elevernas förut- sättningar att följa arbetet i den högre skolan, åtminstone under de första

åren, bör vara något större än vad som direkt skulle utsägas av den avlämnande lärarens betyg. Eller m. a. o., prognosvärdet hos folkskolebetygen borde då för dessa elever vara större än vad det nominellt utvisar. En undersökning i detta avseende har t. v. icke företagits, även om hålkortsmaterialet medger detta.

Under alla förhållanden kan dock konstateras, att en skolorganisation, som i så hög grad medför att eleverna använder längre tid för skolgången i den avlämnande skolan än vad organisationen förutsätter, inte är helt ändamålsenlig, oaktat det för vissa elever kan vara av positivt värde att få en långsammare skolgång än kamraterna. Redan ur ekonomisk synpunkt inger anordningen betänkligheter, vilka sedan förstärkes av att så många elever efter inträdet i den högre skolan försenas där eller avgår från skolan utan avslutade studier.

Elevernas betygspoäng vid intagningen. Vissa jämförelser mellan skolformerna

Den framräknade totala medelbetygspoängen liksom elevernas procentuella fördelning på poänggrupper framgår av sammanställningen för samtliga skolformer i tabell 10 (bilaga 12). (Betr. poänggruppsindelningen, se kapitel IV, s. 28 eller första kolumnen i någon av tabellerna 2—8.)

Skillnaden mellan skolformerna i medelpoäng för »samtliga» elever är jämförelsevis obetydlig. För såväl den femåriga som den fyraåriga realskolan var medelbetyget för de undersökta eleverna AB vid inträdet i skolan, medan det för övriga skolformer var något lägre. Genomgående ligger dock medelpoängen för flickorna högre än för pojkarna och i något fall är denna skillnad avsevärd.

Betydligt intressantare än medelbetygspoängen är dock elevernas relativa fördelning på olika betygsnivåer. I diagram 1 (nästa sida) återges grafiskt för var och en av de fyra »stora» skolformerna den procentuella fördelningen på poänggrupper av de intagna eleverna. Procenttalen har erhållits från tabell 10. Av kurvorna framgår bl. a. följande.

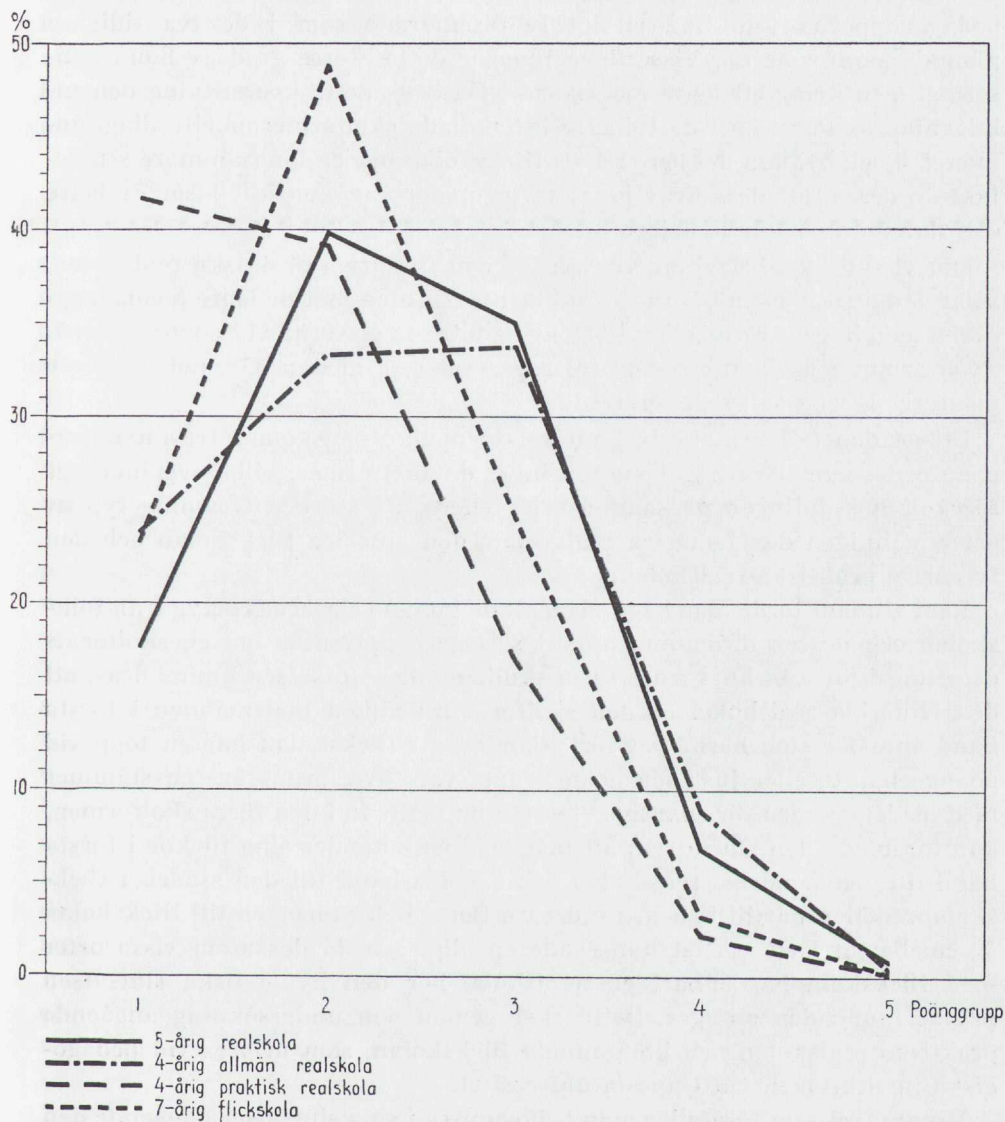
Den femåriga realskolan har en topp för poänggrupp 2 (vars övre gräns är 18 poäng eller i genomsnitt betyget AB i de nio ämnena) med nära 40 % av eleverna. Ännu i poänggrupp 3 (vars övre gräns är 20,5 poäng, dvs. i genomsnitt 4 st. AB och 5 st. a) återfinnes så stor andel som 35 % av de intagna eleverna.

I stort sett samma karaktär som den föregående företer kurvan för den fyraåriga realskolan. Den når visserligen inte samma nivå som den förra kurvan, men å andra sidan är poänggrupperna 1 och 4 här något mer företrädda, och medan för den femåriga realskolan poänggrupp 2 är den största, är här poänggrupperna 2 och 3 lika stora. Anmärkningsvärt är emellertid, som redan nämnts, att poängfördelningskurvan för den fyraåriga realsko-

Diagram 1. Elevernas procentuella fördelning på poänggrupper

(Tillhörande tabell 10)

»Samtliga» elever

lan har i stort sett samma utseende som den femåriga realskolans kurva. Detta antyder, att elevstockens sammansättning i fråga om medelpoäng i det stora hela är likartad, men att spridningen och därmed heterogeniteten i den fyraåriga realskolan är större än i den femåriga, vilket stämmer väl överens med den större kvarsittningen och utkuggningen i den förra skolformen (jfr diagrammen 2 och 3, sidorna 40 och 41).

För flickskolans del har kurvan ett annat utseende. Den har en tydlig topp vid poänggrupp 2, som innehåller nästan 49 % av de intagna eleverna, vilket är avsevärt högre än för någon annan skolform. Å andra sidan är de högre poänggrupperna inte lika rikligt representerade som i de två tidigare nämnda skolformerna. Visserligen innebär detta större grad av homogenisering, men kring ett lägre medelvärde. Då trots detta kvarsittning och utkuggning är lägre än i de tidigare behandlade skolformerna (jfr diagrammen 2, 3 och 5), kan det bero på att flickskolan har en långsammare studietakt än dessa, att dess krav på eleverna under varje enskilt läsår är lägre och liknande omständigheter.

Om vi slutligen betraktar kurvan för den fyraåriga praktiska realskolan, så är den med hänsyn till sin form klart förskjuten mot de lägre poänggrupperna med högsta värde eller 42 % av de intagna eleverna vid poänggrupp 1. Även grupp 2 är jämförelsevis väl representerad, medan däremot de högre poänggrupperna är svagt företrädade.

Utöver den tidigare gjorda jämförelsen mellan realskolans två huvudformer torde man böra något stanna inför de skolformer, vilka regelmässigt förekommer antingen på samma orter eller på i stort sett samma typ av orter, nämligen den femåriga realskolan, den sjuåriga flickskolan och den fyraåriga praktiska realskolan.

Rent allmänt torde man våga säga, att de intagna elevernas betyg från folkskolan och dessas fördelning på sitt sätt ger upplysning om en skolforms dragningskraft. Av kurvornas form skulle då den slutsatsen kunna dras, att den femåriga realskolan är den skolform till vilken målsmännen i första hand anmäler sina barn. Det förhållandet, att flickskolan har en topp vid poänggrupp 2, eller just den poänggrupp, vars övre gräns överensstämmer med medelpoängen för samtliga elever, som tagits in i den förra skolformen, kan föranleda den slutsatsen, att målsmännen anmäler sina flickor i första hand till den femåriga realskolan och i andra hand till den sjuåriga flickskolan. Skälen härtill kan i så fall vara flera. Rekryteringen till flickskolan är emellertid i ett viktigt hänseende ensidig, och då dessutom vissa orter med flickskola har enbart gossrealskola, bör den hypotetiska slutsatsen prövas innan den antages. Detta sker genom den undersökning angående praktiska realskolan och kommunala flickskolan, som utföres vid pedagogiska institutionen vid Uppsala universitet.

Mindre tycksam förefaller man behöva vara i sina slutsatser angående den praktiska realskolan i förhållande till främst den femåriga realskolan. Den avsevärda förskjutningen av betygsfördelningskurvan för den praktiska realskolan mot de lägsta poänggrupperna är sannolikt ett uttryck för att denna skolform har mindre dragningskraft på eleverna än vad den femåriga realskolan har.

Elevernas gång genom den högre skolan

Diagrammen 2—5 på följande sidor återger grafiskt för var och en av de fyra första skolformerna elevernas passage genom skolan sådan den kommer till uttryck i fråga om (1) flyttning, (2) kvarsittning samt (3) avgång från skolan utan avslutade studier. Samtliga diagram baserar sig på motsvarande tabeller, vilkas nummer finns angivna i diagramtexten.

Det ljusare grå partiet på varje diagram representerar för skolformen det relativa antalet elever, vilka passerat skolan utan försening. De vita fälten på varje diagram återger den andel av eleverna, som går genom skolan med försening, medan slutligen de mörkare grå utgångarna återger den andel, som för varje år lämnar skolan utan avslutade studier. Här bör observeras att diagrammen, liksom framräkningar och tabellariska sammanställningar avser *läsåren* och inte klasserna. Det vill med andra ord säga, att det vid slutet av andra läsåret och senare finns »två utgångar», den ena representerar elever, som tillhör den klass, vilken enligt organisationen svarar mot läsåret, medan den andra utgången representerar elever, vilka gått lika många år i skolan som kamraterna men som tillhör en lägre klass.

Diagrammen torde kunna förstås utan omfattande kommentarer. Den procentuella andelen av elever, som utan försening gått genom hela skolan, markeras sålunda av avståndet mellan läsårsaxeln och det vänstra av de vertikala streck, som begränsar fältet för sista läsårets fördröjda elever. Totala antalet utkuggade eller i övrigt avgångna elever markeras genom avståndet från det vertikala »100 %-strecket» till det högra av de två vertikala streck, som begränsar fältet för sista läsårets fördröjda elever. Då diagrammen endast återger förhållandena uträknade för samtliga elever hänvisas även till den senare av de två på varje diagram angivna tabellerna, vilken år för år ger dels procentalen direkt uträknade, dels ger dem uppdelade på pojkar, flickor och samtliga elever. En sammanställning för de fyra stora skolformerna av totalresultaten vid sista läsårets slut återfinnes i tabell 23.

I korthet kan det räcka med att här framhålla följande. Av samtliga de elever, som kommer in i den femåriga realskolan — och av dem var, som redan nämnts, nästan 24 % överåriga — går 54 % genom skolan utan försening, 24 % med försening i varje fall fram t. o. m. femte läsåret, medan 22 % av dem slutar skolan utan avslutade studier. Motsvarande uppgifter för de i skolan intagna pojkarna är: 48 % rakt igenom skolan, 27 % försenade och 25 % utkuggade eller i övrigt avgångna från skolan utan avslutade studier.

För den fyraåriga realskolans del är förhållandena dels något bättre, dels något annorlunda än för den förra skolformen. Omkring 57 % av samtliga elever går genom skolan utan försening, men anmärkningsvärt är, att me-

Diagram 2. Grafisk framställning av elevernas passage genom skolan
 (Jfr tabell 11 och 12) 5-årig realskola
 Samtliga elever. (Procentalen hänför sig till antalet ursprungligen intagna elever.)

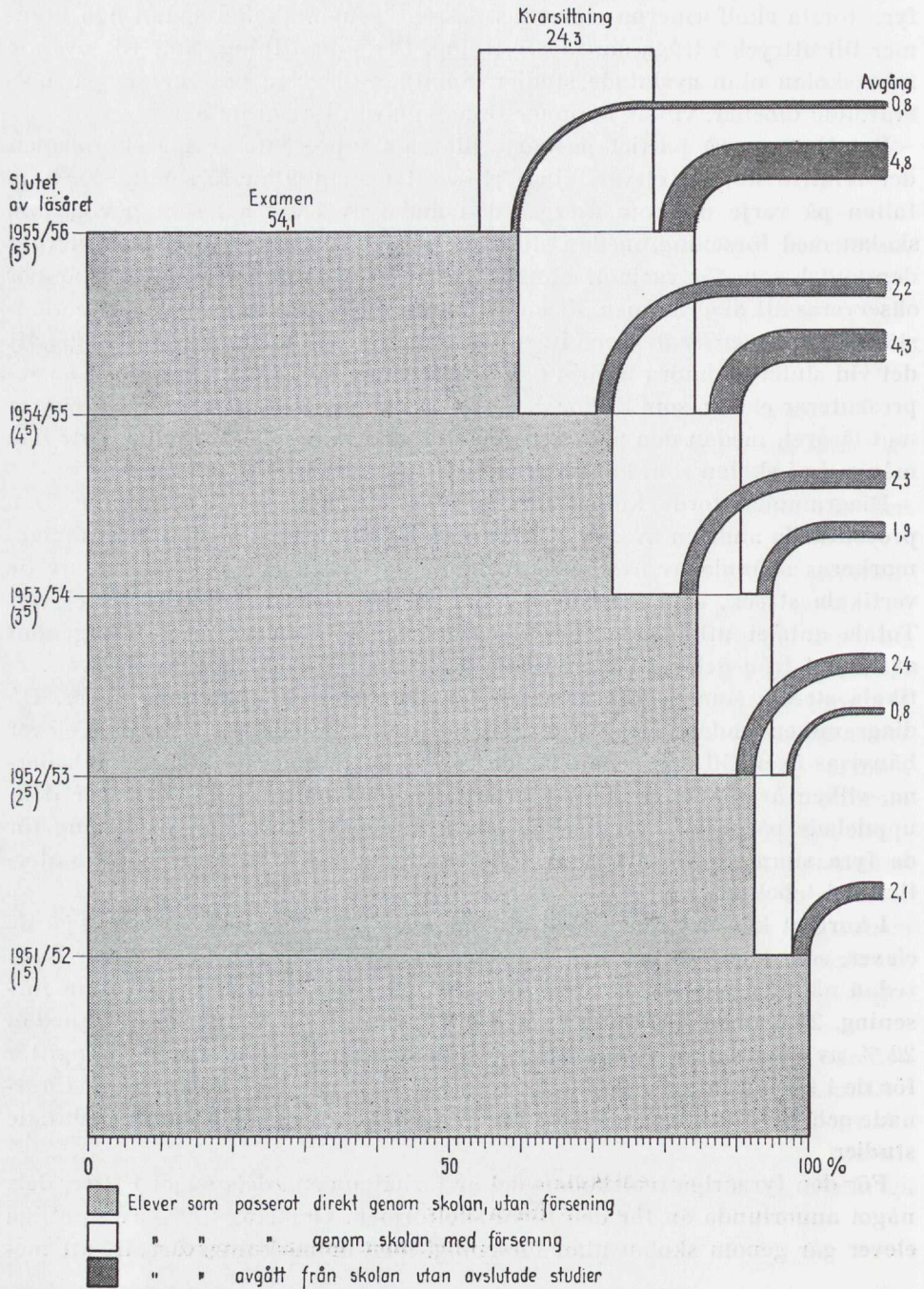

Diagram 3. Grafisk framställning av elevernas passage genom skolan
 (Jfr tabell 13 och 14) 4-årig realskola
 Samtliga elever. (Procenttalen hänför sig till antalet ursprungligen intagna elever.)

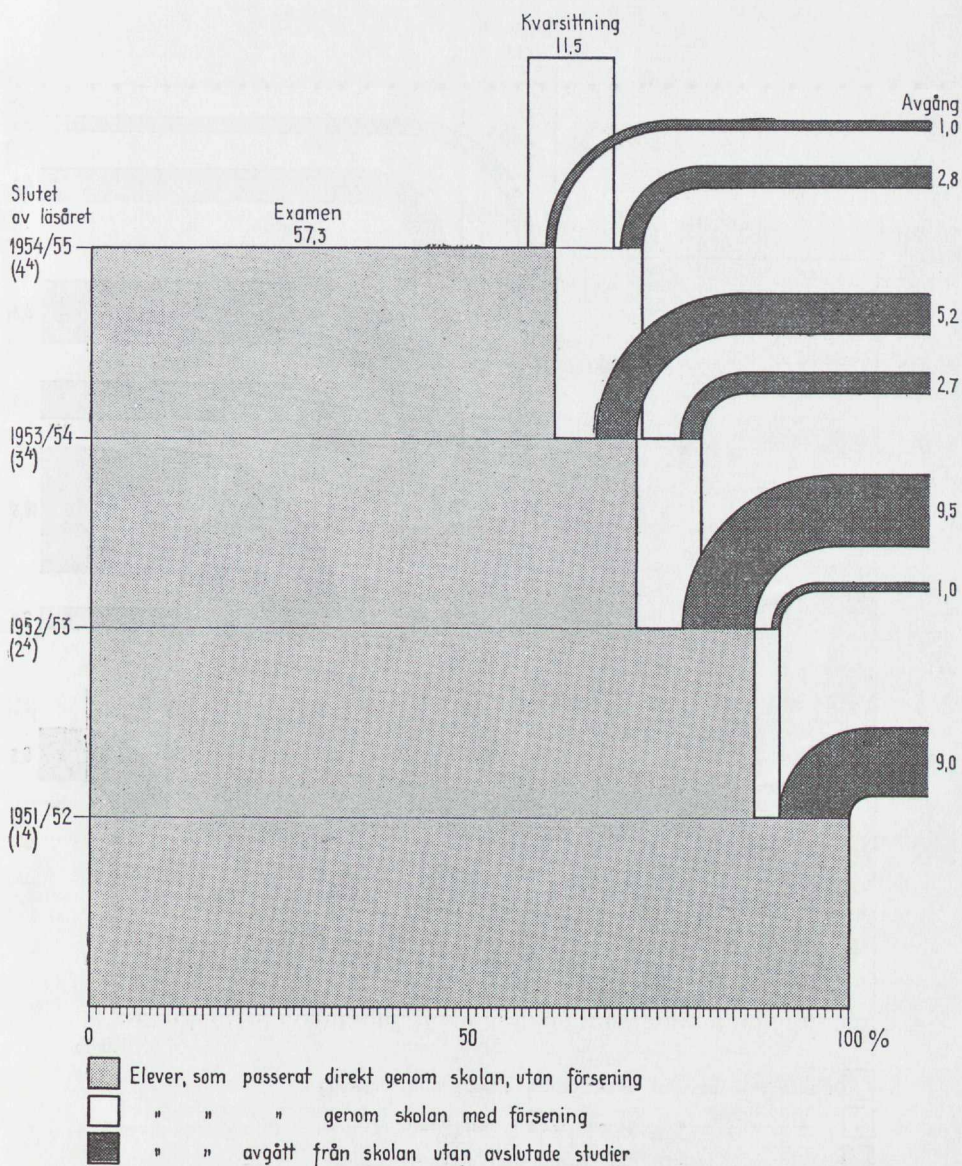

Diagram 4. Grafisk framställning av elevernas passage genom skolan
 (Jfr tabell 15 och 16) 4-årig praktisk realskola
 Samtliga elever. (Procenttalen hänför sig till antalet ursprungligen intagna elever.)

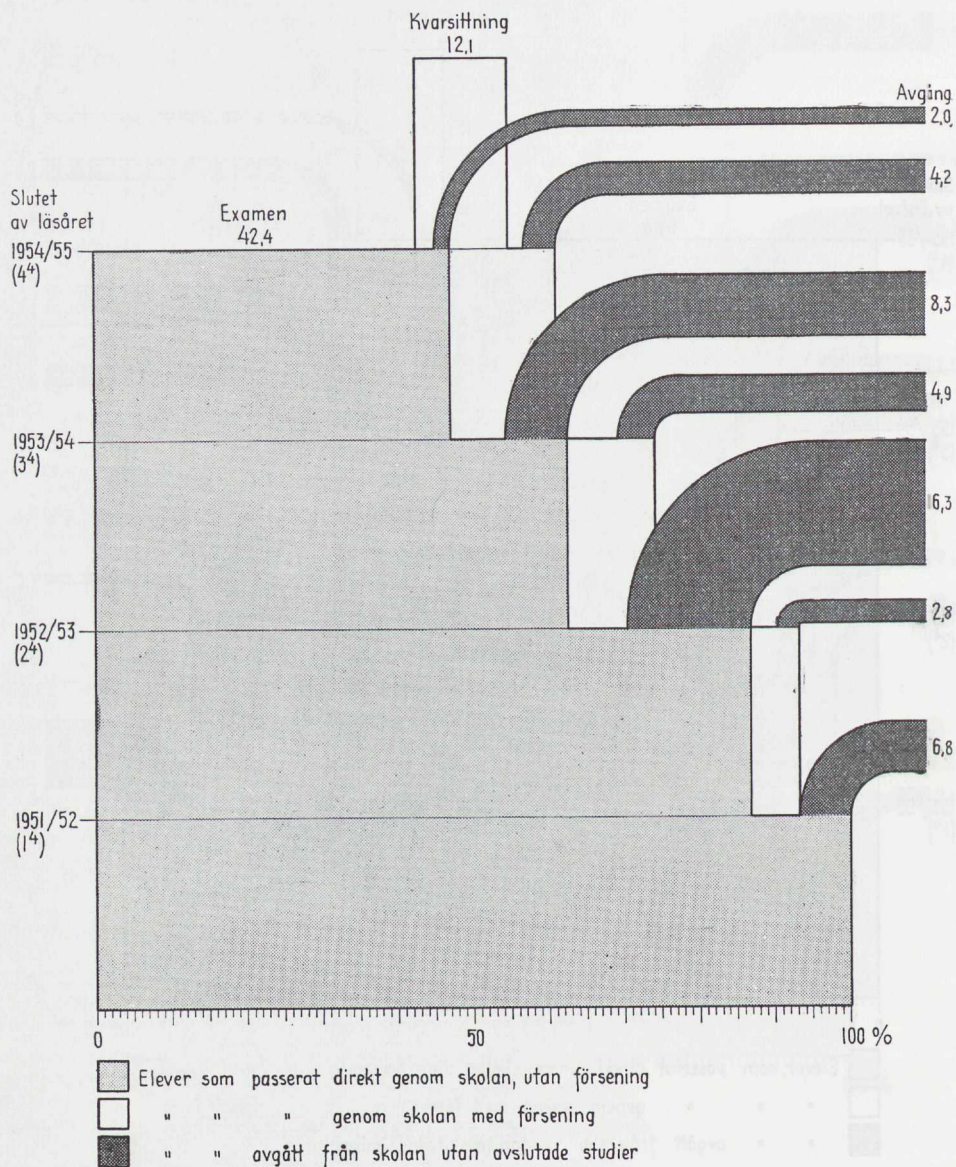
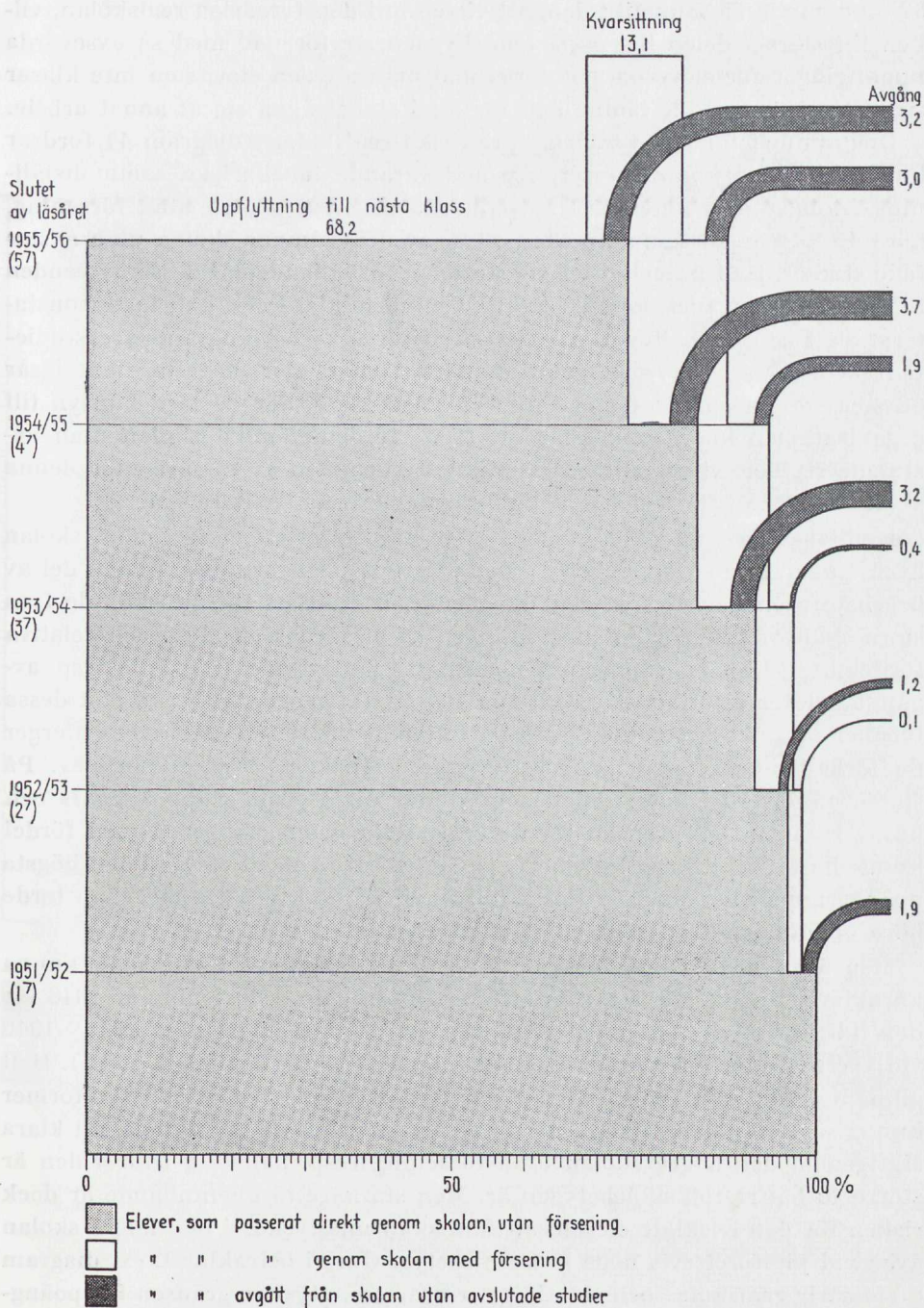

Diagram 5. Grafisk framställning av elevernas passage genom skolan

(Jfr tabell 17 och 18) 7-årig kommunal flickskola. (Klass 1—5)

Samtliga elever. (Procenttalen hänför sig till antalet ursprungligen intagna elever.)

dan eleverna i den femåriga realskolan i större omfattning sitter kvar och i mindre omfattning lämnar skolan, så är förhållandet i den fyraåriga realskolan det motsatta. Ytterligare en anledning härtill utöver den på s. 36 och 37 omnämnda är sannolikt den, att vistelsen i den fyraåriga realskolan, vilken till största delen ligger på landsbygden, är förenad med så avsevärda uppoffringar för eleverna och deras målsmän att den elev, som inte klarar sig genom skolan, får lämna den för att i stället ägna sig åt annat arbete.

Diagrammet för den fyraåriga praktiska realskolan (diagram 4) fordrar knappast några kommentarer. Av motsvarande tabellariska sammanställning framgår dock, att 32 % av pojkarna passerar skolan utan försening, nära 16 % med försening, medan 52 % av dem lämnar skolan utan avslutade studier. Helt naturligt ter sig slutligen förhållandena i dessa avseenden för den sjuåriga flickskolan väsentligt annorlunda. Dock kan man konstatera, att i denna skolform, som karaktäriseras av en långsammare studietakt och ett för eleverna gynnsammare tempo, återstår efter fem läsår 68 % av de en gång intagna eleverna i den klass, där de med hänsyn till organisationen hör hemma, medan 19 % av dem lämnat skolan utan avslutade studier, vilket allt bör ses mot bakgrunden av att även för denna skolform nästan fjärdedelen av de intagna eleverna är överåriga.

I enlighet med undersökningens syfte har elevernas gång genom skolan även studerats med uppdelning av eleverna på poänggrupper. Denna del av bearbetningen har, liksom den föregående, begränsats till att gälla de fyra stora skolformerna. Sammanställningen av elevernas absoluta och relativa fördelning på poänggrupper och inom dessa på flyttade, fördröjda resp. avgångna elever återfinnes i tabellerna 19—22 (bilagorna 21—24). Mot dessa tabeller svarar diagrammen 6—9 på följande sidor, och som synes återger de förhållandena uppdelade på »pojkar», »flickor» resp. »samtliga». På staplarnas överdel har antalet elever inom varje poänggrupp angivits och härav framgår, att gränsen för de två högsta poänggrupperna med fördel kunde ha förskjutits en halv betygspoäng neråt. Antalet elever i den högsta poänggruppen har nu i de flesta fall blivit så litet, att denna grupp torde böra undantagas från generella slutsatser.

Men även med denna inskränkning synes resultatet i viss mån kunna karaktäriseras på det sätt, som Mebius gjorde i sin redovisning år 1948 för den tidigare refererade undersökningen beträffande under åren 1943—1946 vid vissa läroanstalter prövningsfritt intagna elever (kapitel II, s. 13). Helt allmänt torde man för samtliga i vår undersökning redovisade skolformer kunna säga följande. Utsikterna för eleverna, gruppvis betraktade, att klara sig igenom den högre skolan utan försening resp. hålla sig kvar i den är större ju bättre folkskolebetygen är. Men starkare iögonenfallande är dock risken för den enskilde eleven, att han skall misslyckas i den högre skolan även vid jämförelsevis höga folkskolebetyg. Om vi betraktar t. ex. diagram 6 (femårig realskola) och samtidigt erinrar oss, att övre gränsen för poäng-

Diagram 6. Elevernas passage genom skolan
(Tillhörande tabel 19) 5-årig realskola
Procentuell fördelning inom poänggrupper

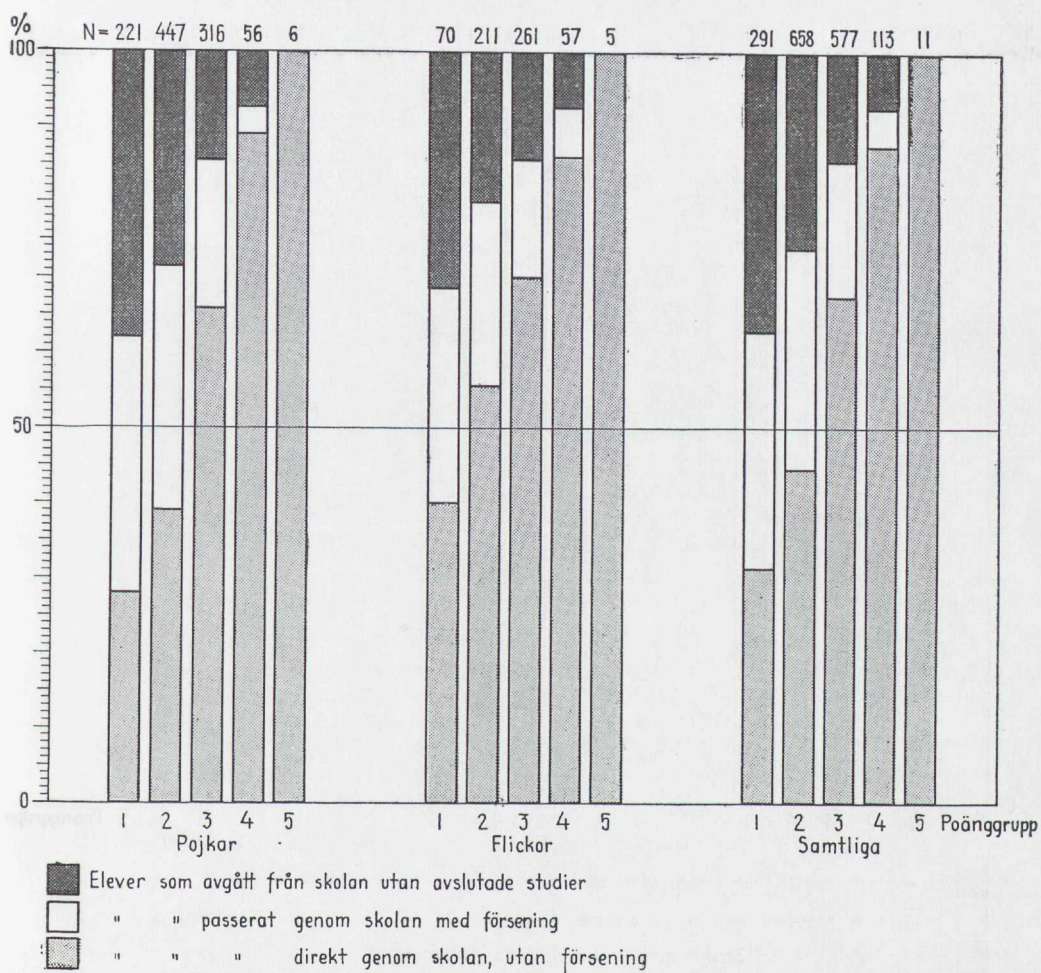

Diagram 7. Elevernas passage genom skolan
(Tillhörande tabell 20) 4-årig realskola
Procentuell fördelning inom poänggrupper

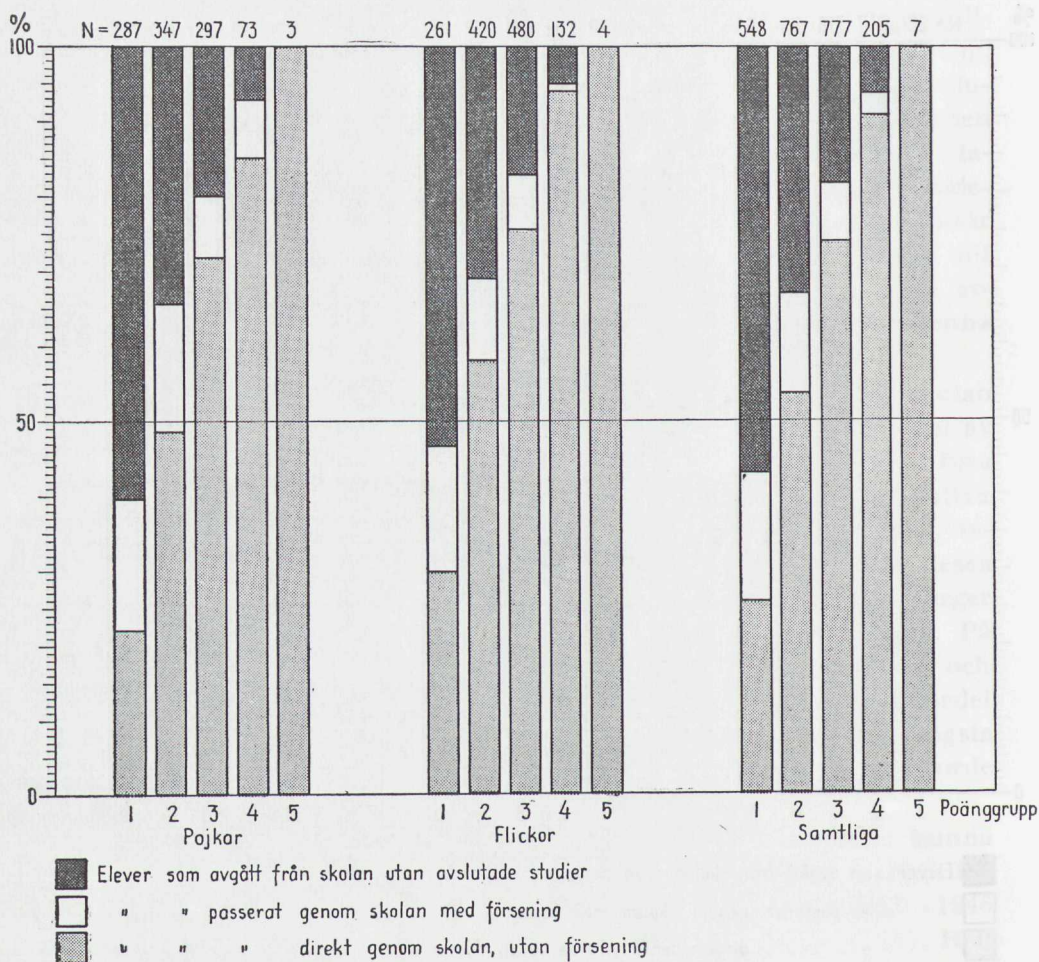

Diagram 8. Elevernas passage genom skolan
 (Tillhörande tabell 21) 4-årig praktisk realskola
 Procentuell fördelning inom poänggrupper

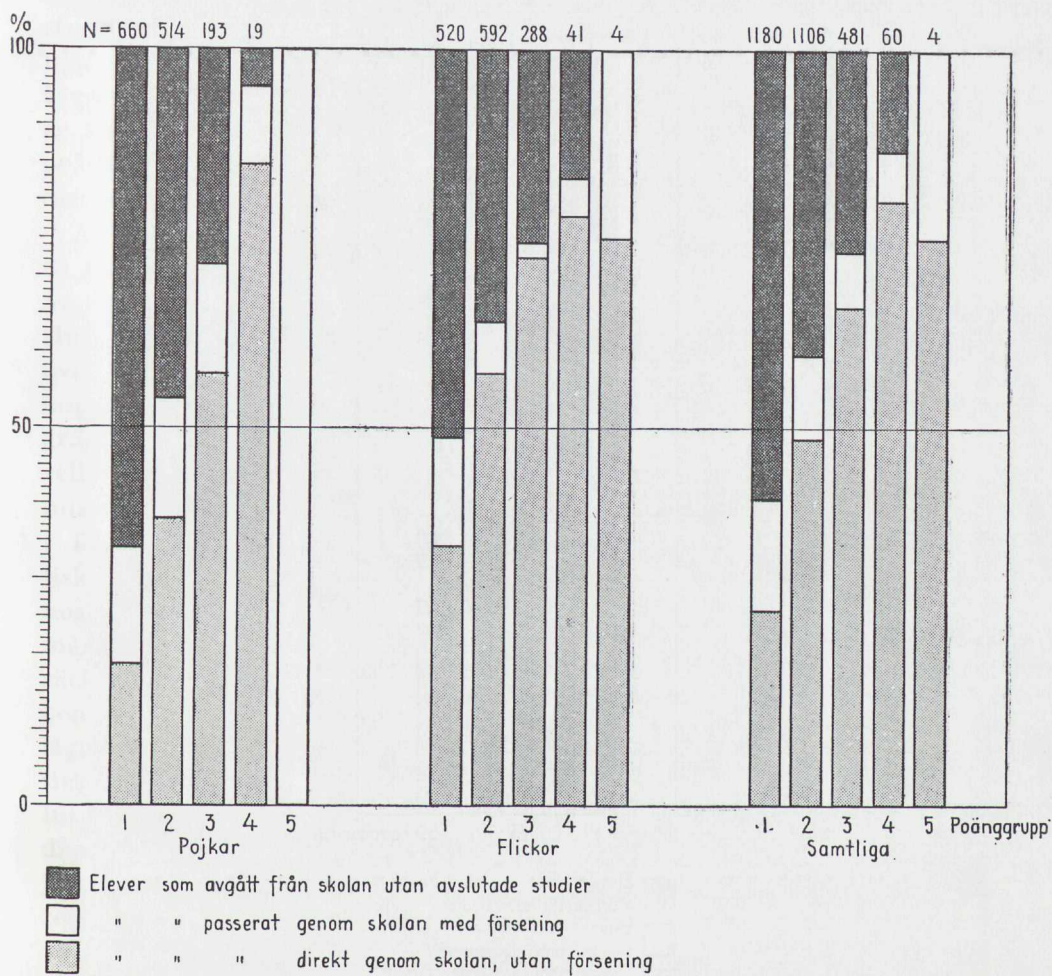
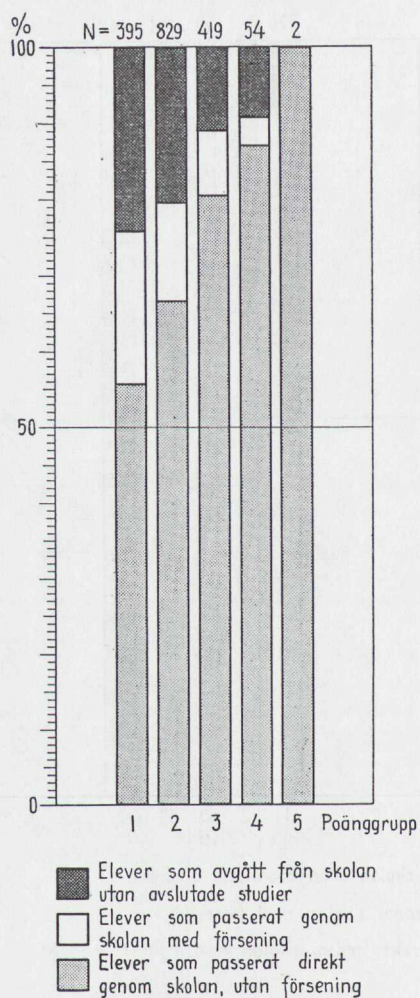

Diagram 9. Elevernas passage genom skolan
(Tillhörande tabell 22) 7-årig kommunal flickskola. (Klass 1—5)
Procentuell fördelning inom poänggrupper

grupp 2 går vid genomsnittsbetyget AB i samtliga ämnen, framgår av diagrammet att för (»samtliga») de elever, som vi intagningen hade folkskolebetyg, vilka placerade dem i denna poänggrupp, är chansen för att de skall klara sig igenom den högre skolan utan försening inte högre än 45 på 100, medan risken för att de skall sluta skolan utan avslutade studier uppgår till 26 på 100. För flickskolan (diagram 9) ter sig förhållandena bättre. Där ser vi nämligen att i samma poänggrupp, som också innesluter huvuddelen av de intagna eleverna (jfr diagram 1, s. 37), är utsikterna till obruten framgång i studierna under de fem första skolåren 67 på 100, medan risken för bortfall uppgår till 20 på 100. Anmärkningsvärt är dock, att riskerna för bortfall även i poänggrupp 4, vars övre poänggräns utgöres av genomsnittsbetyget a, är så betydande, att nästan var tionde elev med betyg inom sistnämnda poänggrupp måste räkna med att få avgå från skolan utan avslutade studier senast vid det femte skolårets slut.

Av diagrammet för den fyraåriga praktiska realskolan slutligen (diagram 8) framgår följande. Av pojkarna i t. ex. poänggrupp 2 kommer endast 38 av 100 fram till det uppställda studiemålet på normaltid, medan 46 av 100 slutar skolan utan examen. Liksom för övriga skolformer ter sig bilden även här ljusare för flickornas del. För »samtliga» elever kan man dock konstatera, att t. o. m. i poänggrupp 4 med genomsnittsbetyget a som övre gräns — här är dock materialet litet, varför en viss försiktighet med generella slutsatser är befogad — kommer 20 elever av 100 att mer eller mindre misslyckas i sina studier, varav 13 å 14 elever helt misslyckas.

Prognosvärdet hos avlämnande lärares betyg synes för den fyraåriga praktiska realskolan sålunda vara begränsat, nota bene om man talar om prognosvärde i betydelsen »absolut prognos»: det är de facto jämförelsevis många elever som misslyckas i sina studier, fastän de har för intagning tillräckliga betyg. Men prognosvärdet hos betygen kan också ses relativt: i vilken grad klarar sig de, som har högre folkskolebetyg bättre än de, som har lägre folkskolebetyg? I detta senare avseende förefaller den fyraåriga praktiska realskolan knappast vara annorlunda ställd än övriga skolformer, ty lutningen på kurvan över sambandet mellan poänggrupp och lyckade studier är ungefär densamma för samtliga. Detta förhållande antyder, att den jämförelsevis höga misslyckandefrekvensen i praktiska realskolan mer beror på andra omständigheter, främst kanske övervikt bland de intagna eleverna för lägre poänggrupper, än på osäkerhet hos folkskolans betygsättning. Frågan om skillnaden mellan absolut och relativ prognos samt något om den senares innebörd vad vår undersökning beträffar behandlas senare litet utförligare under avsnittet »Ytterligare något om betygens prognosvärde» (s. 53).

Det kan ligga nära till hands att i anslutning till diagram 4 (s. 42) fråga sig, huruvida inte den jämförelsevis stora avgången av elever från den praktiska realskolan möjligen kan bero på att eleverna i denna skol-

form mer än i andra avgår från skolan på grund av lockelse till förvärvsarbete. Skälet härtill skulle väl då vara dels att eleverna i den praktiska realskolan, just därför att de sökt sig till denna skolform, är mer »praktiskt» inställda, dels att de genom undervisningen i denna skolform redan på lägre stadier erhållit en viss förberedelse för övergång direkt till förvärvsarbete.

Som redan nämnts har vi vid denna undersökning måst avstå från att också försöka fastställa orsakerna till kvarsittning och utkuggning. För att emellertid erhålla någon belysning av problemet har vi ur primärmaterialet gjort nedanstående sammanställning över samtliga elever, som under studietiden lämnat skolan utan avslutade studier, samt därvid undersökt hur stor del av det för varje skolform totala antalet avgångna elever, som lämnat skolan utan att ha varit av betygen föranledda därtill.

Sammanställning över samtliga elever, som under studietiden (de fem första åren i 5-årig realskola och 7-årig flickskola, resp. de fyra första åren i 4-åriga realskolor) lämnat skolan utan avslutade studier och utan att ha varit därtill tvungna

Skolform	Pojkar			Flickor			Samtliga		
	Totala antalet avgångna	Avgångna utan anledning ¹	c i % av b	Totala antalet avgångna	Avgångna utan anledning ¹	f i % av e	Totala antalet avgångna	Avgångna utan anledning ¹	j i % av h
a	b	c	d	e	f	g	h	j	k
5-årig realskola	260	35	13,5	96	21	21,9	356	56	15,7
4-årig allmän realskola	360	66	18,3	360	112	31,1	720	178	24,7
4-årig praktisk realskola	726	163	22,5	562	185	32,9	1 288	348	27,0
7-årig flickskola	—	—	—	318	108	34,0	318	108	34,0

¹ Elever som trots godkända studieresultat avgått från skolan utan att fortsätta studierna vid annan skola inom samma eller likvärdig skolform. (Jfr bilaga 1, s. 2, punkt 8.)

Av sammanställningen synes i första hand två iakttagelser kunna göras. Det är för det första överraskande, att flickorna genomgående i så markerat större omfattning än pojkarna lämnar skolan utan avslutade studier utan att vara därtill tvungna med hänsyn till betygen. Sålunda återfinnes den största relativa avgången av här avsedda elever i den sjuåriga flickskolan, och för de övriga skolformerna ligger procenttalet högre än för pojkarna.

För det andra förefaller det för realskolans del gå en bestämd gräns mellan å ena sidan den femåriga studiegången, å andra sidan den fyraåriga, oavsett om den är allmän eller praktisk. Däremot är skillnaden mindre markerad mellan å ena sidan allmän, å andra sidan praktisk realskola. Elevernas avgång från skolan — trots godkända studieresultat — beror uppenbarligen på ett flertal faktorer. Den här gjorda iakttagelsen antyder, att den förtidiga avgången i varje fall till en del kan ha sin grund

i att den fyraåriga studiegången inom realskolan är längre och eleverna därför äldre än i den femåriga. Däremot förefaller det av tabellvärdena att döma mindre sannolikt, att den praktiska realskolan genom sin undervisning gör eleverna mer benägna att avgå före studietidens slut. Emellertid kan flickornas övervikt över pojkar i det avseende, som här diskuteras, knappast förklaras med hänvisning till skillnader i studiegångens längd, varför man i avsaknad av ytterligare undersökningar synes böra avstå från generella slutsatser i denna fråga.

Det är troligt att de elever, som avgår från skolan trots godkända studieresultat, vanligen haft klena betyg. Avståndet mellan helt frivillig avgång från skolan och direkt utkuggning torde dock vara betydande, och då en elev lämnar skolan utan avslutade studier och trots godkända studieresultat, har det säkerligen i många fall varit svårt att avgöra — även för eleven själv och hans närmaste — vad som varit orsak respektive verkan, dvs. om han fått svaga betyg därför att han intresserat sig för eller ägnat sig åt förvärvsarbete på fritid, eller om han intresserat sig för eller ägnat sig åt förvärvsarbete, därför att det gått mindre bra i skolan. Under alla förhållanden är frågan om orsakerna till en elevs förtidiga avgång från skolan så komplicerad, att de upplysningar, som erhålles ur ovanstående sammanställning knappast medger några entydiga och säkra slutsatser.

Utöver det ovan i detta avsnitt anförda synes ytterligare en, för samtliga skolformer gemensam slutsats kunna dragas av de grafiska framställningarna.

Utsikterna för att en elev tillhörande poänggrupp 1, dvs. den lägsta poänggruppen liggande *mellan* genomsnittsbetygen å ena sidan Ba i de nio läroämnena och å andra sidan 5 st. AB och 4 st. Ba, skall kunna passera skolan utan störningar är uppenbarligen inte stora. Även i flickskolan kommer inte mer än ungefär varannan av dessa elever igenom de fem första skolåren på normalt tid, medan det i övriga skolformer bara lyckas för var tredje eller var fjärde elev. Som synes är också avgången från skolan utan avslutade studier avsevärd i denna grupp. I flickskolan avbryter visserligen inte mer än var fjärde elev sina studier för tidigt, men i den femåriga realskolan utkuggas eller avbryter var tredje elev och i den praktiska realskolan sex elever av tio.

Orsakerna till dessa förhållanden diskuteras i ett kommande avsnitt. Men som allmän iakttagelse av vår undersökning, vilken synes i stort sett överensstämma med tidigare undersökningar, kan redan här konstateras, att riskerna för ett misslyckande för elever med betyg upp till det för flera skolformer för samtliga elever gällande medelbetyget AB är så betydande, att den enskilde eleven gör säkrast i att inte av enbart sitt betyg dra några slutsatser för de närmaste årens skolgång. Även elever med avsevärt högre betyg måste, om de vill använda enbart folkskolebetyget som underlag, bedöma sina utsikter till framgång med återhållsamhet.

Kommentarer i brev från skolor m. m.

I det brev som åtföljde utsändandet av enkätaterialet uppmanades, som redan nämnts, de uppgiftslämnande skolorna att på lämpligt sätt ge de övriga upplysningar, som kunde vara av intresse för bedömningen av det insamlade materialet. Endast i ett fåtal fall har sådana upplysningar lämnats.

I några få fall har vederbörande rektor antecknat, att den klass för vilken uppgifter begärts var en dålig, i ett fall t. o. m. »en ovanligt dålig» klass. Orsakerna härtill kan variera. En av skolorna — en privatskola — har tagit in sina elever utanför intagningsnämnden och med en genomsnittligt låg poängnivå. Ett högre allmänt läroverk meddelar, att samtliga elever i den av oss för undersökning utvalda klassen gått fem år i folkskolan och att klassen måste bedömas som sämre än parallellklasserna. Från en flickskola framhålles det inflytande, som ofta återkommande lärarbyten har på undervisningen i den högre skolan och som måste anses påverka elevernas studieresultat i oförmånlig riktning. Ett par skolor anmärker, att just den av oss utvalda klassen var ovanligt dålig och avgjort sämre än parallellavdelningarna. Rektor för en samrealskola i Östergötland pekar på att eleverna i den uttagna avdelningen genomgående kommer från landsbygdsskolor med små klassavdelningar med därav följande bättre möjligheter för deras lärare att bedriva en intensiv undervisning, vilken synes ha medfört en högre betygsnivå än vad dessa elever skulle haft under mer »normala» förhållanden. Då eleverna sedan kom till realskolan med dess större klasser, blev studieresultatet och därmed betygen sämre än vad man med hänsyn till folkskolebetygen skulle ha väntat.

Redan i föregående kapitel (kapitel IV, s. 31 samt kapitel V, s. 50 ff) har antytts att en del av de elever, som slutat skolan utan avslutade studier, kan tänkas ha avgått inte av direkt tvång från skolans sida utan därför att goda arbetstillfällen erbjudit sig. Denna omständighet har dock framhållits från endast en skola, en praktisk realskola, där rektor skriver, att »många elever har slutat på grund av god arbetstillgång».

Här redovisade insända synpunkter är jämförelsevis få och inte oväntade med hänsyn till att urvalet av klasser skett slumpvis. De är inte heller vare sig av den omfattningen eller arten, att de sätter tillförlitligheten hos materialet i fråga.

Slutligen bör under detta avsnitt tilläggas, att endast en skola meddelat att den, som ett led i försöksverksamheten med s. k. särskild realexamen, tillämpat fri flyttning i realskolans lägre klasser. Huruvida detta gällde just den utvalda klassen eller inte framgick inte av följebrevet, och detta kunde heller inte avgöras av arten hos de insända uppgifterna. Avdelningen i fråga har därför medtagits i den slutliga bearbetningen av materialet.

Ytterligare något om betygens prognosvärde

Det faller utom ramen för undersökningen att utröna orsakerna till de i det föregående (avsnitt d) redovisade förhållandena, men de bör dock ses mot bakgrunden av gällande bestämmelser om minimifordringar för inträde i högre skola. F. n. gäller som bekant för rätt till inträde, att en elev skall ha minst 13,5 betygspoäng i nio ämnen och ämnesgrenar¹, men med tanke på de resultat, som här redovisats, är det förståeligt, om man frågar sig huruvida gällande poänggräns är väl avpassad. Först bör det erinras om att gränsen fastställdes vid en tidpunkt, då anordningen med standardprov varken var så allmänt tillämpad eller så stabiliserad, som den efter hand blivit. En orsak till att utsikterna i den högre skolan för elever tillhörande den lägsta poänggruppen ter sig så mörka, kan emellertid vara att folkskolans betyg, efter hand som önskemålen om att sända barnen till högre skola blivit vanligare bland föräldrarna, kommit att höjas utan att kunskaperna uppvisat motsvarande förbättring. Men en lika rimlig förklaring kan vara att lärarna i den högre skolan med »stigande mättnad» höjt sin anspråksnivå, dvs. att de, allteftersom de med en ökad rekrytering till den högre skolan fått ett större och »bättre» urval av elever, omedvetet men successivt höjt kraven på de elever, som kommit in i den högre skolan utan att i motsvarande grad höja betygen.

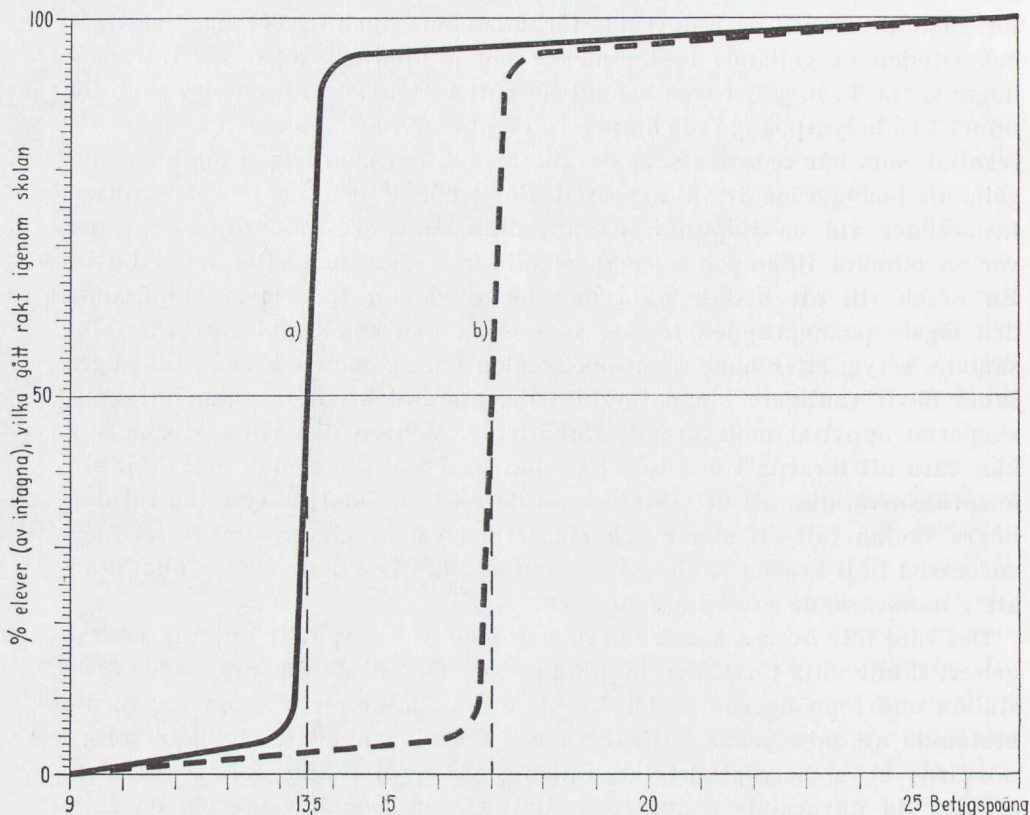
Det vore inte överraskande om någon, med utgångspunkt i gjorda iakttagelser, skulle vilja föreslå en höjning av den för inträde i högre skolor fastställda undre poänggränsen i syfte att utestänga de elever, som »är förutbestämda att misslyckas». Härtill måste dock framhållas, att dåligt prognosvärde bl. a. betyder dels att intagna elever ej sällan misslyckas, dels att det vid nuvarande poänggräns finns elever, som blir utestängda från vidare studier trots att de, om de hade vunnit inträde, skulle ha lyckats uppnå den högre skolans studiemål.

Det torde vara befogat att här något utvidga det resonemang, som antydes på s. 49 angående skillnaden mellan absolut och relativt prognosvärde. Om vi hypotetiskt utgår från att den avlämnande lärarens betyg har ett mycket gott prognosvärde för vidare studier, även för varje enskild individ, så bör sambandet mellan *det procentuella antalet elever för varje poängtal*, vilka går genom skolan utan försening och betygspoängtalen vid intagningen i den högre skolan kunna grafiskt återges på ungefär det sätt som framgår av diagram 10. Kurvan bör m. a. o. få en tydlig plåtå. Skulle då t. ex. alla elever ner till 13,5 betygspoäng vinna inträde i den högre skolan och skulle därvid ett betydande antal av dem misslyckas i sina studier, måste innebörden vara, att prognoskurvan inte befinner sig vid läget a) utan vid läget b). En enkel åtgärd vore då att ändra det fastställda lägsta poängtalet för inträde från — i vårt exempel — 13,5 till 17,0 betygspoäng. Härigenom

¹ Egentligen sju, varav dock betygen i två skall fördubblas

Diagram 10. Intagningsbetygens relativa prognosvärde

Det för olika betygspoängtal procentuella antalet elever, som utan försening passerar skolan.
Två idealfall

skulle endast sådana elever släppas in i den högre skolan, som motsvarar dess krav, och till yttermera visso heller ingen eller nästan ingen utestängas, som borde ha kommit in. Systemet för elevernas inlänkning till vidare studier skulle då te sig tillfredsställande ur såväl de intagnas som de utestängdas synvinkel.

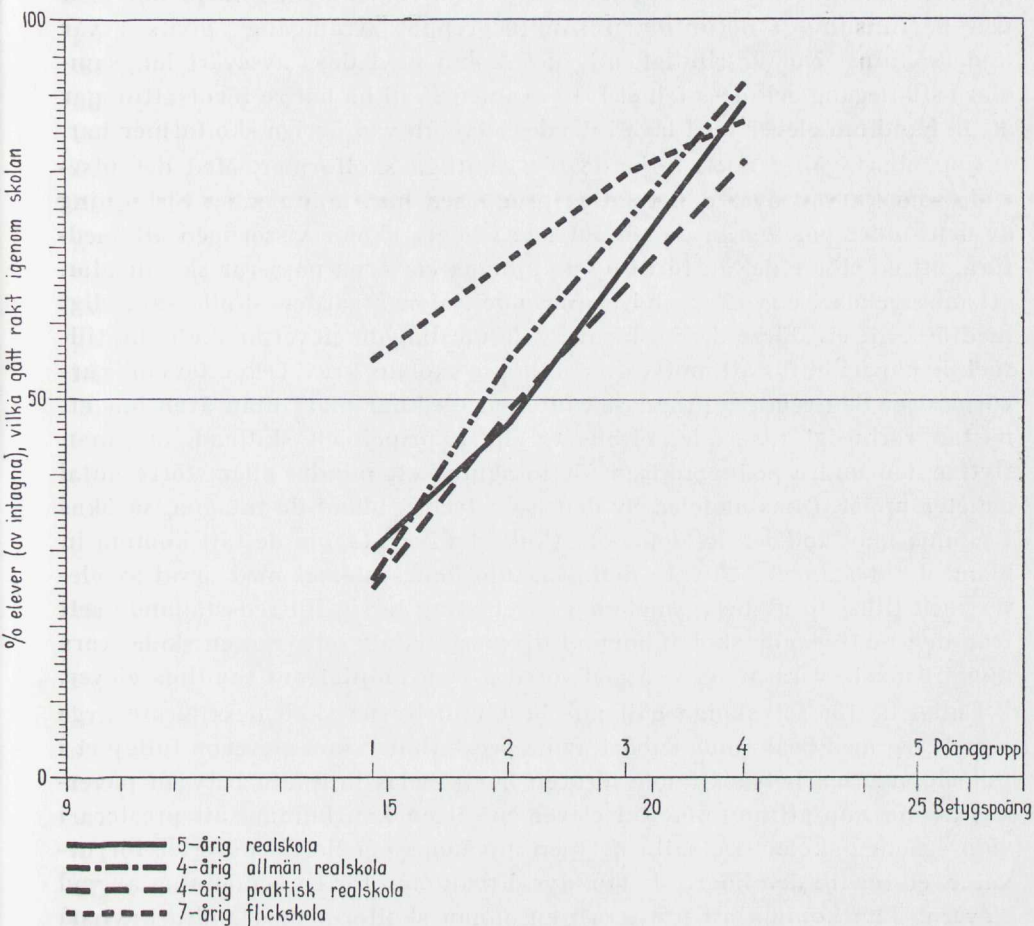
För att mot bakgrunden av det förda resonemanget belysa förhållandena sådana de framgår av vår undersökning, har diagram 11 uppritats. För var och en de fyra »stora» skolorformerna har uppgifterna i tabellerna 19—22 legat till grund för den grafiska framställningen. Inom varje poänggrupp (se s. 28) har som i annat sammanhang angivits, den procentuella fördelningen på utkuggade, kvarsittare och direkt passerande av de *till poänggruppen hörande* eleverna uträknats. Av dessa har procenttalen för de direkt passerande eleverna avsatts som en funktion av medeltalen för poängintervallen inom varje poänggrupp.

Utseendet på kurvorna över den relativa prognosen synes — med reser-

Diagram 11. Intagningsbetygens relativa prognosvärde

(Tillhörande tabellerna 19, 20, 21 och 22)

Det för var och en av poänggrupperna 1—4 (5) (se s. 28) procentuella antalet elever, som utan försening passerar skolan

vation för de skillnader, som föreligger mellan könen — ge stöd för den tidigare (s. 49) återgivna uppfattningen, att den relativa prognosen i det stora hela är lika för de tre realskoleformerna. Understrykas bör, att diagrammet återger det procentuella antalet elever inom varje poänggrupp, vilka passerat skolan utan fördröjning, varigenom kurvan över den relativa prognosen frigjorts från skillnaderna mellan skolformerna i fördelningen av de intagna på olika poängtal. Innebörden härav synes vara, att om i en skolform andelen — poänggrupp efter poänggrupp — av intagna elever, som passerat skolan utan försening, är mindre än i en annan skolform, så är orsakerna härtill att söka i faktorer utanför den avlämnande skolans betygsättning.

Intressant är skillnaden mellan flickskolan och övriga skolformer. Flickskolekurvan har mindre lutning än övriga kurvor, vilket innebär att utsikterna till framgång i flickskolan är mindre beroende än i övriga skolformer på vilket betyg den inträdessökande har från folkskolan, i varje fall med den begränsning i definitionen som begreppet »framgång» givits i vår undersökning. Det är rimligt, att flickskolan med dess avsevärt långsamare studiegång och dess frihet från examen skall ha bättre förutsättningar att ta hand om elever med låga inträdesbetyg än vad övriga skolformer har.

Uppenbart gäller dock följande för samtliga skolformer. Med det utseende som kurvan över den relativa prognosen har, kommer en förhöjning av den undre poänggränsen för inträde i högre skolor visserligen att medföra, att en större del än förut av de intagna eleverna passerar skolan utan att misslyckas i ena eller andra avseendet. Men åtgärden skulle samtidigt medföra, att en större del än förut av de utestängda eleverna skulle ha tillräcklig kapacitet för att motsvara den högre skolans krav. Och eftersom kurvorna över den relativa prognosen inte bara saknar platå utan även har ett nästan rätlinjigt utseende, föreligger ingen principiell skillnad, om man flyttar den undre poänggränsen för intagning ett mindre eller större antal enheter uppåt. Ökas andelen av dem som lyckas bland de intagna, så ökas i samma mån andelen av dem som skulle ha lyckats, om de fått komma in bland de utestängda. Utifrån detta faktum kan systemet med urval av elever med tillhjälp av betygsmetoden på en gång te sig tillfredsställande sett från den mottagande skolan, men otillfredsställande sett från en skola, vars uppgift måste vara att dra så god försorg som möjligt om samtliga elever.

Enligt de för folkskolan gällande bestämmelserna skall dess lärare avge sina betyg med beaktande enbart av de prestationer som eleverna fullgjort i folkskolan. Den betygsättande läraren bör således inte låta betygen påverkas av sin uppfattning om vad eleven möjligen kan komma att prestera i vidaregående skolor. De satta betygen användes emellertid därefter för urval av elever till den högre skolan, dvs. i realiteten för en bedömning av vad eleverna kan komma att prestera i en annan skolform med andra krav på bl. a. elevernas abstraktionsförmåga och omdöme i teoretiska sammanhang, andra arbetsformer och annan miljö för eleverna än i den skolform, där de fullgjorde sina betygsatta prestationer. Under dessa förhållanden bör man knappast förvånas över att sambandet mellan folkskolans betyg och elevernas framgång i högre skolor inte är större än vad det i denna och tidigare undersökningar visat sig vara.

Det vore emellertid förhastat att härav dra den ensidiga slutsatsen, att folkskolans betygsättning visar bristande likformighet och tillförlitlighet. En lika nära till hands liggande misstanke är, att själva systemet med urval av elever till vidare studier grundat på betygsättning över huvud taget inte är särskilt tillförlitligt, oavsett var och av vem betygen blivit satta. Frågan kan knappast besvaras utan en omfattande undersökning av t. ex. flytt-

ning, kvarsittning och utkuggning i gymnasiet i relation till realskolans och flickskolans betygsättning. Någon belysning av den ställda frågan kan dock måhända erhållas genom följande tankegång.

I likhet med folkskolans lärare skall realskolans lärare avge sina betyg på grundval av de prestationer eleverna fullgjort under året, och utan att de låter betygen påverkas av sin uppfattning om vad eleverna kan komma att prestera senare under studietiden. Med utgångspunkt härifrån och med tillämpning av den princip för urval av elever, som tillämpas vid deras övergång från folkskolan till den högre skolan, kan man säga, att de elever som i en av realskolans klasser, vilken som helst, erhållit för uppflyttning godkännande betyg, därmed också bedömts som lämplig för vidare studier i skolformens högre klasser. Eller med andra ord, sedan de elever, vilka vunnit inträde genom en (eventuellt) bristfällig betygsättning i folkskolan, gallrats bort vid första läsårets slut genom kvarsittning och utkuggning, bör i huvudsak endast sådana elever kvarstå, som av den egna skolan bedömts som lämpliga för vidare studier i dess högre klasser. Resonemanget kan givetvis upprepas på de högre klasserna, och om den hypotesen är riktig, att det är folkskolans betygsättning, som är bristfällig men principen om urval med hjälp av betyg hållbar, bör andelen av försenade resp. avgångna elever i den högre skolan vara avsevärt lägre vid andra årets slut än vid det första för att under de efterföljande åren hålla sig på en jämförelsevis låg nivå.

Ur tabellerna 12, 14, 16 och 18 kan någon upplysning härom erhållas. Första avdelningen i dessa har ägnats elever utan tidigare kvarsittning. Kolumn 6 i tabellerna upptar läsår för läsår den andel i procent *av de i motsvarande klass intagna* eleverna, vilka utan tidigare kvarsittning avgått från skolan vid läsårets slut. Kolumn 7 upptar på motsvarande sätt de elever, som blivit kvarsittare i klassen.

Om vi sammanslår kvarsittarna med dem som kuggats ut eller avbrutit till en gemensam grupp, erhålles den grupp elever, som misslyckats i arbetet med att nå det för klassen uppställda studiemålet. För att inte missförstånd skall uppstå, erinras om att ett antal elever kan ha stannat kvar i klassen frivilligt, medan andra elever kan ha lämnat sin skola utan att ha varit oundgängligen tvungna. Men med reservation för denna felkälla ser man av tabellerna följande. I den femåriga realskolan har vid slutet av andra t. o. m. femte läsåret 8,5 %, 14,0 %, 18,0 % och 9,1 % av de i motsvarande klass intagna eleverna misslyckats. Motsvarande procenttal för den fyraåriga realskolans tre sista läsår är 17,8 %, 15,5 % och 6,0 %, och för den fyraåriga praktiska realskolans tre sista läsår 28,1 %, 24,7 % och 9,8 %. Ej oväntat är förhållandena vid slutet av vart och ett av det andra till och med femte läsåret i den sjuåriga flickskolan gynnsammare. Där är antalet av dem som misslyckats 4,7 %, 8,8 %, 11,2 % och 7,9 % resp. En skillnad i ett väsentligt avseende föreligger dock mellan å ena sidan den

femåriga realskolan och den sjuåriga flickskolan samt å andra sidan den fyraåriga realskolans båda former. I de två förra skolformerna är andelen av dem som — utan tidigare kvarsittning — avgått från skolan mindre än andelen av dem som trots kvarsittning stannar kvar i skolan, medan det för de fyraåriga realskolornas del förhåller sig tvärtom. Detta förhållande framgår f. ö. också av diagrammen 2—5 (sidorna 40—43). Till ytterligare belysning av frågan kan några enstaka tal anföras ur tabellerna, varvid erinras om att framställningen hela tiden rör elever, som utan tidigare kvarsittning kommit fram till den aktuella klassen. Vid slutet av klass 4⁵ blir 15 % av de i klassen intagna eleverna *kvarsittare* och vid slutet av klass 2⁴ i den allmänna realskolan *avgår* nära 11 % av de i klassen intagna eleverna från skolan. Nära 19 % av eleverna i den praktiska realskolans klass 2⁴ *avgår* från skolan vid slutet av klassen. I den sjuåriga flickskolan varierar slutligen andelen *kvarsittare* vid slutet av det andra t. o. m. det femte läsåret mellan 3,4 % och 6,8 %, medan andelen *avgångna* elever varierar mellan 1,3 % och 4,4 %.

De här anförda uppgifterna medger knappast generella slutsatser av större räckvidd. Men de är dock tillräckligt påfallande för att motivera frågan om det inte är själva systemet att välja ut elever på grundval av deras vid en viss tidpunkt erhållna betyg, som bör övervägas, eftersom varken folkskolans eller den högre skolans egna betyg visat bättre överensstämmelse med elevernas senare framgångar i studierna än vad undersökningen ådagalagt.

KAPITEL VI

Diskussion

Betygen som urvalsinstrument

Systemet att — med hjälp av inträdesprov, avgivna betyg eller liknande metoder — välja ut elever från en avlämnande skola till en mottagande kan sägas innebära, att man vill söka upp elever med en viss, potentiell kapacitet eller »studielämplighet». Denna är emellertid inte särskilt entydig eller i övrigt klart fastställd. En eljest önskvärd fixering torde också vid närmare eftertanke vara svår att åstadkomma, eftersom kraven dels varierar med olika typer av vidaregående skolor, dels sannolikt också är skiftande mellan olika skolenheter av samma skoltyp. Bortsett från olika krav på eleverna i fråga om intellektuell utrustning tillkommer olikheter vad gäller t. ex. den estetiska begåvningen, känsloliv, ambition och målmedvetenhet eller viljestyrka. Härtill kommer andra betydelsefulla faktorer som t. ex. skillnader i fråga om elevernas hemförhållanden, bostadens belägenhet, storlek och standard, familjens ekonomiska situation, elevens trygghet i hemmet och familjen, förhållandet till syskon och kamrater liksom tillgången på goda fritidssysselsättningar. Familjens sociala ambition, studietraditioner och mer eller mindre bokliga inställning medverkar också till att skapa vitt skiftande förutsättningar hos eleverna för fullgörandet av skolans arbete. Men även elevens hälsa, tillfälliga svaghetstillstånd eller permanenta svårigheter av speciell art såsom läs- och skrivsvårigheter respektive synbesvär bidrar till att särpräglade de individuella egenarterna. Verkan av de olika omständigheterna varierar sannolikt heller inte likformigt från tid till annan, från ett lägre stadium till ett högre. Det komplicerade samspelet mellan alla de faktorer, som utövar inflytande på lämpligheten för vidaregående studier, förändras med varierande ålder hos eleverna. Skillnader mellan elever, vilka kanske inte ens är fullt märkbara på det lägre skolstadiet, kan utvecklas till betydande differenser på ett senare stadium.

Eftertanken ger alltså vid handen att begreppet »studielämplighet» är svårt att fixera. Men varje urvalssystem förutsätter dock, att den — vid prövningsfri intagning — mätes med hjälp av sammanfattningen av ett betydande antal ämnesbetyg. Dessa skall vara satta efter enhetliga normer och de skall avse enbart de prestationer eleverna fullgjort. Självfallet bidrar de numera rätt väl utarbetade standardproven till att underlätta lärarens arbete i detta avseende. Men dels mäter standardproven på de stadier där de

förekommer enbart kunskaperna, varvid man endast ofullständigt täcker studieförutsättningarna och heller inte får några upplysningar om de omständigheter under vilka kunskaperna förvärvats, dels förekommer inte standardprov i realskolan och jämförliga skolformer. Även om man således begränsar kraven på likformighet i betygsättningen till att gälla endast de stadier på vilka standardprov förekommer, reser sig frågan huruvida betygen ger tillräckligt underlag för att tjäna som instrument vid systemet med *urval* av elever.

Undersökningar som har gjorts synes visa, att sambandet mellan den avlämnande lärarens betyg och elevernas senare framgångar i studierna inte är alldeles otillfredsställande vid jämförelser mellan betyg från olika år satta av *en och samma lärare*. Emellertid tas eleverna alltid in i den högre skolan från ett antal olika lärare. Det funna sambandet eller den gjorda iakttagelsen kan därför knappast vara av praktisk betydelse.

Den kanske väsentligaste svårigheten vid användande av betyg som instrument för urval av elever till vidare skolgång och utbildning är emellertid, som tidigare antytts, av annat slag än det nyss nämnda närmast tekniska problemet att »mäta» kunskaper, dvs. insikter och färdigheter. Även om folkskolans lärare skulle lyckas med uppgiften att göra helt likformiga och rättvisande bedömningar av elevernas prestationer i skolan, måste man erinra sig, att prestationerna värderats och bedömts utifrån den miljö, de krav och de omständigheter i övrigt, som är karaktäristiska för den egna skolformen. Det bör då inte vara överraskande om de slutsatser man drar av dessa prestationer, beträffande elevernas förmåga att kunna hävda sig och fullgöra kraven i en annan skolform med andra arbetsformer och annan miljö, visar sig föga hållbara.

I vår undersökning har vi i det föregående ställt frågan om det är brister i folkskolebetygens likformighet och tillförlitlighet, som är orsaken till att så stor del av de i den högre skolan intagna eleverna misslyckas, eller om detta möjligen i stället beror på att det rent principiellt är vanskligt att använda betyg som instrument för urval till vidare studier. Vi har också försökt belysa frågan genom att följa de elever, som i den högre skolan blivit flyttade från den högre skolans nybörjarklass och därmed »blivit godkända för vidare studier» i den egna skolan. Vid bedömning av de resultat vi erhållit (s. 53 ff) bör man dock erinra sig den skillnad, som föreligger mellan å ena sidan (1) urval av elever från folkskola till högre skola, å den andra (2) »urval» av elever för fortsatta studier inom den högre skolan. I det förra fallet befinner sig eleven, då han erhåller sina betyg i en *obligatorisk skola*, dvs. i en skola vars målsättning måste vara så vid och elastisk att den skall passa alla elever. Från denna skola utväljes han därefter till en *icke obligatorisk skola* med en i förhållande till den förra väsentligt snävare målsättning med skärpta krav. I det senare fallet då eleven i den högre skolan »utväljes» för fortsatta studier inom den egna skolformen,

sker urvalet, med hänsyn till målsättningen för elevens arbete, under förutsättningar som i stort sett även senare kommer att gälla för honom. Urvalet av elever med hjälp av betyg borde i detta fall rimligen bli säkrare, då det sker inom den egna skolformen än då det sker från en skolform till en annan.

Kan betygens värde som urvalsinstrument förbättras?

Införandet av standardprov i folkskolan var från början sammankopplat med betygsättningen, och det skedde i samband med övergången från urval av elever medelst inträdesprov till prövningsfri intagning. Standardproven har efter hand avsevärt förbättrats och förfinats eller kanske man hellre skall säga differentierats, varför de f. n. är ett gott hjälpmedel för lärarna i de klasser där de förekommer. Åtskilligt talar således för att man borde arbeta vidare på den inslagna vägen, och tekniskt föreligger knappast några hinder för att konstruera standardprov för de flesta ämnen och stadier. Konstruktion av standardprov är emellertid en tidsödande och dyrbar procedur, vartill kommer att användandet av dem förutsätter en relativt omfattande administrativ apparat. Ytterligare skäl för tvekan inför en utvidgad användning av standardprov kan också anföras.

Centralt utfärdade prov har erfarenhetsmässigt en avsevärd benägenhet att påverka undervisningen så, att kurserna fixeras i anslutning till provens innehåll och svårighetsgrad. Därtill kommer att proven, framför allt de skriftliga, torde ha en benägenhet att mekanisera undervisningen och länka in den i en kunskapsmaterialistisk riktning mot lättare mätbara kunskaper och fakta på bekostnad av sambanden mellan fakta och inlevelsen i ämnet. De pedagogiska riskerna med en regelbunden användning av framför allt centralt utfärdade standardprov kan därför knappast negligeras. Främst gäller detta orienteringsämnen, där prov i den mening, som här avses, till väsentlig del torde motverka det viktigaste syftet med undervisningen: att ge överblick och orientering, inlevelse, förmåga till iakttagelser och kritiskt tänkande i god mening.

Möjligheterna till en utvidgad användning av standardprov av olika slag är därför begränsade.

Kapitel II återger en kortfattad översikt över några tidigare undersökningar. Därvid refererades redogörelser för försök med komplettering av betygen med läraromdömen, intelligensprov, studielämplighetsprov och kartläggning av elevernas personliga egenskaper. Om samtliga dessa förslag till komplettering kan sägas, att de var för sig i mindre eller högre grad bidrar till att öka tillförlitligheten hos urvalsmetoden, men lika uppenbart är, att förbättringen stannar inom måttliga gränser. Varje förbättring av urvalsmetoden är naturligtvis tacknämlig, men principiellt kvarstår dock, att systemet fortfarande ger utrymme för ett inte oväsentligt antal misstag.

Förbättringar i metoderna, hur tacknämliga de än är, blir av ringa glädje för de elever, som trots allt blir föremål för misstag vid urvalet.

Om här antydda kompletteringar till betygsmetoden måste också framhållas, att de i ännu högre grad än standardproven förutsätter en omfattande administrativ apparat med åtföljande kostnader. Redan av sistnämnda skäl torde det knappast vara möjligt, att i en obligatorisk skola och för samtliga elever genomföra en urvals- eller inlänkingsprocedur baserad på en kombination av betyg och annan »mätning» eller bedömning av eleverna. En tänkbar utväg skulle däremot vara, att någon kombinerad metod, med dess större grad av tillförlitlighet, skulle kunna användas som hjälpmedel i marginalfallen, dvs. i de fall där från skolans och målsmännens sida tvekan råder om elevens förutsättningar och möjligheter i förhållande till hans önskemål om vidare utbildning, eller där eleven saknar bestämda önskemål.

Vad i det föregående sagts gäller självfallet om nu tillgängliga hjälpmedel. Dessa är f. ö. nästan uteslutande av den karaktären, att de mäter enbart den intellektuella kapaciteten medan däremot övriga anlag, vilka kan vara av lika väsentlig betydelse för den enskilde som de intellektuella, inte hittills beaktats i önskvärd omfattning. Vid allmän övergång till en obligatorisk skola upp till realexamens åldersnivå måste emellertid den antydda ensidigheten i de hittillsvarande provens karaktär komma att upplevas som en brist, och det är därför angeläget, att nya anlagsprov med annan karaktär än de tidigare snarast utarbetas.

I detta sammanhang måste emellertid en annan omständighet av betydelse för den sammanfattande bedömningen beaktas. Det är bekant att ett betydande antal elever i den högre skolan söker undvika förseningen i studierna respektive förhindra den förtidiga avgången från skolan med hjälp av privat insatta stödåtgärder av skilda slag. Förutom läxhjälp och annat intresserat stöd från hemmens sida, från vilket kan bortses i detta sammanhang, förekommer stödåtgärder av huvudsakligen tre slag: extralektioner (privatlektioner), ferieläsning och korrespondenskurser.

Det torde vara omöjligt att ens uppskattningsvis ange omfattningen av extralektioner och privatläsning under terminstid. Men den omständigheten, att vederbörande fackorganisation sedan mer än tio år tillbaka betraktat frågan om priset på privatlektioner som en så viktig facklig angelägenhet, att man fixerat en privatlektionstaxa, som tid efter annan publiceras i kårorganet, tyder på att anordningen med privatlektioner har en betydande omfattning.

Nästan lika svårt som i föregående fall är det att få ett begrepp om frekvens och omfattning av skolmässig ferieläsning. Här skulle dock en undersökning måhända kunna genomföras, men den skulle då delvis få bygga på skattningar om t. ex. det genomsnittliga antalet elever per lärare. Men erfa-

renhetsmässigt vågar man kanske säga, att ferieläsningen har mindre total omfattning än den enskilda privatundervisningen på terminstid.

Den tredje av de mer vanliga formerna för stödläsning bland elever i högre skolor, stödkurser per korrespondens, har sannolikt en avsevärd omfattning. Inte heller om korrespondensläsningen föreligger statistiska uppgifter allmänt tillgängliga. Från ett av landets största korrespondensinstitut har dock på förfrågan meddelats, att man där sedan ett antal år tillbaka undersökt hur många av de abiturienter, vilka vid vårterminens slut avlagt realexamen resp. studentexamen, som varit elever vid institutet under skoltiden. Det visar sig därvid, att av de elever, som lämnat realskolan med realexamen under de senaste åren, har genomsnittligt 30—33 % varit elever vid institutet. I förbigående må nämnas att under senare år omkring 45 % av studenterna på liknande sätt varit elever vid institutet. Till ytterligare belysning av denna fråga må slutligen nämnas, att under 1958 års ferier läste tillsammans 35 000—40 000 elever vid våra högre skolor hos de två största korrespondensinstituten i landet, vilket innebär, att omkring var fjärde elev vid de högre skolorna funnit sig böra stödja skolarbetet med korrespondensstudier.

Vid vår undersökning, liksom vid varje tidigare undersökning, måste man självfallet se flyttningsfrekvensen bland eleverna resp. deras kvarsittning och utkuggning bl. a. även mot bakgrunden av den undervisning de erhållit utanför skolan. Bedömningen av arbetsresultatet i den högre skolan i relation till den avlämnande skolans betyg måste därför bli ogynnsammare än vad undersökningen utvisar, om arbetet i den förra skolformen understötts av åtgärder utifrån. Den närmare innebörden med hänsyn till folkskolebetygens prognosvärde är dock inte utan ytterligare undersökningar klar. Om man antar, att det främst är elever i de lägre poänggrupperna, som tar stödkurser eller i övrigt läser extra, och att det i första hand är dessa elever, som därigenom undviker förseningar eller utkuggningar, innebär detta, att lutningen på kurvan över poänggrupp och skolframgång (diagrammen 6—9 samt 11) blivit mindre brant än vad den eljest skulle ha blivit. Folkskolebetygens relativa (dvs. särskiljande) prognosvärde kommer då att i undersökningen te sig ogynnsammare än vad det skulle ha varit, om eleverna ej fått stödundervisning. Å andra sidan måste extraläsningen allmänt sett ha ökat totala antalet av dem som lyckats i studierna utöver vad som skulle ha blivit fallet utan extraläsning. I denna mening har vi vid vår undersökning erhållit en för god bild av prognosen. För undvikande av missförstånd bör slutligen framhållas, att företeelsen med privat insatt stödundervisning, korrespondenskurser och liknande, från andra utgångspunkter ofta är av värde för den enskilde eleven, för främjande av studievana och förmåga till självständigt arbete m. m. Diskussionen ovan föres endast i samband med vårt försök till bedömning av möjligheten att ut-

välja elever för viss studieväg med hjälp av betyg från den klass som eleverna lämnar, innan de går vidare i sina studier.

Kvarsittning och utkuggning, några reflexioner om orsaker och effekt

Det faller utanför ramen för vår undersökning att närmare belysa orsakerna till liksom den pedagogiska och psykologiska effekten av kvarsittning och utkuggning. Några enstaka omständigheter, som kan höra till sammanhanget må dock anföras.

Några tänkbara orsaker till att så många elever i den högre skolan misslyckas har redan i det föregående antytts. Å ena sidan har det ökade trycket på realskolan och med den jämförliga skolformer medfört en kraftig kvantitativ utvidgning av skolformen, varigenom en ökande andel av varje årskull kunnat vinna inträde. Denna ökning är dock inte jämnt fördelad över hela landet. I vissa områden är den obetydlig, medan den däremot på andra håll är så avsevärd, att på senare år i vissa fall mer än hälften av motsvarande årskull vunnit inträde. Det kan knappast råda någon tvekan om, att därigenom ett antal ungdomar kommit in i realskolan utan att de haft rimliga förutsättningar att fullgöra realskolans krav enligt dess en gång fastställda målsättning. Den ökande tillströmningen har m. a. o. medfört, att på åtskilliga håll i landet fler elever än förr varit »företbestämda» att inte klara den kommande skolgången, vilket om man så vill kan sägas innebära, att den högre skolans målsättning inte förskjutits i takt med dess ändrade förutsättningar i fråga om elevstockens sammansättning. Denna problemställning har dock t. v. utelämnats från bearbetningen.

Å andra sidan kan inte tanken avvisas, att anspråksnivån i den högre skolan på åtskilliga håll omedvetet och successivt höjts utan att betygsnivån undergått en motsvarande höjning, vilket i så fall bidragit till att vidmakthålla en jämförelsevis hög underbetygs- och misslyckandefrekvens. Sistnämnda förhållande ger sig i så fall främst till känna i äldre skolor med gott anseende bland målsmän och med avsevärd dragningskraft på de inträdesökande, skolor vilka i första hand upplevt den ökade konkurrensen om elevplatserna på så sätt, att den allmänna betygsnivån hos de intagna eleverna i skolan stigit. Det vore eljest rimligt, att kvarsittningen och utkuggningen just i dessa skolor skulle sjunka i relation till den höjda betygsnivån, allt dock under förutsättning att den höjda betygsnivån motsvaras av en höjd kunskaps- och begåvningsnivå.

Huruvida kvarsittning och avgång från skolan utan avslutade studier är ett för skolan värdefullt, sporrande och stimulerande instrument, som bidrar till att hålla den allmänna studie- och kunskapsnivån uppe, skall här inte diskuteras. Att kvarsittning för vissa elever ger dem ett värdefullt och ur flera synpunkter önskvärt mognadsår är säkerligen riktigt, men lika säkert är, att för många elever kvarsittningen, eller kanske ännu hellre

den långvariga fruktan och osäkerhet som föregår denna, varken främjar den psykologiska utvecklingen eller kunskapsinhämtandet. I ännu högre grad gäller detta utkuggningen. Visserligen kan man säga, att anledningen till att ett misslyckande av åtskilliga föräldrar och elever uppleves som en olycka, inte behöver vara skolans skuld utan beroende på sociala värderingar utanför skolan. För den elev, som måste sluta skolan, torde det dock vara likgiltigt, om orsaken till att han upplever detta faktum som ett misslyckande beror på skolans eller på samhällets värdering.

På ett annat plan än de ovan antydda konsekvenserna av systemet med kvarsittning och utkuggning ligger de ekonomiska och organisatoriska följderna. Förlusten för den *enskilde* av en med ett år försenad utbildning är, om man beaktar enbart de ekonomiska konsekvenserna, betydande. En ettårig försening i utbildningen betyder för individen själv motsvarande förkortning av den yrkesverksamma delen av hans liv, en förkortning som vad de ekonomiska konsekvenserna beträffar, måste räknas på hans produktiva insats under det sista året före pensioneringen. Med nuvarande medelinkomst för rikets samtliga inkomsttagare blir sålunda kostnaden för ett års försening i utbildningen omkring 10 000 kronor.

För *samhället och skolorganisationen* blir konsekvenserna ävenledes avsevärda. Den omständigheten, att det i flera av våra skolformer tas in ett avsevärt antal elever, som kommer att sitta kvar minst ett år och ett lika stort antal elever, som förr eller senare kommer att sluta skolan utan avslutade studier, medför att skollokaler måste beräknas efter ett onödigt stort antal elever liksom att behovet av lärare genomsnittligt blir större än vad en organisation med mindre elevavgång skulle kräva. Dessa följer skärpes f. ö. av att omkring var femte elev eller mer är minst ett år för gammal vid inträdet i den högre skolan. Med hänsyn till skolväsendets numerärt stora omfattning medför även små variationer och förändringar stora följder härvidlag.

Antalet elever, vilkas skolgång fördröjts eller avbrutits

Tabell 1 (bilaga 3) ger, som redan nämnts, en sammanställning över antalet nyintagna elever i real- och flickskolor höstterminerna 1951 och 1953. Eftersom den av oss använda undersökningsmetoden bygger på ett stickprovsförfarande, har vi funnit det av intresse att med hjälp av funna procenttal för kvarsittning och avgång från skolan utan avslutade studier genom en framräkning uppskatta totala antalet av de en gång intagna eleverna, vilka fördröjts i eller avbrutit skolgången. Av tidigare redovisade skäl har beräkningen begränsats till de elever, som höstterminen 1951 togs in i högre skolor. Elever intagna i sexårig flickskola liksom 33 pojkar intagna i sjuårig flickskola har dock ej medräknats. De aktuella procenttalen återfinnes i tabell 23 (bilaga 25).

Med tillämpning av dessa har sålunda totala antalet fördröjda och avgångna elever genom framräkning uppskattats och sammanställts i tabell 24 (bilaga 26). Uppgifterna har specificerats på »pojkar», »flickor» och »samtliga». Av de 30 500 elever som togs in i högre skolor höstterminen 1951, och av vilka omkring 5 700 var överåriga vid inträdet i skolan, har 17 100 elever passerat skolan på med hänsyn till organisationen normal tid. Av övriga elever har 4 900 fördröjts i sin skolgång genom kvarsittning, medan 8 500 elever lämnat skolan i förtid utan avslutade studier. Nära 41 % eller 3 450 av de sistnämnda eleverna tillhörde vid intagningen poänggrupp 1 (13,5—16,0 betygspoäng). För vidare upplysning om de enskilda skolformerna hänvisas till tabellen.

KAPITEL VII

Slutanmärkning

Det nuvarande *systemet* att på visst sätt välja ut ett begränsat antal elever för vidare studier, tillämpas i en skolorganisation bestående av obligatorisk grundskola och anknuten till denna vissa vidaregående skolor med från den tidigare skolan skild målsättning. För urvalet kan flera olika metoder tillämpas, varav dock urval med hjälp av avlämnande lärares betyg sedan tio år tillbaka är den allmänt föreskrivna metoden.

Tidigare undersökningar av liknande slag har mera sysslat med urvalssystemets tekniska utformning, mindre med frågan om systemet (med *urval* av elever) är rationellt eller inte. Syftet med vår undersökning har varit att utröna, om den för urvalssystemets tillämpning allmänt använda metoden om urval med hjälp av avlämnande lärares betyg är så tillförlitlig, att den berättigar systemet och med eventuellt erforderliga eller tänkbara modifierationer skulle kunna överföras till den obligatoriska nioåriga skolan. Härvid vore även tillämpning i begränsad omfattning tänkbar.

Undersökningen visar, att ett betydande antal av de elever, som till önskad skolform valts ut för vidare studier, inte motsvarat den mottagande skolans krav. Den visar vidare, att systemet med urval av elever, tillämpat med samma metod *inom* de högre skolorna själva, inte kan förhindra en misslyckandefrekvens av för huvudparten av eleverna 10—20 % *per läsår* inom ett elevmaterial, som från och med intagningen i nybörjarklassen och där-efter årligen selegerats med hänsyn just till förutsättningar och intresse för vidare studier. Ingen annan hittills prövad metod än urval med hjälp av betyg förefaller heller kunna ge ett bättre utfall än vad som f. n. erhålles. Tänkbara kombinationer av tillgängliga metoder ger någon men ingen avgörande förbättring. De blir dessutom förenade med stora kostnader och betydande administrativa besvär och kan f. ö. enbart av dessa skäl knappast beräknas komma till allmän användning.

Då ingen metod sålunda kan garantera, att felbedömningar i det enskilda fallet inte äger rum, måste man — på det stadium och under de förutsättningar i övrigt, varom här är fråga — från principiella synpunkter ifrågasätta urvalssystemets användbarhet och berättigande. Denna tvekan vinner i styrka då såsom här riskerna för en felbedömning i det enskilda fallet visats vara omfattande. Dock bör slutligen tilläggas, att även om metoden inte är så bra att den berättigar systemet med urval, kan den dock anses så pass god att den, utnyttjad med försiktighet och omdöme, kan bli ett om än bristfälligt hjälpmedel för elev- och föräldrainsformation vid tillämpning av tillvalssystemet för elevernas gång genom skolan.

BILAGA 2

Sammanställning av vissa uppgifter rörande

Skolans nr...

gossar }¹
 flickor } intagna i klass.....² ht 1951³

Nr	Fullständigt namn (efternamnet först)	A. Elevens					B. Flyttningsförhåll. vid början av ht ^{4 5}						
		Födelse-			Intagn.-poäng		52	53	54	55	56	57	Anmärkning ⁷
		dag	mån	år ⁶	Totalt	I rutan							
1													
2													
3													
4													
5													
6													
7													
8													
9													
10													
11													
12													
13													
14													
15													
16													
17													
18													
19													
20													
21													
22													
23													
24													
25													
26													
27													
28													
29													
30													
31													
32													
33													
34													
35													
36													
37													
38													
39													
40													

¹ Eleverna grupperas efter kön med en grupp per lista. Här markeras »gossar» resp. »flickor».

² Här antecknas avdelningens beteckning t. ex. 1^c, 1^{4a}, 1^{7d} eller liknande.

³ Resp. 1953.

⁴ I förekommande fall avses övergång (utan tidsförlost) till gymnasium eller avgång med examen (normalskolekompetens) vid föregående vårtermins slut.

⁵ Om en elev vid början av ett läsår hoppat över en klass eller *under pågående läsår* flyttats upp till närmast högre klass, göres fullständig anteckning härom på baksidan.

⁶ Endast födelseårets två sista siffror anges.

⁷ Om i någon ruta markerats med siffran 6 eller 7 anges här till vilken skola eleven övergått.

- 4 = eleven är kvar i skolan och har med avstående från prövning icke kommit upp i närmast högre klass (ring)
- 5 = eleven är kvar i skolan och går trots godkända betyg frivilligt om klassen
- 6 = eleven har utan tidsförlust (övergått till) fortsatt sina studier vid annan skola av liknande slag (skola ledande till realexamen, praktisk realexamen resp. normalskolekompetens eller vid enhetsskolans högstadium)
- 7 = eleven går om klassen vid annan skola av liknande slag eller fortsätter på annat sätt *med* tidsförlust vid annan skola av liknande slag (jfr ovan under p. 6)
- 8 = eleven har trots godkända studieresultat avgått från skolan utan att fortsätta studierna vid annan skola inom samma eller likvärdig skolform (skola ledande till realexamen, praktisk realexamen resp. normalskolekompetens eller vid enhetsskolans högstadium)
- 9 = eleven har med underkända studieresultat men utan att vara därtill tvungen avgått från skolan utan att fortsätta studierna vid annan skola inom samma eller likvärdig skolform (jfr ovan under p. 8)
- 0 = eleven har med underkända studieresultat varit tvungen att avgå från skolan (utkuggats)
- X = eleven har övergått till första ringen av fyraårigt gymnasium
- Y = eleven har övergått till första ringen av treårigt gymnasium (resp. andra ringen av fyraårigt gymnasium)

Beteckningen X och Y kan kombineras med någon av siffrorna och anges därvid i samma kolumn som siffran; t. ex. »6X» vid övergång till ring I⁴ i annan skola, eller »1X» vid intagning i skolans eget gymnasium efter godkända betyg i närmast föregående klass.

VI Om elev vid början av ett läsår hoppat över en klass eller *under ett läsår* flyttats upp till närmast högre klass göres specificerad anteckning härom längst ner på ifrågakvarande blankett.

Stockholm i november 1957.
1957 års skolberedning

BILAGA 3

Tabell 1. Antal nyintagna elever i real- och flickskolor höstterminen 1951 och 1953

Uppgifterna från SÖ:s statistiska kontor

Ht. 1951 ¹	Statlig		Kommunal		Inbyggd i folkskola		Privat		Inbyggd i seminarium		Summa							
	p.	fl.	p.	fl.	p.	fl.	p.	fl.	p.	fl.	p.	fl.						
													tot.	tot.	tot.	tot.		
5-årig realskola.....	6 017	3 292	9 309	2 071	6 165	8 236	98	161	259	523	545	1 068	65	43	108	6 505	3 784	10 289
4-årig allm. realskola.....	5 373	6 472	11 845	683	946	1 629	398	3161	259	165	140	305	325	221	546	6 221	7 625	13 846
4-årig prakt. realskola.....				1 388	1 443	2 831				33	197	230	33	14	14	1 388	1 443	2 831
7-årig flickskola.....		36	36	3 252	3 252	390										33	3 485	3 518
6-årig flickskola.....				390	390												404	404
Summa	11 390	9 800	21 190	2 071	6 165	8 236	98	161	259	523	545	1 068	65	43	108	14 147	16 741	30 888
Ht. 1953 ¹																		
3-årig allm. realskola.....	4120	4221	4341				8128	8136	264	19	36	55				267	393	660
3-årig prakt. realskola.....							62	75	137							62	75	137
Summa	120	221	341				190	211	401	19	36	55				329	468	797

¹ Avser endast nyintagna elever. Skillnader mellan denna tabell och tabellen på s. 405 i realskoleutredningens betänkande (SOU 1955:53) beror på att där inkluderas kvarsittare.

² Elever intagna på realskolelinjer i kommunala flickskolan i Borås resp. Jönköping.

³ Ej endast nyintagna. Uppgifter ur vederbörande katalog.

⁴ Även klass 2^a i Lidingö läroverk.

Tabell 2. Antal i undersökningen deltagande elever intagna i klass I⁵ höstterminen 1951. (Normalfödelseår 1940)

Grupperade efter kön, födelseår samt betygspoäng vid intagningen

5-årig realskola

Betygspoäng totalt i läroämnen vid intagningen	Pojkar						Flickor						Pojkar och flickor									
	Antal, födda år			Summa antal	Medelp. To- ¹ I ru-talt	Medelp. To- ¹ I ru-tant ²	Antal, födda år			Summa antal	Medelp. To- ¹ I ru-talt	Medelp. To- ¹ I ru-tant ²	Antal, födda år			Summa antal	Medelp. To- ¹ I ru-talt	Medelp. To- ¹ I ru-tant ²				
	1938	1939	1940				1941	1942	1938				1939	1940	1941				1942	1938	1939	1940
	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓					
≤16,0	13	61	133	13	1	221	15,1	5,0	—	—	70	15,3	5,2	16	81	178	15	1	291	15,2	5,0	
16,5—18,0	6	123	278	39	1	447	17,4	5,7	—	—	211	17,4	5,8	8	163	436	50	1	658	17,4	5,7	
18,5—20,5	2	55	226	33	—	316	19,2	6,4	3	51	182	25	6,5	5	106	408	58	—	577	19,3	6,4	
21,0—22,5	—	6	44	5	1	56	21,4	7,1	1	5	43	8	7,2	1	11	87	13	1	113	21,5	7,1	
≥ 23,0	—	—	—	5	1	6	23,8	8,3	—	—	4	1	8,0	—	—	9	2	—	11	23,5	8,1	
Totalt	21	245	686	91	3	1 046	17,7	5,9	9	116	432	47	6,2	30	361	1118	138	3	1 650	18,0	6,0	
Fördeln. i %	25,4		9,0		1(63,4)		—		20,7		7,8		1(36,6)		23,7		8,6		1(100)		—	

¹ Tal inom parentes anger antalet pojkar resp. flickor i procent av antalet samtliga elever.

BILAGA 5

Tabell 3. Antal i undersökningen deltagande elever intagna i klass I⁴ höstterminen 1951. (Normalfödelseår 1938)

Grupperade efter kön, födelseår samt betygspoäng vid intagningen

4-årig realskola

Betygspoäng totalt i läroämnen vid intagningen	Pojkar						Flickor						Pojkar och flickor									
	Antal, födda år			Summa antal	Medelp. To- ¹ I ru-tant ²	Medelp. To- ¹ I ru-talt	Antal, födda år			Summa antal	Medelp. To- ¹ I ru-talt	Medelp. To- ¹ I ru-tant ²	Antal, födda år			Summa antal	Medelp. To- ¹ I ru-talt	Medelp. To- ¹ I ru-tant ²				
	1936	1937	1938				1939	1940	1936				1937	1938	1939				1940	1936	1937	1938
	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓	↓					
≤16,0	5	46	227	9	—	287	15,0	5,0	3	31	215	12	4,9	8	77	442	21	—	548	15,1	4,9	
16,5—18,0	6	48	273	19	1	347	17,3	5,7	5	55	329	30	5,7	11	103	602	49	2	767	17,3	5,7	
18,5—20,5	3	36	235	22	1	297	19,3	6,4	3	59	378	40	6,4	6	95	613	62	1	777	19,3	6,4	
21,0—22,5	1	8	59	5	—	73	21,6	7,1	1	16	99	15	6,9	2	24	158	20	1	205	21,6	7,0	
≥ 23,0	—	1	1	1	—	3	24,2	7,9	—	1	—	3	8,3	—	2	1	4	—	7	23,9	8,1	
Totalt	15	139	795	56	2	1 007	17,6	5,8	12	162	1021	100	5,9	27	301	1816	156	4	2 304	17,9	5,9	
Fördeln. i %	15,3		78,9		5,8		—		13,4		78,7		7,9		14,2		78,8		7,0		—	

* eller tidigare.

¹ Tal inom parentes anger antalet pojkar resp. flickor i procent av antalet samtliga elever.

BILAGA 6

Tabell 4. Antal i undersökningen deltagande elever intagna i klass 1⁴ höstterminen 1951. (Normalfördelsår 1938)

Grupperade efter kön, födelseår samt betygspoäng vid intagningen 4-årig praktisk realskola

Betygspoäng, totalt i läro- ämnen vid intagningen	Pojkar						Flickor						Pojkar och flickor											
	Antal, födda år			Sum- ma antal	Medelp. To- «I ru- tan» talt	Antal, födda år			Sum- ma antal	Medelp. To- «I ru- tan» talt	Antal, födda år			Sum- ma antal	Medelp. To- «I ru- tan» talt									
	* 1936	↓ 1938	1940			* 1936	↓ 1938	1940			* 1936	↓ 1938	1940			* 1936	↓ 1938	1940						
	1936	1937	1938	1939	1940	1936	1937	1938	1939	1940	1936	1937	1938	1939	1940									
≤16,0	13	136	497	14	—	660	15,0	4,9	3	70	433	15	—	521	15,1	4,9	16	206	930	29	—	1 181	15,0	4,9
16,5—18,0	11	76	416	10	21	514	17,2	5,6	4	61	506	21	—	592	17,2	5,7	15	137	922	31	1	1 106	17,2	5,6
18,5—20,5	1	29	155	8	—	193	19,1	6,3	2	35	244	7	—	288	19,2	6,3	3	64	399	15	—	481	19,1	6,3
21,0—22,5	—	3	16	—	—	19	21,5	7,1	—	6	34	1	—	41	21,5	7,1	—	9	50	1	—	60	21,5	7,1
≥23,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	1	—	—	4	23,3	7,5	—	3	1	—	—	4	23,3	7,5
Totalt	25	244	1084	32	1	1 386	16,5	5,4	9	175	1218	44	—	1 446	17,0	5,6	34	419	2302	76	1	2 832	16,7	5,5
Fördeln. i %	19,4	78,2	2,4	—	—	3(48,9)	—	—	12,7	84,2	3,1	—	—	3(51,1)	—	—	16,0	81,3	2,7	—	—	3(100)	—	—

* Eller tidigare.

¹ En elev född år 1931.² En elev född senare än 1940.³ Tal inom parentes anger antalet pojkar resp. flickor i procent av samtliga elever.

Tabell 5. Antal i undersökningen deltagande elever intagna i klass I³ höstterminen 1953. (Normalfödelseår 1940)

3-årig allmän realskola

Grupperade efter kön, födelseår samt betygspoäng vid intagningen

Betygspoäng, totalt i läro- ämnen vid intagningen	Pojkar						Flickor						Pojkar och flickor													
	Antal, födda år			Sum- ma antal	Medelp.		Antal, födda år			Sum- ma antal	Medelp.		Antal, födda år			Sum- ma antal	Medelp.									
	1938	1939	1940		1941	1942	↓	1938	1939		1940	1941	1942	↓	1938		1939	1940	1941	1942	To- »I ru- tan»					
				To- talt						»I ru- tan»						To- talt						»I ru- tan»	To- talt	»I ru- tan»		
≤16,0	—	11	70	—	—	81	15,2	5,3	—	6	68	4	—	—	78	15,3	5,3	—	17	138	4	—	159	15,3	5,3	
16,5—18,0	2 ²	8	63	4	—	77	17,1	6,2	2 ²	8	84	4	—	—	98	17,3	6,1	—	4	16	147	8	—	175	17,3	6,1
18,5—20,5	4	2	54	6	—	66	19,4	6,8	2	2	80	9	—	—	93	19,4	6,7	—	6	4	134	15	—	159	19,4	6,7
21,0—22,5	—	3	8	—	—	11	21,6	7,2	2	1	53	6	—	—	62	21,8	7,2	—	2	4	61	6	—	73	21,8	7,2
≥23,0	—	1	3	—	—	4	23,5	7,8	—	2	10	1	—	—	13	23,5	7,2	—	—	3	13	1	—	17	23,5	7,4
Totalt	6	25	198	10	—	239	17,4	6,1	6	19	295	24	—	—	344	18,5	6,3	—	12	44	493	34	—	583	18,1	6,2
Fördeln. i %	13,0	—	82,8	4,2	—	1(41,0)	—	—	7,3	—	85,7	7,0	—	—	1(59,0)	—	—	—	9,6	—	84,6	5,8	—	1(100)	—	—

* Eller tidigare.

1 Tal inom parentes anger antalet pojkar resp. flickor i procent av antalet samtliga elever.

2 En elev född år 1937.

BILAGA 8

Tabell 6. Antal i undersökningen deltagande elever intagna i klass I³ höstterminen 1953. (Normalfödelseår 1940)

3-årig praktisk realskola

Grupperade efter kön, födelseår samt betygspoäng vid intagningen

Betygspoäng, totalt i läro- ämnen vid intagningen	Pojkar						Flickor						Pojkar och flickor													
	Antal, födda år			Sum- ma antal	Medelp.		Antal, födda år			Sum- ma antal	Medelp.		Antal, födda år			Sum- ma antal	Medelp.									
	1938	1939	1940		1941	1942	↓	1938	1939		1940	1941	1942	↓	1938		1939	1940	1941	1942	To- »I ru- tan»					
				To- talt						»I ru- tan»						To- talt						»I ru- tan»	To- talt	»I ru- tan»		
≤16,0	—	2	8	—	—	10	15,6	6,0	1	—	21	—	—	—	22	15,6	5,6	—	1	2	29	—	—	32	15,6	5,8
16,5—18,0	6	23	1	—	—	30	17,1	6,4	—	1	31	—	—	—	32	17,3	6,4	—	—	7	54	1	—	62	17,2	6,4
18,5—20,5	—	2	13	—	—	15	18,9	7,5	—	2	16	2	—	—	20	19,2	7,4	—	—	4	29	2	—	35	19,1	7,4
21,0—22,5	—	2	1	—	—	3	21,3	7,8	—	1	2	1	—	—	4	21,1	8,3	—	—	3	3	1	—	7	21,2	8,1
≥23,0	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Totalt	12	45	1	—	—	58	17,5	6,7	1	4	70	3	—	—	78	17,5	6,5	—	1	16	115	4	—	136	17,5	6,6
Fördeln. i %	20,7	—	77,6	1,7	—	1(42,6)	—	—	6,4	—	89,7	3,9	—	—	1(57,4)	—	—	—	12,5	—	84,5	3,0	—	1(100)	—	—

1 Tal inom parentes anger antalet pojkar resp. flickor i procent av antalet samtliga elever.

BILAGA 9

Tabell 7. Antal i undersökningen deltagande elever intagna i klass 1⁷ höstterminen 1951.
(Normalfödelseår 1940)

Grupperade efter födelseår samt betygspoäng vid intagningen
7-årig flickskola

Betygspoäng, totalt i läroämnen vid intagningen	Flickor							
	Antal, födda år					Summa antal	Medelpoäng	
	1938	1939	↓ 1940	1941	1942		Totalt	»I rutan»
≤ 16,0.....	12	108	249	26	—	395	15,1	5,1
16,5—18,0.....	4	202	558	65	—	829	17,3	5,9
18,5—20,5.....	4	77	304	34	—	419	19,2	6,4
21,0—22,5.....	1	4	42	7	—	54	21,4	7,1
≥ 23,0.....	—	1	1	—	—	2	23,0	7,5
Totalt	21	392	1 154	132	—	1 699	17,4	5,8
Fördeln. i %	24,3		67,9	7,8		—	—	—

BILAGA 10

Tabell 8. Antal i undersökningen deltagande elever intagna i klass 1⁶ höstterminen 1951.
(Normalfödelseår 1938)

Grupperade efter födelseår samt betygspoäng vid intagningen
6-årig flickskola

Betygspoäng, totalt i läroämnen vid intagningen	Flickor							
	Antal, födda år					Summa antal	Medelpoäng	
	1936	1937	↓ 1938	1939	1940		Totalt	»I rutan»
≤ 16,0.....	1	17	111	19	—	148	15,0	4,9
16,5—18,0.....	—	16	132	14	1	163	17,3	5,6
18,5—20,5.....	—	7	67	8	—	82	19,1	6,3
21,0—22,5.....	—	1	5	—	—	6	21,6	7,3
≥ 23,0.....	—	—	1	—	—	1	23,0	7,0
Totalt	1	41	316	41	1	400	16,9	5,5
Fördeln. i %	10,5		79,0	10,5		—	—	—

BILAGA 11

Tabell 9. Elevernas procentuella fördelning med hänsyn till levnadsålder och kön vid intagningen i skolan

Skolform	Pojkar			Flickor			Samtliga					Pojkar % av samt- liga	Flickor % av samt- liga	
	% av eleverna som var		Antal	% av eleverna som var		Antal	% av eleverna som var		Antal					
	över- åriga	nor- mal- åriga		under- åriga	över- åriga		nor- mal- åriga	under- åriga	över- åriga	nor- mal- åriga	under- åriga			
5-årig realskola.....	25,4	65,6	9,0	1 046	20,7	71,5	7,8	603	23,7	67,7	8,6	1 649	63,4	36,6
4-årig allm. realsk.....	15,3	78,9	5,8	1 007	13,4	78,7	7,9	1 297	14,2	78,8	7,0	2 304	43,7	56,3
4-årig prakt. realsk.....	19,4	78,2	2,4	1 386	12,7	84,2	3,1	1 446	16,0	81,3	2,7	2 832	48,9	51,1
3-årig allm. realsk.....	13,0	82,8	4,2	239	7,3	85,7	7,0	344	9,6	84,6	5,8	583	41,0	59,0
3-årig prakt. realsk.....	20,7	77,6	1,7	58	6,4	89,7	3,9	78	12,5	84,5	3,0	136	42,6	57,4
7-årig flickskola.....					24,3	67,9	7,8	1 699	24,3	67,9	7,8	1 699	100	100
6-årig flickskola.....					10,5	79,0	10,5	400	10,5	79,0	10,5	400		

BILAGA 12

Tabell 10. Elevernas procentuella fördelning på poänggrupper

Skolform	Pojkar					Flickor					Samtliga					Medelp. totalt					
	% av eleverna på poänggr.				Antal	% av eleverna på poänggr.				Antal	% av eleverna på poänggr.				Antal	Poj- kar	Flic- kor	Samt- liga			
	1	2	3	4		5	1	2	3		4	5	1	2					3	4	5
5-årig realskola.....	21,1	42,7	30,2	5,4	0,6	1 046	11,4	35,0	43,3	9,5	0,8	603	17,6	39,9	35,0	6,8	0,7	1 649	17,7	18,4	18,0
4-årig allm. realsk.....	28,5	34,5	29,5	7,2	0,3	1 007	20,1	32,4	37,0	10,2	0,3	1 297	23,8	33,3	33,7	8,9	0,3	2 304	17,6	18,1	17,9
4-årig prakt. realsk.....	47,6	37,1	13,9	1,4	—	1 386	36,0	41,0	19,9	2,8	0,3	1 446	41,7	39,1	17,0	2,1	0,1	2 832	16,5	17,0	16,7
3-årig allm. realsk.....	33,9	32,2	27,6	4,6	1,7	239	22,7	28,5	27,0	18,0	3,8	344	27,3	30,0	27,3	12,5	2,9	583	14,7	18,5	18,1
3-årig prakt. realsk.....	17,2	51,7	25,9	5,2	—	58	28,2	41,0	25,7	5,1	—	78	23,5	45,6	25,7	5,2	—	136	17,5	17,5	17,5
7-årig flickskola.....							23,2	48,8	24,7	3,2	0,1	1 699	23,2	48,8	24,7	3,2	0,1	1 699	17,4	17,4	17,4
6-årig flickskola.....							37,0	40,8	20,5	1,5	0,2	400	37,0	40,8	20,5	1,5	0,2	400	16,9	16,9	16,9

BILAGA 13

Tabell 11. Passage genom skolan för elever intagna höstterminen 1951

Kvantitativ fördelning

5-årig realskola

Ko- lumn	Flytt- ningsför- hållanden vid slutet av läsåret ¹	Kön	Antal elever utan tidigare kvarsittning, som					Antal elever med tidigare kvarsittning, som				Totala anta- let av- gång- na elever	Flyttade elever, som över- gått till gymna- sium ²		
			blivit flytta- de	blivit kvar- sittare	av- gått från sko- lan	i öv- rigt läm- nat sko- lan ²	Sum- ma	blivit flytta- de (i ensta- ka fall kvar)	av- gått från sko- lan	i öv- rigt läm- nat sko- lan ²	Sum- ma		I ⁴	I ³ ; I ⁴	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
—	Intagna i 1 ^o ht.—51	P.	1 046	—	—	—	1 046	—	—	—	—	—	—	—	—
		Fl.	604	—	—	—	604	—	—	—	—	—	—	—	—
		S.	1 650	—	—	—	1 650	—	—	—	—	—	—	—	—
21	1951/52 (1 ^o)	P.	941	80	22	3	1 046					25			
		Fl.	584	10	10	—	604					10			
		S.	1 525	90	32	3	1 650					35			
22	1952/53 (2 ^o)	P.	845	73	20	3	941	67	12	1	80	36			
		Fl.	550	17	16	1	584	10	—	—	10	17			
		S.	1 395	90	36	4	1 525	77	12	1	90	53			
23	1953/54 (3 ^o)	P.	694	125	26	—	845	111	29	—	140	55	1		
		Fl.	505	33	12	—	550	25	2	—	27	14	—		
		S.	1 199	158	38	—	1 395	136	31	—	167	69	1		
24	1954/55 (4 ^o)	P.	557	120	15	2	694	174	61	1	236	79	223		
		Fl.	426	60	18	1	505	49	8	1	58	28	153		
		S.	983	180	33	3	1 199	223	69	2	294	107	376		
25	1955/56 (5 ^o)	P.	⁴ 501	49	⁴	³	557	236	58	—	294	65	59	57	
		Fl.	⁵ 392	28	⁶	—	426	88	20	1	109	27	20	16	
		S.	7893	77	10	3	983	324	78	1	403	92	79	73	
Summa	P.			87	11				160	2		260			
	Fl.			62	2				30	2		96			
	S.			149	13				190	4		356			

¹ Obs. att redovisningen avser slutet av ett visst läsår, oavsett i vilken klass eleverna då befinner sig. Endast för elever, som utan kvarsittning går genom skolan »överensstämmer» läsåret och klass (enl. kolumn 2).

² Elever, som markerats intagna resp. flyttade, men som sedermera icke fortsatt i egen eller annan skola. (Jfr kommentarer i texten.)

³ Dessa elever har upptagits (medräknats) jämväl i kolumnerna 4 och 9.

⁴ Häri inräknade 101 elever, vilka efter övergång till gymnasium (I⁴) från 4°, senare icke följts.

⁵ Häri inräknade 50 elever, vilka efter övergång till gymnasium (I⁴) från 4°, senare icke följts.

⁶ Avgått från skolan utan avslutade studier.

⁷ Jfr not 1 och 2 till tabell 19.

BILAGA 14

Tabell 12. Passage genom skolan för elever intagna höstterminen 1951

Procentuell fördelning

5-årig realskola

Flytt- ningsför- hållanden vid slutet av läs- året ¹	Kön	Elever utan tidigare kvarsittning					Fördröjda elever		Tot. ant. av- gångna, % avin- tagna i klass 1 ⁵	Kumu- lerade tot. ant. avg., % av in- tagna i klass 1 ⁵
		Flyt- tade, % av in- tagna i klass 1 ⁵	Flyt- tade, % av in- tagna i klassen	Av- gångna, % av in- tagna i klass 1 ⁵	Av- gångna, % av in- tagna i klassen	Kvar- sittare, % av in- tagna i klassen	Tot.vi- d ² slutet av läs- året, % av in- tagna i klass 1 ⁵	Som slutat, % av in- tagna i klass 1 ⁵		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1951/52 (1 ⁵)	P.	90,0*	90,0	2,4	2,4	7,6	7,6	—	2,4	2,4
	Fl.	96,7	96,7	1,6	1,6	1,7	1,7	—	1,6	1,6
	S.	92,4	92,4	2,1	2,1	5,5	5,5	—	2,1	2,1
1952/53 (2 ⁵)	P.	80,8	89,8	2,2	2,4	7,8	13,4	1,2	3,4	5,8
	Fl.	91,1	94,2	2,8	2,9	2,9	4,5	—	2,8	4,5
	S.	84,5	91,5	2,4	2,6	5,9	10,1	0,8	3,2	5,3
1953/54 (3 ⁵)	P.	66,3	82,1	2,5	3,1	14,8	22,6	2,8	5,3	11,1
	Fl.	83,6	91,8	2,0	2,2	6,0	9,6	0,3	2,3	6,8
	S.	72,7	86,0	2,3	2,7	11,3	17,8	1,9	4,2	9,5
1954/55 (4 ⁵)	P.	53,3	80,3	1,6	2,4	17,3	28,1	5,9	7,5	18,6
	Fl.	70,5	84,4	3,1	3,8	11,9	18,0	1,5	4,6	11,4
	S.	59,6	82,0	2,2	3,0	15,0	24,4	4,3	6,5	16,0
1955/56 (5 ⁵)	P.	47,9	89,9	0,7	1,3	8,8	27,2	5,5	6,2	24,9
	Fl.	64,9	92,0	1,0	1,4	6,6	19,2	3,5	4,5	15,9
	S.	54,1	90,8	0,8	1,3	7,8	24,3	4,8	5,6	21,6

¹ Obs. att redovisningen avser slutet av ett visst läsår, oavsett i vilken klass eleverna då befinner sig. Endast för elever, som utan kvarsittning går genom skolan »överensstämmer» läsår och klass så som framgår av kolumn 1.

² Kumulerade totala antalet fördröjda elever.

BILAGA 15

Tabell 13. Passage genom skolan för elever intagna höstterminen 1951

Kvantitativ fördelning

4-årig realskola

Ko- lumn	Flytt- ningsför- hållanden vid slutet av läsåret ¹	Kön	Antal elever utan tidigare kvarsittning, som					Antal elever med tidigare kvarsittning, som					Totala anta- let av- gång- na elever	Flyttade elever, som över gått till gymna- sium ³		
			blivit flytta- de	blivit kvar- sittare	av- gått från sko- lan	i öv- rigt läm- nat sko- lan ²	Sum- ma	blivit flytta- de (i ensta- ka fall kvar)	av- gått från sko- lan	i öv- rigt läm- nat sko- lan ²	Sum- ma	I ⁴		I ³ ; II ⁴		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15		
	Intagna i 1 ⁴ ht.—51	P.	1 007	—	—	—	1 007									
		Fl.	1 297	—	—	—	1 297									
		S.	2 304	—	—	—	2 304									
21	1951/52 (1 ⁴)	P.	852	46	107	2	1 007					109				
		Fl.	1 170	28	98	1	1 297					99				
		S.	2 022	74	205	3	2 304					208				
22	1952/53 (2 ⁴)	P.	659	92	96	5	852	32	14	—	46	115				
		Fl.	1 003	49	114	4	1 170	19	9	—	28	127				
		S.	1 662	141	210	9	2 022	51	23	—	74	242				
23	1953/54 (3 ⁴)	P.	546	63	44	6	659	83	41	—	124	91	38			
		Fl.	859	75	67	2	1 003	46	21	1	68	91	69			
		S.	1 405	138	111	8	1 662	129	62	1	192	182	107			
24	1954/55 (4 ⁴)	P.	4510	27	7	2	546	110	36	—	146	45	42			
		Fl.	5810	34	15	—	859	93	27	1	121	43	38			
		S.	1 320	61	22	2	1 405	203	63	1	267	88	80			
Summa	P.			254	15				91	—		360				
	Fl.			294	7				57	2		360				
	S.			548	22				148	2		720				

¹ Obs. att redovisningen avser slutet av ett visst läsår, oavsett i vilken klass eleverna då befinner sig. Endast för elever, som utan kvarsittning går genom skolan »överensstämmer» läsår och klass (enl. kolumn 2).

² Elever, som markerats intagna resp. flyttade, men som sedermera icke fortsatt i egen eller annan skola. (Jfr kommentarer i texten.)

³ Dessa elever har upptagits (medräknats) jämväl i kolumnerna 4 och 9.

⁴ Häri inräknade 22 elever, vilka efter övergång till gymnasium från 3⁴ icke vidare följts.

⁵ Dito betr. 27 elever.

BILAGA 16

Tabell 14. Passage genom skolan för elever intagna höstterminen 1951

Procentuell fördelning

4-årig realskola

Flytt- ningsför- hållanden vid slutet av läs- året ¹	Kön	Elever utan tidigare kvarsittning					Fördröjda elever		Tot. ant. av- gångna, % av in- tagna i klass I ⁴	Kumu- lerade tot. ant. avg., % av in- tagna i klass I ⁴
		Flyt- tade, % av in- tagna i klass I ⁴	Flyt- tade, % av in- tagna i klassen	Av- gångna, % av in- tagna i klass I ⁴	Av- gångna, % av in- tagna i klassen	Kvar- sittare, % av in- tagna i klassen	Tot.vid ² slutet av läs- året, % av in- tagna i klass I ⁴	Som slutat, % av in- tagna i klass I ⁴		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1951/52 (1 ⁴)	P.	84,6	84,6	10,8	10,8	4,6	4,6	—	10,8	10,8
	Fl.	90,2	90,2	7,6	7,6	2,2	2,2	—	7,6	7,6
	S.	87,8	87,8	9,0	9,0	3,2	3,2	—	9,0	9,0
1952/53 (2 ⁴)	P.	65,4	77,3	10,0	11,9	10,8	12,3	1,4	11,4	22,2
	Fl.	77,3	85,7	9,1	10,1	4,2	5,2	0,7	9,8	17,4
	S.	72,1	82,2	9,5	10,8	7,0	8,3	1,0	10,5	19,5
1953/54 (3 ⁴)	P.	54,2	82,9	5,0	7,6	9,6	14,5	4,1	9,1	31,3
	Fl.	66,2	85,7	5,3	6,9	7,5	9,3	1,7	7,0	24,4
	S.	61,0	84,5	5,2	7,2	8,3	11,6	2,7	7,9	27,4
1954/55 (4 ⁴)	P.	50,6	93,4	0,9	1,6	4,9	13,6	3,6	4,5	35,8
	Fl.	62,4	94,3	1,2	1,7	4,0	9,8	2,2	3,3	27,8
	S.	57,3	93,9	1,0	1,7	4,3	11,5	2,8	3,8	31,2

¹ Obs. att redovisningen avser slutet av ett visst läsår, oavsett i vilken klass eleverna då finner sig. Endast för elever, som utan kvarsittning går genom skolan »överensstämmer» läsår och klass (enl. kolumn 2).

² Kumulerade totala antalet fördröjda elever.

BILAGA 17

Tabell 15. Passage genom skolan för elever intagna höstterminen 1951

Kvantitativ fördelning
4-årig praktisk realskola

Kolumm	Flyttningförhållanden vid slutet av läsåret ¹	Kön	Antal elever utan tidigare kvarsittning, som					Antal elever med tidigare kvarsittning, som				Totala antalet avgångna elever	Flyttade elever, som övergått till gymnasium ³		
			blivit flyttade	blivit kvarsittare	avgått från skolan	i övrigt lämnat skolan ²	Summa	blivit flyttade (i enstaka fall kvar)	avgått från skolan	i övrigt lämnat skolan ²	Summa		I ⁴	II ⁴	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	
	Intagna i 1 ^a ht.—51	P.	1 386	—	—	—	1 386								
		Fl.	1 445	—	—	—	1 445								
		S.	2 831	—	—	—	2 831								
21	1951/52 (1 ^a)	P.	1 124	142	120	—	1 386					120			
		Fl.	1 334	38	73	—	1 445					73			
		S.	2 458	180	193	—	2 831					193			
22	1952/53 (2 ^a)	P.	729	143	252	—	1 124	74	68	—	142	320			
		Fl.	1 038	86	209	1	1 334	26	12	—	38	222			
		S.	1 767	229	461	1	2 458	100	80	—	180	542			
23	1953/54 (3 ^a)	P.	506	119	103	1	729	128	89	—	217	193	1		
		Fl.	825	81	132	—	1 038	62	50	—	112	182	2		
		S.	1 331	200	235	1	1 767	190	139	—	329	375	3		
24	1954/55 (4 ^a)	P.	⁴ 443	47	14	2	506	170	76	1	247	93			
		Fl.	⁵ 758	25	42	—	825	100	42	1	143	85			
		S.	1 201	72	56	2	1 331	270	118	2	390	178			
Summa	P.			489	3				233	1		726			
	Fl.			456	1				104	1		562			
	S.			945	4				337	2		1 288			

¹ Obs. att redovisningen avser slutet av ett visst läsår, oavsett i vilken klass eleverna då befinner sig. Endast för elever, som utan kvarsittning går genom skolan »överensstämmer» läsåret och klass (enligt kolumn 2).

² Elever, som markerats intagna resp. flyttade, men som sedermera icke fortsatt i egen eller annan skola.

³ Dessa elever har upptagits (medräknats) jämväl i kolumnerna 4 och 9.

⁴ Häri inräknad 1 elev, vilken efter övergång till gymnasium från 3^a icke vidare följts.

⁵ Dito beträffande 2 elever.

BILAGA 18

Tabell 16. Passage genom skolan för elever intagna höstterminen 1951

Procentuell fördelning
4-årig praktisk realskola

Flytt- ningsför- hållanden vid slutet av läs- året ¹	Kön	Elever utan tidigare kvarsittning					Fördröjda elever		Tot. ant. av- gångna, % av in- tagna i klass 1 ⁴	Kumu- lerade tot. ant. av in- tagna i klass 1 ⁴
		Flyt- tade, % av in- tagna i klass 1 ⁴	Flyt- tade, % av in- tagna i klassen	Av- gångna, % av in- tagna i klass 1 ⁴	Av- gångna, % av in- tagna i klassen	Kvar- sittare, % av in- tagna i klassen	Tot.vid ² slutet av läs- året, % av in- tagna i klass 1 ⁴	Som slutat, % av in- tagna i klass 1 ⁴		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1951/52 (1 ⁴)	P.	81,1	81,1	8,7	8,7	10,2	10,2	—	8,7	8,7
	Fl.	92,3	92,3	5,1	5,1	2,6	2,6	—	5,1	5,1
	S.	86,8	86,8	6,8	6,8	6,4	6,4	—	6,8	6,8
1952/53 (2 ⁴)	P.	52,6	64,9	18,2	22,4	12,7	15,7	4,9	23,1	31,7
	Fl.	71,8	77,8	14,5	15,7	6,4	7,8	0,8	15,3	20,4
	S.	62,4	71,9	16,3	18,8	9,3	11,6	2,8	19,1	26,0
1953/54 (3 ⁴)	P.	36,5	69,4	7,5	14,3	16,3	17,8	6,4	13,9	45,7
	Fl.	57,1	79,5	9,1	12,7	7,8	9,9	3,5	12,6	33,0
	S.	47,0	75,3	8,3	13,4	11,3	13,8	4,9	13,2	39,2
1954/55 (4 ⁴)	P.	32,0	87,6	1,2	3,2	9,3	15,6	5,6	6,7	52,4
	Fl.	52,5	91,9	2,9	5,1	3,0	8,6	3,0	5,9	38,9
	S.	42,4	90,2	2,0	4,4	5,4	12,1	4,2	6,3	45,5

¹ Obs. att redovisningen avser slutet av ett visst läsår, oavsett i vilken klass eleverna då befinns sig. Endast för elever, som utan kvarsittning går genom skolan, »överensstämmer» läsår och klass (enl. kolumn 2).

² Kumulerade totala antalet fördröjda elever.

BILAGA 19

Tabell 17. Passage genom skolan för elever intagna höstterminen 1951

Kvantitativ fördelning

7-årig kommunal flickskola (klasserna 1—5)

Kolumn	Flyttningsförhållanden vid slutet av läsåret ¹	Kön	Antal elever utan tidigare kvarsittning, som					Antal elever med tidigare kvarsittning, som				Totala antalet avgångna elever	Flyttade elever, som övergått till gymnasium ²	
			blivit flyttade	blivit kvarsittare	avgått från skolan	i övrigt lämnat skolan ²	Summa	blivit flyttade (i ensaka fall kvar)	avgått från skolan	i övrigt lämnat skolan ²	Summa		I ⁴	I ³ ; II ⁴
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
	Intagna i 1 ⁷ ht.—51	Fl.	1 699	—	—	—	1 699							
21	1951/52 (1 ⁷)	Fl.	1 630	37	32	—	1 699					32		
22	1952/53 (2 ⁷)	Fl.	1 554	55	17	4	1 630	35	1	1	37	23		
23	1953/54 (3 ⁷)	Fl.	1 416	83	49	6	1 554	84	6	—	90	61		
24	1954/55 (4 ⁷)	Fl.	1 257	96	59	4	1 416	134	31	2	167	96	39	
25	1955/56 (5 ⁷)	Fl.	1 158	45	52	2	1 257	178	51	1	230	106	263	2
	Summa				209	16			89	4		318		

¹ Obs. att redovisningen avser slutet av visst läsår, oavsett i vilken klass eleverna då befinner sig. Endast för elever, som utan kvarsittning går genom skolan »överensstämmer» läsåret och klass (enligt kolumn 2).

² Elever, som markerats intagna resp. flyttade, men som sedermera icke fortsatt i egen eller annan skola.

³ Dessa elever har upptagits (medräknats) jämväl i kolumnerna 4 och 9.

⁴ Häri inräknade 39 elever, vilka efter övergång till gymnasium från klass 4⁷ icke vidare följts.

BILAGA 20

Tabell 18. Passage genom skolan för elever intagna höstterminen 1951

Procentuell fördelning

7-årig kommunal flickskola (klasserna 1—5)

Flytt- ningsför- hållanden vid slutet av läs- året ¹	Kön	Elever utan tidigare kvarsittning					Fördröjda elever		Tot. ant. av- gångna, % av in- tagna i klass 1 ⁷	Kumu- lerade tot. ant. avg., % av in- tagna i klass 1 ⁷
		Flyt- tade, % av in- tagna i klass 1 ⁷	Flyt- tade, % av in- tagna i klassen	Av- gångna, % av in- tagna i klass 1 ⁷	Av- gångna, % av in- tagna i klassen	Kvar- sittare, % av in- tagna i klassen	Tot.vid ² av läs- året, % av in- tagna i klass 1 ⁷	Som slutat, % av in- tagna i klass 1 ⁷		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1951/52 (1 ⁷)	Fl.	95,9	95,9	1,9	1,9	2,2	2,2	—	1,9	1,9
1952/53 (2 ⁷)	Fl.	91,5	95,3	1,2	1,3	3,4	5,3	0,1	1,4	3,2
1953/54 (3 ⁷)	Fl.	83,3	91,1	3,2	3,5	5,3	9,8	0,4	3,6	6,8
1954/55 (4 ⁷)	Fl.	74,0	88,8	3,7	4,4	6,8	13,5	1,9	5,6	12,5
1955/56 (5 ⁷)	Fl.	68,2	92,1	3,2	4,3	3,6	13,1	3,0	6,2	18,7

¹ Obs. att redovisningen avser slutet av visst läsår, oavsett i vilken klass eleverna då befinner sig. Endast för elever, som utan kvarsittning går genom skolan, »överensstämmer» läsår och klass (enl. kolumn 2).

² Kumulerade totala antalet fördröjda elever.

BILAGA 23

Tabell 21. Passage genom skolan. Elevernas fördelning på poänggrupper

Sammanställningen återger hur elever inom olika poänggrupper, sedan de intagits höstterminen 1951, vårterminen 1955 fördelar sig m. h. t. sin framgång i skolan

4-årig praktisk realskola

Flyttningsförhållanden	Kön	Elever i poänggrupp										Summa	
		1		2		3		4		5		Antal	%
		Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
Direkt genom skolan	P.	121	18,3	196	38,1	110	57,0	16	84,2	—	—	443	32,0
	Fl.	178	34,2	337	56,9	208	72,2	32	78,0	3	75,0	758	52,5
	S.	299	25,3	533	48,2	318	66,1	48	80,0	3	75,0	1 201	42,4
Kvarsittare (försenade)	P.	105	15,9	82	16,0	28	14,5	2	10,5	—	—	217	15,6
	Fl.	73	14,0	43	7,3	6	2,1	2	4,9	1	25,0	125	8,6
	S.	178	15,1	125	11,3	34	7,1	4	6,7	1	25,0	342	12,1
Avgång från skolan utan avslutade studier	P.	434	65,8	236	45,9	55	28,5	1	5,3	—	—	726	52,4
	Fl.	269	51,8	212	35,8	74	25,7	7	17,1	—	—	562	38,9
	S.	703	59,6	448	40,5	129	26,8	8	13,3	—	—	1 288	45,5
Summa	P.	660	100	514	100	193	100	19	100	—	—	1 386	100
	Fl.	520	100	592	100	288	100	41	100	4	100	1 445	100
	S.	1180	100	1106	100	481	100	60	100	4	100	2 831	100

BILAGA 24

Tabell 22. Passage genom skolan. Elevernas fördelning på poänggrupper

Sammanställningen återger hur elever inom olika poänggrupper, sedan de intagits höstterminen 1951, vårterminen 1955 fördelar sig m. h. t. sin framgång i skolan

7-årig kommunal flickskola (klasserna 1—5)

Flyttningsförhållanden	Kön	Elever i poänggrupp										Summa	
		1		2		3		4		5		Antal	%
		Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%	Antal	%		
Direkt genom skolan	Fl.	220	55,7	551	66,5	337	80,4	47	87,0	2	100	1 157	68,1
Kvarsittare (försenade)	Fl.	76	19,2	109	13,1	36	8,6	2	3,7	—	—	223	13,1
Avgått från skolan utan avslutade studier	Fl.	99	25,1	169	20,4	46	11,0	5	9,3	—	—	319	18,8
	Summa	Fl.	395	100	829	100	419	100	54	100	2	100	1 699

¹ Felräkning på tabuleringslistan, som (oriktigt) summerat till 1 119 i stället för 1 118. Jfr not 4, tabell 17.

BILAGA 25

Tabell 23. Sammanställning för fyra skolformer av procentuell fördelning vid sista läsårets slut av elevernas passage genom skolan

Kön	Skolform	Antal intagna elever	Andel av höstterminen 1951 intagna elever, som		
			(utan försening) gått rakt igenom skolan	med försening (kvar-sittning) passerat skolan	avgått från skolan under passagen utan avslutade studier
Pojkar	5-årig allm. realskola.....	1 046	47,9	27,2	24,9
	4- » » »	1 007	50,6	13,6	35,8
	4- » prakt. »	1 386	32,0	15,6	52,4
	7- » komm. flickskola t. o. m. 5 ⁷	—	—	—	—
Flickor	5-årig allm. realskola.....	604	63,2	19,2	17,6
	4- » » »	1 297	62,4	9,8	27,8
	4- » prakt. »	1 445	52,5	8,6	38,9
	7- » komm. flickskola t. o. m. 5 ⁷	1 699	68,1	13,1	18,8
Samtliga	5-årig allm. realskola.....	1 650	53,5	24,3	22,2
	4- » » »	2 304	57,3	11,5	31,2
	4- » prakt. »	2 831	42,4	12,1	45,5
	7- » komm. flickskola t. o. m. 5 ⁷	1 699	68,1	13,1	18,8

BILAGA 26

Tabell 24. Elevernas passage genom skolan. Uppskattad kvantitativ fördelning av det höstterminen 1951 totala antalet nyintagna elever. Framräkningen utförd på sätt som anges i kommentarer nedan till tabellen

Kön	Skolform	Totala antalet i skolformen nyintagna elever ht. 1951	Antal (totalt) av höstterminen 1951 intagna elever, som		
			(utan försening) gått rakt igenom skolan	med försening (kvarsitning) passerat skolan	avgått från skolan under passagen (»utkuggats»)
Pojkar	5-årig allm. realskola.....	6 505	3 110	1 770	1 620
	4- » » »	6 221	3 150	850	2 220
	4- » prakt. »	1 386	443	217	726
	7- » komm. flickskola t. o. m. klass 5 ⁷	(33)	—	—	—
Flickor	5-årig allm. realskola.....	3 784	2 460	730	600
	4- » » »	7 625	4 770	750	2 110
	4- » prakt. »	1 445	758	125	562
	7- » komm. flickskola t. o. m. klass 5 ⁷	3 485	2 830	460	650
Samtliga	5-årig allm. realskola.....	10 289	5 570	2 500	2 220
	4- » » »	13 846	7 920	1 600	4 330
	4- » prakt. »	2 831	1 201	342	1 288
	7- » komm. flickskola t. o. m. klass 5 ⁷	3 485	2 380	460	650

Kommentarer till tabell 24.

I tabellen återgivna antal elever har, med undantag för den fyraåriga praktiska realskolan, framräknats på följande sätt.

Den procentuella fördelningen vid sista läsårets slut av de elever, som en gång intagits i skolformen återfinnes i tabell 23 (bilaga 25). Fördelningen har uppdelats på elever, som

- (1) passerat skolan utan försening
- (2) passerat skolan med försening
- (3) avgått från skolan i förtid utan avslutade studier.

Med hjälp av sålunda erhållna procenttal samt sammanställningen över totala antalet nyintagna elever höstterminen 1951 (tabell 1, bilaga 3) har antalet elever i förevarande tabell, vilka passerat skolan *utan* respektive *med* försening eller som avbrutit skolarbetet, framräknats. Avrundning har skett till närmaste 10-tal elever.

För den fyra-åriga praktiska realskolan, där samtliga nybörjarklasser höstterminen 1951 omfattats av undersökningen, upptar tabell 24 de vid vår undersökning funna talen.

Statens offentliga utredningar 1959

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Allmän lagstiftning. Rättsskipning. Fångvärd

Fångvårdsanstalters optimala storlek. [6]
Fångvårdsstyrelsen. [15]
Domarbanan. [17]
Fänges arbetsersättning. [18]
Det rättspsykiatriska undersökningsväsendets organisation. [20]
Förslag till lag om straff för varusmuggling m. m. [24]
Omreglering av hovrätternas domkretsar. [27]
Atomansvarighet I. [34]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning

Kompetensfördelningen av administrativa besvärmål mellan Kungl. Maj:t i statsrådet och regeringsrätten. [4]
Lokala skyddstjänstemän samt arbetarskyddsstyrelsens organisation. [9]
Författningsutredningen: IV. Opinionsbildningen vid folkomröstningen 1957. [10]
Riksdagens budgetarbete. [16]
Sveriges meteorologiska och hydrologiska instituts arbetsuppgifter och organisation. [21]
Den statliga centrala rationaliserings- och revisionsverk-samhetens organisation. [22]
Donationsfonder och övriga diverse medel inom stats-förvaltningen. [29]
Lantmåteriväsendets och kartverkets organisation. [30]
Organisatoriska riktlinjer för svensk statistik. [33]

Kommunalförvaltning

Statens och kommunernas finansväsen

Familjebeskattningen. [13]
Statsbidragen till städernas vägar och gator m. m. [19]
Besparingar inom statsverksamheten. [28]

Politi

Nationalekonomi och socialpolitik

Preliminär nationalbudget för år 1959. [3]
Tilläggs-pensioneringens administration. [12]
Reviderad nationalbudget för år 1959. [14]
Förbättrade familjeförmåner från folkpensioneringen m. m. [32]

Hälsa- och sjukvård

Läkemedelsförsörjningens organisation. [5]

Allmänt näringsväsen

Fast egendom. Jordbruk med binäringar

Statligt stöd till jordbrukets inre rationalisering. [1]
Myrslogar i Dalarna. [31]

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk

Industri

Handel och sjöfart

Kommunikationsväsen

Bank-, kredit- och penningväsen

Statligt kreditstöd till hantverk och småindustri m. m. [7]

Försäkringsväsen

Kyrkoväsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt

Filmstöd och biografnöjesskatt. [2]
Utbildning av lärare i yrkesämnen för industri och hant-
verk samt handel. [8]
Verksamheten vid ungdomsvårdsskolorna. [25]
Flyttning, kvarsitning och utkuggning. [35]

Försvarsväsen

Förutsättningarna för civil varvsdrift vid Karlskrona örlogsvarv. [11]
Armens befäl. [23]
Arbetstiden för viss militär och civilmilitär personal. [26]

Utrikes ärenden. Internationell rätt